

T.C

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman

Doç. Dr. Zeynep TÜRKMEN

BOŞANMADA EVCİL HAYVANLARIN VELAYETİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELMİRA MAMMADLİ

İSTANBUL, 2024

T.C

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman

Doç. Dr. Zeynep TÜRKMEN

BOŞANMADA EVCİL HAYVANLARIN VELAYETİ KONUSUNDA AİLE
ANLAŞMAZLIKLARI VE GÖRÜLME SIKLIĞININ ARAŞTIRILMASI

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELMİRA MAMMADLİ

İSTANBUL, 2024

ÖZET

Geçmiş zamanlardan günümüze kadar, tabiatta yaşayan bütün canlı varlıkların devamlı olarak bir ilişki içerisinde bulundukları bilinmektedir. Tarih boyunca hayvanlar, insanlar için farklı anlamlar kazanmıştır. Hayvanlar, insanlar için kimi zaman dost veya arkadaş gibi rollerdeyken zaman zaman da inanç sistemi içerisinde yer aldıkları belirlenmiştir. Modern çağ olarak bilinen günümüzde insanlar tarafından evcil hayvan sahiplenme oranı gün geçtikçe artmaktadır.

Evcil hayvanın sahiplenilmesi; insanların hayatında sosyal, psikolojik ve duygusal açıdan farklı rollere sahiptir. Günümüzde insanları tedavi etmek amacıyla hayvanların kullanımı, hastalarda depresyonun azaltılması, motivasyonun artırılması ve iletişimi sağlamak gibi birçok faktör evcil hayvanları, insanların yaşamlarının önemli parçası haline getirmiştir. Aynı zamanda hem günümüz bireyler arası ilişki anlayışının değişmesi hem de teknolojinin gelişmesi ve bunun sonucu olarak insanların daha içedönük bir yaşamı tercih etmeleri, insanların evcil hayvanları daha çok sahiplenmesine veya var olan evcil hayvanlarına daha çok bağlanmalarına neden olmuştur.

Evcil hayvan sahiplenme, karmaşık ve bir o kadar da kapsamlı bir mevzudur. İnsan- evcil hayvan arasında kurulan bu yakın bağ her daim yararlı etkilere sebep olmadığı gibi, problemlere de sebep olabilmektedir.

Evcil hayvanın çiftler tarafından evlat edinilmesi ve daha sonrasında boşanma durumu ile karşılaşıldığı zaman evcil hayvanın velayetinin kimde kalacağı dünya genelinde oldukça sık tartışılan bir sorundur. Boşanan çiftler arasında yaşanan sorunlar ve huzurlu ortamın bozulması çocukları etkilediği gibi, evcil hayvanları da etkilemektedir. Boşanma sürecinde evcil hayvanların bakımının kimin üstleneceği anlaşmazlıklara neden olduğundan boşanma davası uzayabilmektedir.

Bu çalışmada, evcil hayvan sahipliğinin istatiksel görülme sıklığına değinmekle birlikte, insanların evcil hayvanlara olan ihtiyaını, evcil hayvanlardaki sahiplik ve mlkiyyet hakları ele alınacaktır. Hayvan türleri içinde belirli hayvanların sahipleri arasındaki telafisi mümkün olmayan ayrılık acısı üzerine evcil hayvanlarla ilgili zımni temas ve ikamet haklarına karar verirken mahkemeler tarafından kullanılan kriterler ana hatlarıyla belirtilmekte ve vurgulanmaktadır. Bylece hem mevcut yasadaki eksiklikler hem de bu eksikliklerin giderilmesinin olası yolları irdelenmekte ve neriler hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: boşanma, evcil hayvan velayeti, boşanmada evcil hayvan, evcil hayvanların korunması

ABSTRACT

Throughout history, it has been known that all living creatures in nature have constantly been in a relationship with each other. Animals have gained different meanings for humans throughout history. While animals have sometimes played the roles of friends or companions for humans, it has also been determined that they are sometimes part of belief systems. In the present day, known as the modern age, the rate of pet ownership by humans is increasing day by day.

Pet ownership has various roles in the social, psychological, and emotional aspects of human life. The use of animals for therapeutic purposes today, such as reducing depression in patients, increasing motivation, and facilitating communication, has made pets an essential part of human lives. At the same time, the changing nature of interpersonal relationships and the development of technology, resulting in people opting for a more introverted lifestyle, have led to an increase in pet ownership or a stronger bond with existing pets.

Pet ownership is a complex and comprehensive issue. The close bond established between humans and pets does not always lead to beneficial effects and can sometimes cause problems. The adoption of pets by couples and the question of who will retain custody of the pet in the event of a divorce is a frequently debated issue worldwide. The problems and disruption of a peaceful environment experienced by divorcing couples affect not only the children but also the pets. Disagreements over who will take care of the pets during the divorce process can prolong the divorce case.

This study will address the statistical prevalence of pet ownership, the need for pets among humans, and the ownership and property rights of pets. The criteria used by courts to decide on implicit contact and residence rights for certain animals among pet owners experiencing irreparable separation pain will be outlined and emphasized. Thus, both the

existing legal deficiencies and potential ways to address these deficiencies will be examined, and recommendations will be proposed.

Keywords: divorce, pet custody, pets in divorce, protection of pets

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsünde yürütölmüş olduğum tez çalışmamın her aşamasında başından beri bana destek olan, kıymetli yorumlarıyla motivasyonumu ve çalışma azmimi arttıran, ne zaman olursa olsun bütün sorularıma cevap veren ve beni her zaman en doğru şekilde yönlendiren sayın danışman hocam Doç.Dr. Zeynep TÜRKMEN'E sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

En değerli hazinem olan canım annem Mihriban Mammadova'ya hayatım boyunca benim yanımda olduğu, bana güvendiğı , beni anladığı ve tüm tez sürecim boyunca yanımda olduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sevgili babam Qabil Mammadov'a ve sevgili kız kardeşim Sanem Mammadli'ye destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak motivasyonumun düştüğü, kendimi yetersiz hissettiğim zamanlarda enerjimi yükselten, her zaman başarabileceğimi dile getiren, tez sürecimle ilgili anlattığım her detayı sabırla dinleyen ve yorumlarıyla katkıda bulunan canım dostlarım Aynur Guluzade'ye ve Şeyma Nur Zontul'a çok teşekkür ederim.

ELMİRA MAMMADLİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1 “Aile” Kavramı	4
2.2 Boşanma, Boşanmanın Nedenleri ve Sonuçları.....	9
2.3 Velayet Kavramı.....	25
2.4 Hukuki Düzenlemeler	34
2.5 Evcil Hayvanlar ve Aile Hukuku	37
2.5.1 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Motivasyon	37
2.5.2 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Aidiyet Görüşü.....	38
2.5.3 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Eşdeğerlilik Görüşü	41
2.5.4 Sahiplenilen Evcil Hayvan Türleri	42
2.5.4.1 Köpekler.....	43
2.5.4.2 Kediler.....	44
2.5.4.3 Hamsterlar.....	45
2.5.4.4 Tavşanlar	45
2.5.4.5 Balıklar.....	45
2.5.4.6 Muhabbet Kuşları.....	45

2.5.5	Evcil Hayvan Sahiplenilmesinin Ülkelere Göre Sıklığı.....	46
2.5.6	Boşanmada Evcil Hayvanların Durumu.....	50
2.5.7	Boşanmada Evcil Hayvan Velayeti Kapsamında Uluslararası Mevzuat	53
2.5.7.1	Amerika Birleşik Devletleri.....	53
2.5.7.2	Kanada	57
2.5.7.3	İngiltere	59
2.5.7.4	Almanya	61
2.5.7.5	Avustralya	63
2.5.7.6	Rusya.....	66
2.5.7.7	Çin.....	69
2.5.8	Evcil Hayvan Velayetinde Dava Örnekleri	71
3.	GEREÇ VE YÖNTEM.....	75
4.	BULGULAR.....	76
4.1	Evcil Hayvanların Velayetinde Hukuk Sistemindeki Statüsü Üzerine Bulgular	76
4.1.1	Evcil Hayvanların “Eşya” Olarak Değerlendirilmesi.....	79
4.1.2	Evcil Hayvanların “Can” Olarak Değerlendirilmesi	80
4.1.3	Türler Arasında Farklılık Gösteren Evcil Hayvanların “Daha Ayrıcalıklı” Olarak Değerlendirilmesi.....	81
4.2	Evcil Hayvanların Velayetinin Hukuk Sistemindeki Statüsü Üzerine Bulgular.....	81
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ.....	84
	KAYNAKLAR.....	86

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Hayvanlar ve insanlar arasındaki bağ, geçmiş zamanlara tekabül etmektedir. İnsanların hayvanlara olan bakış açısı yıllar geçtikçe büyük değişime uğramıştır. İlk dönemlerde hayvanların koruyucu, avlanma partneri veya dini sembol gibi rolleri varken, rönesans döneminde hayvanların önemi artmakla birlikte, evcil hayvanla yaşamak daha yaygın bir hale gelmiştir. Şimdilerde insanlar evcil hayvanları ailenin bir ferdi olarak tanımlıyor ve bazıları evcil hayvanları evin yaramaz çocuğu gibi görmektedir.

Evcil hayvanların insanlarla birlikte yaşamaları köpeğin evcilleşmesi ile başlamış olup, çiftlik hayvanları ile devam etmiştir. İnsanların hayvanlarla olan ilişkisinde evcil hayvanlar önemli bir konuma sahiptir. Hayvanlar fiziksel varoluşa ve kimliğe malik olsa da, onların varlıkları, yarattıkları anlam ve değerler insanlara göre değişip biçimlenmektedir. Önceleri hayvanlar tabiatın nesnel objesi halinden, kültürel bir konuma malik olmuşlardır. İlk zamanlarda sadece doğada yaşayan canlılar olarak konumlanan hayvanlar, daha sonrasında değer verilen sevilen aile bireyleri haline gelmişlerdir.

Evcil hayvan sahiplenme insanların hayatında sosyal, psikolojik ve duygusal açıdan farklı rollere sahiptir. Sosyal açıdan evcil hayvan sahiplenme, insanlara başka birinin bakımı ve beslenmesine yönelik sorumluluk duygusunu sağlamaktadır. Evcil hayvanlarla vakit geçirildiği zaman; insanlarda duygu durumunda artış olduğu, insanların motivasyonunun ve performansının artmasında önemli katkı sağlamaktadır. Hayvanlarla iletişim stres ve anksiyete yükünü azaltmakla, bireylerin yaşamında fayda sağlamaktadır. Evcil hayvan sahiplenme aynı zamanda şiddeti ve intihar girişimlerini azaltmakla beraber, çocuk gelişiminde de önemli rol oynamaktadır.

Evcil hayvan sahiplenme, karmaşık ve bir o kadar da kapsamlı bir mevzudur. İnsan -evcil hayvan arasında kurulan bu yakın bağ her daim yararlı etkilere sebep olmadığı gibi, problemlere de sebep olabilmektedir.

Evcil hayvanın çiftler tarafından evlat edinilmesi ve daha sonrasında boşanma durumu ile karşılaşıldığı zaman evcil hayvanın velayetinin kimde kalacağı dünya genelinde oldukça sık tartışılan bir sorundur. Boşanan çiftler arasında yaşanan sorunlar ve huzurlu ortamın bozulması çocukları etkilediği gibi evcil hayvanları da etkilemektedir. Boşanma sürecinde evcil hayvanların bakımının kimin üstleneceği anlaşmazlıklara neden olduğundan boşanma davası uzayabiliyor.

Evli bir çift boşandığı zaman, evcil hayvanın kimde kalmaya devam edeceği sorusu sıklıkla görülür. Boşanma durumunda kanunlar insanlar için çocuklarının çıkarlarını en iyi şekilde korumak maksadıyla biçimlendirirken (ziyaret ve nafakaya izin verilmesi, gözaltına alınma), bunun üzerine evcil hayvan yasaları mal sahibine fayda sağlama amaçlıdır. Kanuna esasen, evcil hayvanları mülk kabul edilir, bir sahibinin olması ve onun kontrolünde olması kabul edilir. Bu yasaya göre mahkemelerin evcil hayvanı sadece bir sahibine verme yetkisine sahip değildir.

Türk hukukunda evcil hayvanlar eşya olarak görülse de Türkiye, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesine taraf olmuş ve 2003 yılında sözleşmenin uygun bulunması maksadıyla Türkiyede Kanun hükmüne geçirmiştir. 2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve 2166 sayılı Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Türkiye’de hayvanlar için 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu düzenlenmiş olsa da, hayvanlar hala eşya (taşınır mal) konumundadırlar. Boşanma esnasında taşınır eşya eşler arasında kişisel/edinilmiş mal kapsamında değerlendiriliyor. Mahkeme boşanma davalarında

eğer evcil hayvanın mal/eşya olarak değerlendirilmeyip can olduğuna karar verirse bu zaman bütün davanın seyri değişmekle kalmaz ve bununla beraber velayet hükümleri uygulanabiliyor.

Kişinin evcil hayvan üzerinde zilyetliğini ileri sürmesi için öncelikle onu ilk bulanın kendisinin olduğunu isbat etmesi önemlidir. Satın alınan evcil hayvanlar konusunda durum kolaydır. Evcil hayvanı kim satın aldıysa mülkiyet hakkını elinde bulundurduğundan dolayı evcil hayvanın kendisine ait olduğunu ve bu sebeple kendisinde kalması gerektiğini öne sürmektedir. Eğer bir sokak hayvanının sahiplenilmesi ve barınaktan alınmışsa o zaman evlat edinme (sahiplenme) iradesi ilk elinde bulunduran evcil hayvanın zilyedi olacağından ve Medeni Kanun'un 985 maddesine esasen maliki sayılacağından dolayı evcil hayvanın kendisinde kalması gerektiğini ileri sürebilir.

Bu çalışmada, evcil hayvan sahipliğinin istatistiksel görülme sıklığına değinmekle birlikte, insanların evcil hayvanlara olan ihtiyacını, evcil hayvanlardaki sahiplik ve mülkiyet hakları ele alınacaktır. Hayvan türleri içinde belirli hayvanların sahipleri arasındaki telafisi mümkün olmayan ayrılık acısı üzerine evcil hayvanlarla ilgili zımni temas ve ikamet haklarına karar verirken mahkemeler tarafından kullanılan kriterleri ana hatlarıyla belirtiyor ve vurguluyor hem mevcut yasadaki eksiklikler hem de bu eksikliklerin giderilmesinin olası yolları irdelenecek ve öneriler hedeflenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 “Aile” Kavramı

Aile toplumu oluşturan ve temsil eden en küçük birimdir. Yaşadığımız toplumda insan daima başkaları veya ötekilerle sosyalleşme ihtiyacı vardır. İhtiyaç duyulan kurumlardan en başlıcası aile kurumudur. Aile kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup, türlü şekilllerde değişikliğe uğrayarak 21 yüzyılda da kendi önemini korumuştur. Aile kavramı bununla birlikte sosyolojik, ekonomik ve biyolojik açıdan tartışmanın yapıldığı odak noktası haline gelmiştir (Doğan İ ; Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları ,6. Baskı. Ankara, Pegem Yayıncılık, 2007).

Aile her ne kadar toplumsal bir kavram olarak tanımlansa da, ailenin tanımı her kültüre göre farklılık barındırmaktadır (Gökçe,H;2017).Geçen zaman içinde ailenin yapısında toplumdan topluma değişimler olduğu gibi, hatta aynı toplumda da değişkenlikler göstermektedirler (Linda Hantrias Matric; 2014,69). Bunun için ailenin genel tanımını yapmak mümkün değildir .Ailenin bazı özelliklerine esas alınarak çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Türk Dil Kurumu ailenin tanımını evlilik kan bağına dayanan eşler, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin meydana getirdiği en küçük birim, aynı soydan veya aralarında akrabalık ilişkisi olan bireylerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu. (2021, 15 Ekim).

Ailenin diğer bir kapsayıcı tanımı ise insan neslinin devamlılığının sağlanması, sosyalleşme sürecinin etkili biçimde gerçekleşmesi açısından aile bireyleri arasında sıcak, içten ve güvenli bir ilişkinin kurulduğu ve ekonomik etkinliklerin yer aldığı sosyal bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Gökçe; 46, 47).

Türk Medeni Hukukunda ailenin tanımı yapılmasa da, “dar anlamda aile” , “geniş anlamda aile” ve “en geniş anlamda aile” olarak üçe ayrıldığı söyleniyor (Bilge Öztan ; 2015).

Dar anlamda aile dedikte sadece eşlerden oluşan ve “evlilik birliği “ olarak isimlendirilir (Zevkliler / Havutçu, 214; Hatemi/Serozan, 3; Velidedeoğlu, 6, Öztan, Aile Hukuku, 3; 2004).Geniş anlamda aile ise anne, baba ve çocuklardan oluşan evlilik birliğine denir. Geniş anlamda aileye dair hükümler TMK 335-363 maddelerinde anne-baba ve çocukların hak ve sorumlulukları düzenlenmiştir (Öztan, Aile Hukuku, 4; Akıntürk/Ateş, 6). Geniş anlamda aile velayet ailesi olarak da tanımlanmaktadır (Akıntürk/Ateş, 6).

En geniş anlamda aile ise ev başkanının yönetiminde aynı çatı altında yaşıyan ve evi paylaşan insan topluluğudur. En geniş aile aynı zamanda kan ve kayın kısımlığını, sözleşme esasında birlikte yaşıyan işçi , çırak ve bahçıvan gibi kişileri de kapsar(Hatemi/Serozan, 3; Zevkliler/Havutçu, 212, Akıntürk/Ateş, 6; Ayan, 19; Könezoglu, 5. En geniş anlamdaya dair hükümler tmkm.367-370 arasında yer almıştır (Zevkliler/Havutçu, 214, Akıntürk/Ateş, 6).

İnsanlık kadar eski bir tarihe malik olan aile toplumun en önemli ve temeli olma gibi başlıca özelliklerini korumasıyla birlikte, her devre , topluma ve kültüre göre özgün özellikleri vardır. İnsanlık tarihinin son 500 yılı aile dahil olmak üzere toplumda büyük değişimler olmuştur. Burada ekonomik ve yaşam tarzı açısından 3 farklı aile tipi vardır. Bunlar: geleneksel/ tarımsal toplum, modern/sanayi , teknoloji toplum ve postmodern ve dijital toplum.

Bir toplumu diğerlerinden farklı kılan onun kendine has özellikleri barındırmasıdır. Geleneksel toplumun ekonomik, eğitim ve siyası açıdan özgü özellikleri vardır. Geleneksel toplumda geçim kaynağı toprağı işleyerek elde edilen tarımsal üretimdir. Geleneksel toplumda üretim insanların ve hayvanların fiziki gücü vasıtasıyla gerçekleşiyor. Bu toplumun ekonomisine tarımsal ve kapalı ekonomi nitelikleri hastır. Geleneksel toplumda toplumsal hareketlilik sınırlıdır, bireyler aile mesleğini devam ettirirler (Bozkurt , 2006 ; Biber ,2016). Geleneksel ailede kadın ve erkeğin rolleri çizgiler şeklinde belirlenmiştir. Burada evin erkeğı evin geçimini sağlamakta, evin kadını ise ev işlerini yapmakla sorumludur. Geleneksel

toplumda aile geliri tek elde toplanır ve harcamalar tek elden yapılıyor. Geleneksel ailede mahremiyet kültürü oldukça gereklidir((Sayın, 2020; Yıldırım, 2019a; Yıldırım, 2019b; Turğut, 2017; Aydın, 2016; Gökçen: 2016; Can, 2016) . Geleneksel ailenin kendine özgü bazı işlevleri vardır. Birincisi üretim işlevi, geleneksel geniş ailede kendi ihtiyaçlarının çoğunu üretir ve dışa bağıllığı azdır. Üretim işlevinde neslin devamı üreme yoluyla sağlanıyor. Psikolojik destek işlevi; eşler, ebeveyn ve çocuklar arasında sevgi, güven bağı yüksektir. Bu bağlar sayesinde aile üyeleri kendini güvende hissetmekle, mutlu veya üzüntülü günleri olduğu zaman yanlarında aile üyelerini bulur, yalnızlık duygusuna kapılmaz. Eğitim işlevi, insanların ihtiyaç duyduğu mesleki, dini, sağlık ve b bilgilerin çoğu aile tarafından öğretilir. Güvenlik işlevi, aile bireyleri dışardan gelecek her türlü maddi ve manevi zarardan koruyarak, ailesindeki kişilerin güvenliğini sağlar((Sayın, 2020; Zeybekoğlu Dünder, 2018; Turan, 2011).

Modern, çağdaş olarak tanımlanır. Çağ ise sürekli değişiyor. Modern toplumun geleneksel toplumdan farkı insanın çevresi üzerinde daha fazla etkiye malik olmasıdır((Demir, 2014). Modern toplumda ekonomi tarım üzerine değil, daha çok sanayi üzerinde yoğunlaşmıştır. Modern toplumda yönetim demokratik cumhuriyet formasındadır. Bu toplumda okul -yazarlık oranı yüksek olmakla, haberleşme ve iletişim kanalları herkes için açık durumdadır.Modern toplumun geleneksel toplumdan en büyük farkı bireylerin doğuştan aileden dolayı kazandığı statüden çok, kendi başarı aracılığı ile yeni statüler kazanma fırsatı olmuştur. Modern topluma has olan özelliklerden biri de fabrikaların ve kentleşmenin artmasıyla, köylü-şehirli, işçi-işveren gibi sınıflar meydana gelmiştir. Modern toplumda müşterek mülkiyet yerine özel mülkiyet esas olmuştur. Modern toplumun en belirgin özelliklerinden biri de bürokratinin belirginleşmesiyle birlikte, bireyselleşme ve rasyonelleşme ön plana çıkmıştır.Modern toplumda bireyselleşme neticesinde akrabalık ilişkileri zayıflamıştır ((Bozkurt, 2006; Aron, 1978). Modern aile olarak aynı zamanda çekirdek aile olarak da tanımlanıyor. Geleneksel toplumun aile yapısı olarak geniş aile, modern toplumda ise çekirdek

aile yapısı olarak gösterilir (Dikeçligil, 2012). Çekirdek ailenin özellikleri modern aileye özgü olan unsurlarla benzetilmektedir (Gökçen, 2016). Modern ailenin en önemli özelliklerinden biri de ailedeki üye sayısının azlığıdır. Modern aile ebeveyn ve çocuklardan ibarettir. Modern ailede artık çocuk sayısı teke düşmektedir. Modern ailede olan en büyük değişikliklerden biri de üretim anlayışıdır. Modern toplumda artık ev içi emek kapsam dışında bırakılmış, sadece bireylerin ev dışı kazanç getiren işleri üretim olarak sayılmıştır. Aile üretim yeri olmaktan çıkmıştır (Demir, 2020; Sunar, 2019; Can, 2014; Zeybekoğlu, 2013). Ailenin üretim yeri olmaktan çıkmasıyla birlikte, ailenin yerine yetirdiği bir çok fonksiyon başka kurumlara devredilmiştir. Yaşlı ve tecrübeli aile bireylerinin üstlendiği eğitim, eğitim kurumlarına bırakılmıştır. Ayrıca ailenin ebeveynlerinin üstlendiği çocuk bakımı sosyal hizmet kurumlarına devredilmiştir (Yıldırım, 2019a; Yıldırım, 2019b; Kongar, 1970). Modern ailede geleneksel aileden farklı olarak boşanma oranları yüksektir modern toplumda ailenin kırılgan ilişkiler sergilemesi, toplumda boşanmalara müsamahkar bakılması ve kadınların çalışma hayatına girdikten sonra zoraki evliliklere tahammül etme durumlarının azalması boşanmaya sebep olan faktörler gibi gösterilir(Zeybekoğlu Dündar, 2018; Demir, 2018) .

Modern toplum sanayi devri olarak tanımlandığı gibi postmodern toplum 1970'lerden sonra gelişen bilgi, teknoloji ve bilişim alanı ile ilişkilendirilmektedir. Postmodern toplumda fiziksel işgücü zihinsel çevrilmiştir. Toplumun zihinsel işgücüne dönüşümü kadınların iş hayatına katılmasına daha çok yarar sağlamıştır. Postmodern topluma özgü olan özellikler arasında en başlıcası hızdır. Modern toplumun özelliklerinden sayılan bireycilik postmodern toplumda zamanla bencillığe dönüşmüştür. Bencillik, özgürlük ve kuralsızlık postmodern toplumun özelliklerindendir. Postmodern toplumda aile tanımına çekirdek aile ile birlikte, ölüm, nikahsız birliktelik, taşıyıcı annelik vasıtasıyla oluşan tek ebeynli aile, birden fazla evlilik yaparak oluşan aile, anne-baba farklılığı bulunan üvey aileler dahil edilebilir (Aydın,

2011; Yıldırım, 2019a) .Postmodern toplumda toplumsal denetim sosyal medyanın ve kent yaşamının yaygınlaşmasıyla oldukça zayıflamıştır (Can, 2016).

Ailenin kendine özgü karakteristiklerine esasen ailenin tipleri bu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Aile içi egemenliğin anne ya da baba olmasına esasen;
 - i. Ataerkil aile
 - ii. Anaerkil aile
 - iii. Eşitlikçi aile
- Evlenecek olan bireylerin sayısına göre;
 - i. Monogamik aile
 - ii. Poligamik aile
 - iii. Poliandri
- Akrabalık ilişkisine göre;
 - i. Baba soylu aile
 - ii. Ana soylu aile
 - iii. Hem ana hem baba soylu aile.

Aile içi egemenliğin anne veya baba olmasına esasen aile ‘ataerkil aile’ ve ‘Roma ailesi’ olarak da tanımlanmaktadır. Ataerkil ailede egemenlik tamamen erkeğin elindedir. Ataerkil ailenin yapısı baba ve babanın geldiği ailenin dini ve kültürel değerlerine esasen biçimlenmektedir. Anaerkil aile dünyada hala ataerkil aileye kıyasla daha az görülmektedir. Bu tip ailede kadın ve onun ailesinin kuralları geçerlidir. Eşitlikçi ailede egemenlik kadın ve erkek arasında paylaşılmıştır ve bazen bu aile simetrik aile olarak da tanımlanmaktadır.

Monogamik aile bireylerin tek eş ile yapılan evlilik olarak tanımlanmaktadır. Modern toplumda en sık rastlanan evlilik biçimlerindendir.

Poligamik aile ise kadın veya erkeğin birden fazla kişi ile evlenmesi sonucunda oluşan aile tipi olarak tanımlanmaktadır. Erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi sonucunda oluşan aile tipine polijini, kadının aynı anda birden çok erkekle evlenmesi ile oluşan aile tipine ise poliandri olarak tanımlanıyor.

Akrabalık ilişkisine esasen biçimlenen aile, baba soylu aile, ana soylu aile ve hem ana soylu, hem de baba soylu aile olarak sınıflandırılmaktadır. Baba soylu aile dedikte yeni doğan bireyin sadece babadan olan akrabalarıyla görüşmesi ve baba soyunu devam ettirmesi sonucu oluşan ailedir. Ana soylu aile ise yeni doğan bebeğin sadece anneden olan akrabalarıyla ilişkide olması ve annenin soyunu izlemesi sonucunda oluşan aile tipi olmakla birlikte, yeni doğan bireyin hem anne hem babanın akrabalarıyla görüşmekte olan aile tipine ise hem ana, hem baba soylu aile denir (Berksum (2008)).

Aileyi önemli özelliklerinden biri de ailenin işlevleridir. Aile, hem çocukların büyüdüğü hem de bakım ve eğitim aldıkları en yakın ortam olarak önemini korumaktadır (Önal, 7-8). Ailenin en temel işlevlerinden biri psikolojik işlevdir. Aile, bireyin psikolojik ihtiyacı olan sevgiyi karşılamakla birlikte, bireyin kendini güvende hissetme ,bağımsız olması açısından psikososyal ihtiyacını da karşılamaktadır (.İbrahim Kır, “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 386).Ailenin diğer temel işlevlerinden biri de toplumu korumaktır.Aile olmadan bir toplum düşünölmeyeceğine göre, toplumsal sürekliliğin sağlanması açısından oldukça önemlidir (Mustafa E. Erkal, “Türk Aile Yapısı ve Bazı Meseleler”, 17; 2017).

2.2 Boşanma, Boşanmanın Nedenleri ve Sonuçları

Boşanma; eşlerin beraberliklerinden psikolojik açıdan yetemedikleri, bir birilerinin istek ve beklentilerini karşılıklı şekilde karşılayamadıkları zaman evliliklerini yasal olarak sonlandırmasıdır (İlgar,2011). Mutlu ve huzurlu aile ortamı sadece eşler ve çocuklar için değil,

aynı zamanda toplum için de oldukça önemlidir. Ailedeki huzurlu ve mutlu ortamın bozulması durumunda boşanma kaçınılmaz son olacaktır. Boşanma gerçekleştiği zaman sadece aile bireylerini değil, meydana getirdiği sonuçlarla toplumu da etkiler (Aydın,2012).

Sanayi devri olarak tanımlanan modern toplumda aile/evlilik kurumunda da büyük değişiklikler olmuştur (Taylan.2009). Geleneksel topluma özgü olan geniş aile yapısı modern topluma geçişle çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Modern toplumun özelliklerinden sayılan bireyselleşmenin artışıyla birlikte, insanlar kendi kararları doğrultusunda evlenmeye başlamıştır (Rothauff,2005). Kadının ikinci plana atıldığı bağımlı beraberlikler yerini sevgi ve dostluğun ön planda olduğu karşılıklı bağlılığa dayalı beraberliklere bırakmıştır (Karney ve Bradbury 1995). Sanayi devrimine geçiş evlilik/aileye dair bakış açılarını değiştirdiği gibi, boşanmaya olgusuna olan bakışı da değiştirmiştir. Boşanmaların normal kabul edilmesiyle, boşanma oranlarının artmasına sebep olmuştur (Aydın ve Baran 2010).

Boşanma oranlarının artışında birçok nedenler bulunmaktadır. Cinsiyete bağlı değişim (Nevid, 2009), şiddet ve evliliğin sıradanlaşması (Yıldırım;2004), genç yaşta evlenme (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006), sadakatsizlik (Aktaş Akoğlu ve Küçük Karagöz; 2018), bunun yanı sıra aile içi iletişimin azalması veya bitmesi gibi etkenler boşanmanın artışına neden olmaktadır (Ergin,2004). Modern toplumda kadınların çalışma hayatına girdikten sonra ekonomik özgürlüklerinin artması, aynı zamanda evli kadınların zorunlu evliliği sürdürmek istememesi boşanmaya sebep olabilmektedir.

Boşanma zamanı etkili olan önemli faktörlerden biri de ekonomik koşullardır. Evlilik döneminde ekonomik yönden istikrarın yok olması ve kalite standartlarındaki düşüş sadece boşanmayı etkileyen faktörlerden biri değil, bunun yanı sıra kaçınılmaz sonucu haline gelmiştir (Ruspini, 2013). Nafaka ve eş desteği gibi mal paylaşımının muhasebeleştirilmesinden sonra kadınların özellikle ekonomik açıdan sıkıntılar yaşadığı görülmektedir. Kadınların ve

erkeklerin gelir düzeyi açısından yaşanan farklılıklar, hem de çocukların yetiştirilmesi ile ilgili ek maliyetler bunun nedeni olarak görülür. Boşandıktan sonra çocukların önemli bir kısmı anneleriyle birlikte yaşamaya devam etmektedir (Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018; Ruspini, 2013).

Boşanmanın nedenlerine dair yapılan araştırmada boşanmayı etkileyen diğer önemli faktörler sırasına geçimsizlik (%39); çiftlerin yakınlarının ve akrabalarının karışması (%34); fikir uyuşmazlığı (%39), sorumlulukların yerine getirilmemesi gösterilmektedir (Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018).

Türk Medeni Kanunu boşanma nedenlerini genel boşanma sebepleri ve özel boşanma sebepleri olarak iki başlık altında değerlendirmektedir.

Genel boşanma nedenleri TMK 166 maddede gösterilmiştir. Bunlar evlilik birliğinin temelden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulamaması dahildir. Evlilik birliğinin temelden sarsılması Kanun'un 166. maddesinin üst başlığında yer alan bu boşanma nedeni karine şekilde karşımıza çıkmaktadır. Evliliğin temelden sarsılmasına dair sayılmış ve kesin bir olgu olarak kabul edilmese dahi evliliğin çekilmez hale geldiğini düşünen eş oldukça farklı neden ve olgularla boşanma davası açabilir. Boşanmaya sebep olan bu nedenler her ne kadar kanunda açıkça belirtilmese de, eşler tarafından oldukça farklı nedenlere dayanarak boşanma davası açılabilir.

Evliliğin temelden sarsılmasına ait olan sebepler aşağıdakilerdir;

- Kıskançlık,
- Şiddet,
- Cinsel ilişkiden kaçınma,
- İlgisizlik ve sevgisizlik,
- Alkol ve madde bağımlılığı,

- Hakaret ve küfür,
- Kumar bağımlılığı,
- Cinsel ilişkiden kaçınma,
- Ekonomik şiddet ve cimrilik,
- Eşin ailesinin evliliğe müdahalesi,
- Aşırı borçlanma,
- Eşin ailesine karşı saygısızlık,
- Eşin çocuklarla ilgilenmemesi.
- Eşin yaşaması için uygun konutun bulunmaması genel boşanma sebeplerine aittir.

Evlilik birliğinin temelden sarsılmasına dair sebepleri veya eşler açısından evliliğin çekilmez hale getiren sebepleri açıkça öngörülmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, evlilik birliğini temelden sarsan ve çekilmez hale getiren mahkeme kararları mevcuttur.

Kusur durumunda önemli hususlardan biri de eşlerden birinin kusurlu olması durumunda o eş dava açabilmektedir. Bu boşanma davalarında yalnız kusurlu olan eşten etkilenen eşin dava açması gibi durum söz konusu değildir. Burada önemli noktalardan biri de kusurlu olan eşin dava açmasına bir engel olmamakla birlikte, davalı olan eşin savunması ve itirazları önem teşkil etmektedir.

Evlilik birliğini temelden sarsan sebeplere duygusal şiddet, ekonomik şiddet ve fiziksel şiddet, cinsel şiddet de dahildir. Duygusal şiddet dedikte iftira atmak, suçlayıcı hareketlerde bulunmak, sevgisiz ve baskıcı davranışlarda bulunmak aşağılayıcı ve onur kırıcı hareketler dahildir. Cinsel şiddet dedikte buna sadece cinsel açıdan eşe karşı yapılan eylemler değil, aynı zamanda güven sarsıcı veya sapkın bir cinsel yaşamın var olması veya eşler arasında cinsel hayatın hiç kurulamaması da dahildir. Ekonomik şiddet dedikte ise eşin çalışmasına izin verilmemesi, eşin zorla çalıştırılması veya gerekli maddi ihtiyacın sağlanmaması, aynı

zamanda eşin bilgisi dışında ailenin ekonomisine zarar verecek davranışlarda bulunması da ekonomik şiddet gibi tanımlanmaktadır.

Evlilik birliğini temelden sarsan bir çok sebepler ortaya çıkmaktadır. Hakim bu durumlarda ilk önce meydana gelen olgu ve olayların şartlarını aileler ve eşler üzerinde olan etkilerini araştırmalıdır. Evlilik birliğini temelden sarsacak olgularda durumun şartlarına ve ağırlığına esasen aynı zamanda özel boşanma sebeplerinden birine ait olabileceği gibi, evliliği bitirmeyi gerektirmeyecek ağırlıkta ve telafisi de mümkün olmaktadır.

Anlaşmalı boşanma Kanun'un 166 Maddesinin 3.Fıkrasında düzenlenen irade serbestliğinin bir benzeri olarak eklenmiştir.(Yarg.HGK t. 18.04.2019 E. 2017/2-1941 K. 2019/475.) Anlaşmalı boşanma dedikte eşlerin rızası ve iradeleri dahilinde evliliğini bitirmeyi arzulayan çiftlerin boşanma davlarındaki işlerini kolaylaştıran ve gerçekten boşanma kararı alan bireylerin fiilen ayrı yaşasalar da, hukuki olarak bağlılıklarını bitirmek maksadıyla kolaylaştırıcı yoldur. Anlaşmalı boşanma davasında eşlerin sadece ayrılmak isteyi beyanı, bu davanın anlaşma boşanma davası olarak sürdürülüp mahkemenin boşanma kararı vermesi açısından yeterli değildir. Mahkemenin anlaşmalı boşanma usulüne karar verebilmesi için tarafların anlaşma biçimleri bazı şartlara uymalıdır.

Bunlardan ilki, anlaşma boşanma davasına taraf olan çiftlerin bu konuda gerçekten iradeli olmalıdır. Bununla birlikte eşlerin boşanma davasını beraber açmaları veya boşanma davasını birlikte açmasalar dahi eşlerden birinin açtığı davaya diğerinin katılması gerekir. Boşanma davasının açıldığı tarih dikkate alındığında, evlilik akdinin kurulduğu tarihten dava açılanadek bir yıl sürenin geçmesi önemlidir. Bu konu kanunda da gösterilmiştir ve mahkemede hakim de bu süreyi re'sen göz önünde bulundurur (Yarg. 2. HD 2013/24061 E. 2014/275 K. 13.01.2014 T.) Evliliğin bir yıl devam etmediği anlaşıldığında, dava çekişmeli boşanma davası olarak

devam etmelidir (Gençcan s.573). Burada önemli olan konulardan biri de eşlerin fiilen birlikte yaşaması olmayıp, evliliğin en az bir yıl önce kurulmuş olmasıdır.

Anlaşmanın boşanma davasının şartlarından diğer şartlarından biri de tarafların bizzat dinlenmesidir. Hakim tarafları aynı zamanda ve bizzat dinlemeden boşanma davası hakkında karar veremez (Yarg. H.G.K., 2017/2-2643 E. 2019/484 K. 18.04.2019 T.). Boşanma davasında tarafların ses kaydı ve görüntü yoluyla dinlenmesi hali geçerliken, talimatla dinlenmesi durumunda tarafların bizzat dinlenmesi söz konusu edilemez (Gençcan (Boşanma) s.983-984).

Anlaşmalı boşanmanın diğer şartlarından biri de tarafların boşanmanın mali sonuçları ile eğer çocukları varsa, durumla nasıl olacağı hakkında konuşup anlaşmasıdır (Özta, (Aile), s.694; Toksöz Uçar, Derya: “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Halinin Bir Görünüm Biçimi Olan Anlaşmalı Boşanma İmkanının Türk Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İzmir Democracy University Social Sciences Journal Idusos(IDUSOS), Cilt 1, Sayı 2, 2018, ss. 56; Tutumlu, Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 2. Bası, Ankara, 2006(Sonuçlar). S.278).**B**

Bu davalarda eşlerin en çok problem yaşadığı kısımlardan biridir. Kanunda düzenlenen nafaka, mal paylaşımı veya velayet durumları tarafların anlaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu şartın kabul edilmesi açısından önemli hususlardan biri de sadece tarafların anlaşması değil, anlaşmanın durumu gereğince hakim tarafından kabuledebilir sayılmasıdır . Hakim tarafından eşlerin ileri zamandaki mali durumları ve çocukların karşılaacağı haller düşünülmeli, sadece eşlerin fikrine bakılmamalıdır.

Genel boşanma sebebine ait olan ortak hayatın yeniden kurulamaması Türk Medeni Kanunu’nun 166. Maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. Ortak hayatın yeniden kurulamaması fiilen ayrı kalma olarak da bilinir (**Ol** Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s.272; Gençcan,

(Tazminat), s. 744). Bu düzenlemenin amacı fiilen ayrı kalmış ve bir araya gelme gayreti olmayan eşlerin evliliğinin hem kendileri, hem de toplum açısından korunma gereği duymadığından fiilen hareketle düzenlenmiştir (**Boşa Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s.272; Öztan, (Aile), s.700))**

Fiilen ayrı kalma sebebinin kabul edilmesinin önemli şartı tarafların diğer boşanma sebeplerine dayanarak açtığı boşanma davasının olması, açılan davanın reddinin kesinleşmesi ve bu kesinleşmeden itibaren 3 yıl sürenin geçmesi gereklidir. Bu şartların uygulanmasına rağmen, çiftler tekrar bir araya gelmiyorsa, bu zaman hakim evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebine dayanarak boşanmaya hükmedebilir.

Ortak hayatın kurulamaması veya eşlerin görüşmemesi konusundan da ne anlaşıldığı önemli kısımlardandır. Fiili olarak tarafların her bir araya gelmesi ortak hayatın yeniden kurulması sayılmamalıdır. Buna örnek olarak tarafların çocukları için, çocukların ihtiyaçları için, çocukları ziyaret etmek için, çocuğu diğer tarafa bırakmak için, boşanma hakkında konuşmak, aynı zamanda bir konu hakkında konuşmak için bir araya gelmek veya zorunlu biçimde bir araya gelindiği durumlarda ortak hayatın yeniden kurulması hakkında söz edilmemelidir (**Dğ Gençcan (Boşanma) s. 1075,1076))**).

Ortak hayatın tesis edilip edilmemesindeki önemli husus olayın şartları ve eşlerin hangi irade ve istekle bir araya geldikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Buna örnek olarak Yargıtay bir kararında, kadın eşinin yaşayacak başka bir yer olmadığı için aynı evde yaşamaları , ancak farklı odalarda kalmaları ve bir araya gelmedikleri sürece ortak hayatın yeniden kurulması şeklinde söz konusu değildir (ıyarg. 2.HD 4782 E. 5442 K. 05.04.2005 T. (bkz. Gençcan (Boşanma) s.1077)).**zmir**

Özel boşanma sebepleri, Türk Medeni Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiş ve şartları belirlenmiştir. TMK'da düzenlenen özel boşanma sebepleri bunlardır:

- Zina,
- Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma,
- Suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme nedeniyle boşanma,
- Terk sebebiyle boşanma,
- Akıl hastalığı nedeniyle boşanma,
- Fiili ayrılık nedeniyle boşanma.

Zina (aldatma) sebebiyle boşanma davası, bir eşin evlilik birliği içerisinde başka biriyle cinsel ilişkiye girerek sadakat yükümlülüğünün ihlal edilmesi sonucu açılan davadır. Zina sebebiyle boşanma, özel boşanma sebebine dahildir. Kanunda özel olarak belirtilen bu fiilin gerçekleştiği durumda boşanma kararı verilebilir.

TMK madde 161’de düzenlenen zina nedeniyle boşanma davasının şartlarına dahildir:

- Eşler arasında geçerli ve resmi bir evliliğin olması;
- Evlilik birliği içinde karşı cinsten biri ile cinsi ilişkiye girmesi;
- Zina davranışında bulunan eşin affedilmemiş olması;
- Zina (aldatma) sebebiyle kanunen belirlenen dava açma süresinin geçirilmemesi.

Zina (aldatmak) sebebiyle boşanmak için öncelikle doğrudan somut biçimde cinsel ilişkinin yaşandığını kanıtlamak gerekmez. Aldatma fiili esasen gizli şekilde yapılan ve genellikle saklanan eylemdir. Bu sebeple, birlikte aynı yatakta, evde, araçta ve yerlerde ahlaksız fotoğrafların bulunması zina fiilinin gerçekleştiğine dair durumlar da zina sayılır. Bununla birlikte, sadece mesajlaşmak, telefonda konuşmak veya arabasına binme gibi hayatın alışılmış biçimde yapılacak eylemler doğrudan zina eyleminin yapıldığını göstermez. Burada hakim zina oluşmasına dair kanaate varması açısından daha işe yarayacak delillerin bulunması gerekir.

TMK 161. Maddede zina nedeniyle açılan boşanma davasının hak kaybına uğramadan açılmasının 2 yolu vardır. Bunlardan ilki, zinanın öğrenilmesinden itibaren 6 ay veya 5 yıl olarak belirlenmiş hak düşürücü sürenin olmasıdır. Diğer şart ise dava hakkı kaybına sebep olan “affeden tarafın dava hakkı yoktur” ilkesidir (Kılıçoğlu, (Aile), ss. 94-95; Öztan, s.651(Aile)). Bu ilkeye esasen bir kez zinayı öğrenen eş, bu zinayı affettikten sonra aynı nedene dayanarak tekrar boşanma davası açamaz. Af açık veya örtülü biçimde gerçekleştirilebilir. Örneğin Yargıtay kararında, zina fiilini öğrenen tarafın ayrıca bir beyanı olmadan veya durumun şartlarından anlaşılmaaksızın evliliği devam ettirmesinin af niteliğinde olduğunu ve mutlak zina nedenine dayalı boşanma davasının reddine karar verilmesi gerekir (Yarg. 2. HD. 2010/19506 E. 2010/18684 K. 8.11.2010 T.).

TMK 162 Maddede düzenlenen hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış boşanma sebeplerinin düzenlenmesinin genel amacı, eşinin fiziksel ve maddi bütünlüğüne saygı duyma yükümlülüğünü ihlal eden eşin hareketlerinden dolayı diğer eşe boşanma davası açarak evliliğe son verme hakkının tanınmasıdır.

Zinaya dayalı olarak boşanma sürecindeki hak düşürücü süreler veya affeden tarafın statüsü bu sebeplerde de geçerliliği vardır (Yarg. HGK. 2017/2-2420 E. 2019/750 K. 20.06.2019 T.)

Hayata kast dedikte, eşini öldürme girişiminde bulunmak, onu intihara zorlamak gibi eşlerden biri tarafından diğerine karşı yapıldığı zaman acı sonuçlar doğuran davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Dural, Öğüz ve Gümüş, a.g.e., s. 110). Eşinin hayatına kast eden kişi, kastın derecesi boyutu ne olursa olsun, ceza hukunda bu fiilin faktörlerine incelenmeksizin karşı tarafın hem fiziksel , hem de ruhsal bütünlüğüne zarar verdiğinden veya bunu yapma potansiyeli taşıdığından dolayı mutlak sebep olarak boşanma davası gerçekleşecektir (Dural, Öğüz ve Gümüş, a.g.e., s. 109-110; Ersöz, (Sebepler), s.234;). Bu tarz bir olayda hayatın olağan akışı göz önünde bulundurulduğunda, hayatına kast edilen eş tarafından bu evlilik birliği iyice

çekilmez hal almıştır. Hayata kast eylemine örnek olarak, intihara teşvik, öldürmeye teşebbüs edip ancak başaramamak veya eşin kurtarılmanmaya çalışmaması bunlara dahildir. Ancak teşebbüs olmadan sadece ölümle tehdit etme, ölüm kastı olmamakla birlikte, diğer taraf için yaşamsal tehlikeye neden olan hareketler, aynı zamanda eşin ailesine karşı yapılan hareketler “eşe karşı hayata kast” kapsamında nitelendirilmeyecektir (Gençcan (Boşanma) s. 282-283).

Pek kötü ve onur kırıcı davranışlar özel ve mutlaka boşanma sebebi olmakla, kasten kusurlu eylemler olarak tanımlanır. Bir eşin diğer eşe karşı gerçekleştirdiği bu kusurlu fiiller boşanma sebebi olarak sayılır. Pet kötü davranış dedikte, eşin sağlığını bozabilecek, fiziksel acıya maruz bırakabilecek davranışlar olarak tanımlanır. Örneğin bir eşin diğerini dövmesi, şiddet uygulaması bu sebeplere dahildir. Burada önemli hususlardan biri de bu eylemlerin boşanma sebebi sayılabilmesi için mutlaka sistematik veya ağır işkence boyutuna ulaşması şartının aranmamasıdır. Fiziksel şiddet uygulanması yeterlidir. Fiziksel şiddet ispatlandığında, fiziksel şiddete dair emare izlerin olması veya eş/tanık beyanı evlilik içi şiddet olduğuna varılmaktadır (Ersöz, (Sebepler), s.235; Gençcan, (Tazminat), s.181). Pet kötü davranış mutlak boşanma sebebine dahil olduğundan dolayı, eşlerin maruz kaldığı pet kötü muamele sebebiyle evlilik birliğinin temelden sarsılıp -sarsılmayacağının incelenmesi gerekmez (Gençcan (Boşanma) s.170).

Onur kırıcı davranışlar ise eşlerin maddi dünyasında hiçbir değişiklik yaratmamakla birlikte, manevi dünyasını sarsan, onurunu inciten ve psikolojisine yük olan eylemlerdir (Erdem, Mehmet: **Aile Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2019 (Aile).s.108). Onur kırıcı davranışa örnek olarak karşı tarafa hakaret etmek, küçümsemek, sürekli aşağılamak suretiyle güveni ile onurunu kırmak gibi eylemler dahildir. Buna rağmen her onur kırıcı davranış eylemleri değil, sadece ağır derecede olan onur kırıcı davranışlar boşanma nedeni olarak kabul edilir (Gençcan (Boşanma) s.341). Yargıtayın kabulüne esasen işlenen fiilin boşanma nedeni sayılabilmesi için ağır nitelikte onur kırıcı davranış şeklinde

gerçekleşmesi gereklidir (Yarg. 2.HD 2010/10334 E. 2010/13767 K. 8.7.2010 T.). Bu sebeple eşler arasında meydana gelen hadiselerin somut olayın şartlarına esasına değerlendirilmesi gerekir ve en önemlisi “ağır” boyutta pek kötü veya onur kırıcı davranış olup-olmamasının incelenmesi gerekmektedir. Yargıtay başka bir kararında alkol alarak eşine tokat atan eş açısından hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış olarak belirlememiştir (Yarg 2.HD 2014/11559 E. 2014/22133 K. 10.11.2014 T.).

Özel boşanma nedeni olarak sayılan terk, eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini uygulamamak maksadıyla bilerek ve kendi isteğiyle ortak konuttan ayrılması ve geri dönmemesi olarak tanımlanır (Petek Hasan ; 2010). Evlilik akdinin yükümlülüklerinden biri de ortak hayatın getirdiği sorumlulukları birlikte göğüslemektir. Eşlerden birinin diğerini kasten ve uzun bir süre yalnız bırakma hakkına sahip değildir ve bu evliliğe zıt bir davranış biçimidir. Hukuken evli olan çiftlerin istisnai durumlar dışında, birlikte yaşanması beklenir.

Boşanma nedeni kabuledilebilir olması açısından öncelikle kasıt ve ortak konutu terk etme eylemi gerçekleşmelidir. Bununla birlikte, bu terk durumunun en az 6 ay sürmüş olması ve hakim/noter ihtarına rağmen terk eden eşin haklı neden olmadan geri dönmemiş olması gerekmektedir (Öztan, (Aile), s.670). Boşanma hukukunda terkten söz edilmesi için ; terkin hukuka aykırı olması , taraflar arasında alınmış bir ayrılık kararı bulunmaması, tazminat davası, tapu iptal ve tescil davası gibi davaların bulunmaması , aynı zamanda yapılan uyarı yönünde davet edilen evin birlikte yaşamak için uygun duruma malik olması gereklidir (Gençcan (Boşanma) s.453 vd.).

Terk nedeniyle açılan boşanma davasında önemli hususlardan biri de dava açma hakkı yönünden incelendiğinde terk eden tarafın, eşini ortak konutta terke zorlayan eşin,haklı bir neden bulunmadan eşin ortak konuta dönmesini engelleyen kişinin dava açma hakkı yoktur (Gençcan (boşanma) s.s.439 vd.).

Suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme Türk Medeni Kanunu'nun 163 .maddesinde iki farklı sebep düzenlenmiştir (Dural, Ögüz ve Gümüş, a.g.e., s.111;). Nispi ve özel boşanma sebebi özelliği taşıyan diğer boşanma sebepleriden olduğu gibi hak düşürücü süreler veya affeden eşin durumuyla ilgili olarak bir düzenleme yoktur. Bu nedenler de kusura dayanmaktadır.

Suç işleyen veya haysiyetsiz yaşam sürme halleri mutlak boşanma sebebine dahil olmadığından dolayı, bu sebeplerin davacı eş açısından evlilik birliğini çekilmez hale getirip getirmediği iddiası durumun gerekliliklerine esasen hakim tarafından irdelenmelidir .

Küçük düşürücü suçlar dedikte ne anlaşıldığı çok önemlidir. Hem Türk Ceza Kanunu'nda bu biçimde kategorize olunmuş bir suç grubunun yaratılmaması, bununla birlikte Türk Medeni Kanunu'nda da bu konuyla alakalı bir atıf bulunmadığından küçük düşürücü suç olarak hangi fillerin kabul edilmesi değerlendirilmelidir. 163. madde kapsamına hangi suçların dahil edildiği belirlenirken, öncelikle Ceza Hukuku unsurları değil, toplumun bu suçlara karşı bakış açısı üzerinden değerlendirilme yapılması gerekir (Öztan, (Aile), s.662;). Burada işlenen suçun Ceza Hukuku bakımından yaptırımı ve ağırlığına bakılmadan, eş tarafından diğer eşin yaptığı fiil toplum tarafından kabul edilmeyip ayıplanıyorsa ve evlilik birliğinin sürdürülmesini güç haline getiriyorsa, bu zaman yapılan eylemler küçük düşürücü suç olarak nitelendiriliyor. Bu suçun sadece eşe karşı işlenmesi gibi de bir şart yoktur. Bu suçun ceza hukuku açısından da bir hükme bağlanması şartı aranmamakla birlikte, cezai işlemlerin son bulması boşanma davasının açılmasına engel değildir (Gençcan (Boşanma) s.371 vd.). Bu suçun evlendikten sonra işlenmesi gerekir. Bununla birlikte, yapılan eylemin diğer tarafın hoşça karşılamansı veya durumun şartlarına esasen gerekli sürenin geçmesinden sonra diğer eşin dava açma hakkı bulunmuyor. Bu nedenle , işlenen suçun eşler ve evlilik birliği üzerinde etkisini, aynı zamanda toplumun bu suça ve suçu işleyen kişiye olan bakışının hakim tarafından etraflıca incelenerek ortaya çıkacak problemlere esasen boşanma talebi hakkında karar verilmelidir.

Haysiyet ve onur gibi tanımlamalar hukukun alanına dahil değildir. Bu nedenle herhangi bir hukuk sisteminde bu konulara ait bir niteleme veya durum sayımı bulunmamaktadır. Haysiyetsiz ve onursuz davranışlar toplumdan topluma, zamandan zamana, kültürlere göre farklılık gösteren kavramdır. Bu sebeple bu tarz davranışların değerlendirilmesi için toplumun bu eyleme olan bakış açısı ve o toplum, yer ve zamandaki kişilerin bu hareketleri işledikleri eşin evliliğine hangi gözle baktığına esasen değişiklik göstermektedir. Bu değerlendirme hakim tarafından bakılmalıdır (Erdem, (Aile), s.111).

Bu fiilin başka bir özelliği ise zina gibi boşanma nedenlerinin aksine , bir kereye mahsus yapıldığında boşanma sebebi olarak görülmemektedir. “ Yaşam sürme” fiilinin tanımlanmasına esasen, kişinin bu eylemleri bir defaya mahsus olarak yapması değil, daha çok bu tip uygunsuz hal ve davranışları yaşam tarzı haline getirmeleri, bu hareketlerinde ısrarcı olması ve düzelmemesidir. Bu tarz eylemlerin toplum tarafından ayıplanması ve evliliğin çekilmez hale gelmesi bakımından çokça tekrarlanmalı ve yaşam tarzı haline gelmiş olması gerekir. Bu eylemlere örnek olarak, bir defaya mahsus olan eylemler dışında, kişinin eşinden başka biriyle birliktelik yaşaması, fuhuş işinde çalışma veya fuhuş işi işletmesi, kumarbazlık, alkolik veya uyuşturucu bağımlısı olması bu tip hallerden sayılabilmektedir.

Evlilik birliği, eşlerin birbirlerine iyi ve kötü günlerde, hastalıkta ve sağlıkta birlikte olmaları ve hayata beraber göğüs görmeleri için sorumlulukları olan, bu sorumlulukları yerine yetirme doğrultusan kurulan müessesedir. Ancak bazen kişinin ruhsal sağlığında meydana gelebilecek değişiklikler, evliliği sürdüremez hale getirir. Bu tarz durumlar yarandığı zaman tarafların birbirilerine eşlik yapabilmesi ve ilişkilerini sürdürebilmeleri beklenememesi çok doğal bir haldir.

Eşlerin birbirlerine karşı hastalık vaziyetinde de evliliği devam etme yükümlülükleri olduğu gibi aile ve karı-koca olmanın da belirli sorumlulukları vardır. Bu sebepten dolayı

eşlerden birinin akıl hastalığının olması, diğer tarafa karşı hiçbir sorumluluğunu yerine getiremez hale gelmesi ve evliliğin diğer eş açısından sürdürülemez haline gelmesi ihtimalinde bu akıl hastalığı bir boşanma nedeni olabilir. Bir akıl hastalığının boşanma nedeni olarak kabul edilmesi için bu hastalığın evlilikten önce mevcut olması veya sonradan ortaya çıkması durumunda uygulanabileceği tartışılmalıdır. Evlilikten önce mevcut olan akıl hastalığı mutlak boşanma sebebi olduğundan, evlilikten sonra yaranan akıl hastalığı Boşanma Hukuku bakımından daha kabuledilebilir bir bakış açısıdır. Her hastalığı akıl hastalığı tanımlanmaz, bu hastalıklar beyin dinamiklerini etkilese dahi boşanma nedeni teşkil etmez. Mesela epilepsi gibi beyni ilgilendiren hastalıkları akıl hastalığı kabul edilmez. TMK ‘da ayırt etme gücünün sürekli kaybolması gibi zihinsel problemlere işaret eder. Bir akıl hastalığının boşanma nedeni olarak kabul edilmesi için kişinin ayırt etme gücünün kaybına sebep olan bir hastalık mevcut olmalı, iyileşmesinin mümkün olmayacağı resmi sağlık raporu ile tespit edilmiş olmalıdır. Yargıtayın kararında Türk Medeni Kanunu’nun 165.Maddesi “Eşlerden birinin akıl hastalığı varsa, bu sebepten birlikte yaşamak diğer eş açısından sürdürülemez hale gelirse, hastalığın düzelmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek şartıyla, bu eş boşanma davası açabilir” hükmüdür. Bu durumda mahkeme davalının hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmesi, bunun sonucuna ve dosyada mevcut delillere esasen hastalığın evliliği çekilmez hale getirip getirmeyeceğini tespit etmesi gerekir” şeklinde karar verilmiştir (Yarg 2.HD 2013/26018 E. 2014/9871 K. 22.04.2014 T.) Akıl hastalığının ortak hayatın devamını güç hale getirerek, diğer eş için evliliği sürdüremez hale getirecek boyutta ağır olması gereklidir (Tutumlu, (Sonuçlar), s.251). Doktrinde de hastalığın iyileşmeyeceği ve bu durumun tıp bilimi imkanlarını kullanarak sabit hale getirilmesini gerektiğini doğrulamıştır (Akıntürk ve Ateş, s.259;).

Tüm bu şartlar sağlandığı zaman akıl hastalığı, TMK 165. gereğince boşanma nedeni olarak sayılabilir. Boşanma davası kararının kesinleşmesiyle evlilik biter. Bu kararın

kesinleşmesi üzerine ipso (iure) kendiliğinden yaranan veya hakimın re'sen ya da taraflardan birinin isteğiyle hükümde yer alan başka sonuçlar da ortaya çıkmaktadır.

Boşanma davasının sonuçları üçe ayrılmaktadır :

- Boşanmanın eşler açısından kişisel sonuçları,
- Boşanmanın eşler açısından mali sonuçları,
- Boşanmanın çocuklar yönünden sonuçları.

Boşanma kararının eşler açısından kişiler sorunlarına dahildir:

- a. *Eşlerin yeniden evlenebilmeleri:* Boşanma kararına esasen evlilik kurumu sona erer. Bu sebeple boşanmış eşler yeniden evlenebilirler. Kadının tekrar evlenebilmesi için öncelikle 300 gün bekleme süresinin geçmesi veya kadının hamile olmadığını kanıtlaması gerekir.
- b. *Mal Rejiminin Tasfiyesi:* Boşanma durumunda boşanma hukuku mal paylaşımı hükümleri düzenlenmiştir. Bu nedenle eşlerin bağlı olduğu rejim açısından hükümler uygulanmaktadır. Türk Hukuku'nda yasal mal olarak edinilmiş mallara katılma rejimi vardır. Taraflar aralarında sözleşme esasında ayrı bir rejim seçmedikçe , boşanma zamanı bu rejime tabi tutulmaktadır.
- c. *Evlilikle kazanılan şahsi durumun değişmesi:* Bu kısım, TMK m.173/1 ile sadece boşanan kadın yönünden düzenlenmiştir. Bu hükme esasen kadın evlenmekle kazandığı kişisel durumunu koruyor. Kişisel durum dedikte evlilikle kazanılan erginlik, kayın hısımlığı ve vatandaşlık anlaşılır. Bu maddede kadının soyadı özel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye esasen kadının evlenmeden önceki soyadına dönmesi zorunludur. İstisnai durumlarda ise boşandığı kocasının onayını alan ve soyadını kullanmakta menfaati bulunan kadın, bu durumun kocasına zarar vermeyeceğini kanıtlamak gereğince hakimden soyadını taşımaya devam etmeyi talep etmektedir.

- d. *Miras Hukukundan Doğan Hakların Sona Ermesi:* Boşanma kararı verildikten sonra taraflar bir birilerine eş olarak yasal mirasçı olma hakkına sahip değildir. Evlilik birliğinin devamı süresinde tarafların birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarruflar kendiliğinden geçersiz olur.

Boşanmanın çocuklar açısından sonuçları şu şekildedir;

- a. *Velayet:* Boşanmanın sonucu olarak velayet, hakimın kararıyla anne ya da babadan birine veya her ikisine birlikte ortak verilmektedir. Velayetin kime verileceği konusunda TMK m. 182/ 1 ile hakime geniş bir yetki verilmiştir. Hakim bu konuda çocukların üstün menfaatini korumaya özen göstererek karar vermelidir. Aynı zamanda hakim çocuğun sağlık, eğitim, cinsiyet, yaş, sosyal çevre gibi faktörleri göz önünde bulundurarak karar vermelidir.
- b. *Çocukla şahsi ilişki:* Boşanma kararının kesinleşmesi üzerine çocuğun velayeti anne ya da babadan birine bırakılmışsa, velayet hakkına malik olmayan eş ile çocuğun ilişkisi düzenlenmek gerekir. Hakim velayet yetkisine sahip olmayan anne ya da baba ile çocuğun görüşme süresini, yerini, çocukla tek başına veya refakatçiyle birlikte olacağına karar vermelidir.
- c. *İştirak nafakası:* Boşanma durumunda çocuğun velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf için çocuğun bakım masraflarına katılma sorumluluğu sona ermemektedir. Velayet kendisine verilmese de taraf gücü dahilinde bu masraflara katılması zorunludur. Hakim bu konuda re'sen karar verir.

Boşanmanın mali açıdan sonuçları ise şu şekilde sıralanabilir;

- a. *Maddi tazminat:* Boşanma kararı üzerine mevcut veya beklenen menfaatleri zedelenen taraf, boşanma halinde kusurlu ya daha az kusurlu olması şartıyla diğer taraftan uygun bir tazminat isteyebilmektedir. Tazminat miktarı zararın tam karşılığı olması

gerekmiyor. Hakim, tarafların mali ve sosyal durumlarını ile kusur derecelerini göz önünde bulundurarak tazminat miktarına karar vericektir.

- b. *Manevi Tazminat*: Boşanmanın sonucu olarak boşanmayan nede n olan durumlardan dolayı kişilik hakları saldırıya uğrayan taraf, kusuru olan diğer taraftan uygun bir tazminat ödemesi talebinde bulunabilmektedir. Tazminatın miktarı hakim tarafından karar verilecektir. Tazminat konusunda karar verebilmesi için bu hususta talepte bulunması gereklidir.
- c. *Yoksulluk nafakası*: TMK m.175 esasen boşanma durumunda yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla diğer tarafın maddi gücü de dikkate alınarak nafaka talep edebilmektedir. Taraflardan birinin talebi üzerine hakim hüküm vermektedir. Ancak, taraflar bu hususta bir talepte bulunmamışsa, hakim re'sen yoksulluk nafakasına karar verememektedir.

2.3 Velayet Kavramı

Velayet, sadece bir hak olmaktan başka, aynı zamanda bir yükümlülüktür. Velayet hakkı sahibi olan anne ve /veya baba çocukların eğitimi, bakımı ve gözetimine bağlı olarak imkanlarını seferber etmeli, aynı zamanda sosyoekonomik ve kültürel açıdan çocukların kendilerini geliştirebilmesi için imkanları doğrultusunda gerekli işlevleri yapmalıdır.

Velayetin genel amacı, her koşulda çocuğun yüksek yararını göz önünde bulundurarak çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve ahlaki açıdan hayata katılmasına imkan sağlayacak bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve hukuki statü sağlamaktır. Burada değişen durumlar söz konusu olduğunda çocuğun üstün yararı ilkesi dikkate alınarak değerlendirilmeli ve özellikle boşanma durumunda çocuğa yönelik olası sorunların önüne geçilmesidir. Önceden verilmiş velayet kavramı çocukluk dönemi bitene kadar, velayet hakkının kullanılmasının olumsuz şekilde etkileyecek bir değişim söz konusu olduğunda veya velayet hakkının kötüye kullanılması

durumunda çocuğun yararını korumak ve geleceğini güvence altına almak açısından velayetin kullanılmasıyla ilgili yeni bir karar düzenlenmesi gerekir.

Mahkeme boşanma ve ayrılığa karar verirken, ilkin olarak mümkün oldukça anne ve babayı dinledikten, eğer çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının fikrini aldıktan sonra, anne ve babanın haklarını daha sonra çocukla ilişkisini düzenler.

Velayet kendisine verilmeyen eş ile ortak çocuk arasında şahsi ilişki kurulması, çocuğun bilhassa sağlık, eğitim ve ahlaki açıdan yararını dikkate alarak karar verilmesi gereken bir konudur. Aynı zamanda bu eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü dahilinde katılması gerekir.

Velayet talebi, boşanma davasının ferilerine dahildir ve bu sebeple açılacak boşanma davasında ortak çocuğun velayetinin dava süresi boyunca geçici veya dava sonrasında sürekli olarak taraflardan birine bırakılmasına karar verilebilir. Bu nedenle ayrıca dava açılmasına ihtiyaç kalmayacaktır. Boşanma davasında tarafların velayete bağlı olarak talepte bulunmaması durumunda da hakim tarafından olayın önemine göre velayet konusunda ve çocuğun üstün yararına ilişkin olarak hüküm kurulması söz konusu olacaktır.

Türk Medeni Kanunu m.182 /1 Maddesine Esasen:

Mahkeme boşanmaya karar verirken mümkün oldukça anne ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının fikrini aldıktan sonra, anne ve babanın haklarını ve çocuklarla olan ilişkisini düzenler.

Hakim boşanma davasında velayete karar vermekle birlikte, velayet kendisine verilen eş tarafından velayet hakkının şartları yerine getirilmez veya diğer eşin çocukla ilişki kurmasına mahkeme tarafından verilen kararlara ve sürelere uymazsa, velayet diğer tarafa geçebilir.

Velayet davası boşanma davasından sonra da açılabilir. Bu davada , boşanma davasında hakim tarafından velayete dair karar verildiğinden dolayı, burada sadece değişen şartlar ileri sürülerek velayetin değiştirilmesi ve diğer tarafa verilmesi talep edilecektir. Boşanma davasından sonra ayrıca olarak açılacak velayet davasının halihazırda bitmiş ve kesinleşmiş bir boşanma davasının mevzusu olmayacağı nedeniyle, bundan böyle boşanmanın ferisi olarak aynı davaya tabi tutulmayacaktır. Bu sebeple boşanma davasından sonra açılan velayet yeni bir dava olacağı için ayrıca harç ve mahkeme masrafları ödenmeli ve yeniden avukatlık ücreti ödenmelidir. Açılacak davada değişen şartların velayetle bağlı yeni bir hüküm verilmesini gerektirdiği, mental açıdan iradesi gelişmiş ve kendi adına karar verme yetkisine sahip olan çocuğun artık diğer ebeveyni ile yaşamak istemesi, velayet hakkı kendisinde bulunan ebeveynin bu hakkı kötüye kullandığı ya da velayete ilişkin sorumluluklarını yerine getiremeyecek vaziyetde olması gibi iddialar ireli sürülerek, daha önce verilmiş olan hükmün değiştirilmesi talep edilir.

Velayetin değiştirilmesi ile ilgili şartlar TMK’da açıkça belirtilmiştir. TMK m.183: “ Velayet hakkı kendisinde olan anne veya babanın başka biriyle evlenmesi , başka yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılındığı durumlarda hakim resen veya anne veya babadan birinin isteği üzerine gerekli işlemleri yapar “ hükmünde yer verilmiştir. TMK m.183’e göre, velayet hakkına malik olan tarafın kötü niyetli olarak velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocukla ilişki kurmasını engellemesi (Yargıtay ve literatürde ebeveyn yabancılaştırma /ebeveyne yabancılaşma sendromu) olarak tanımlanmaktadır, çocuğun bakımıyla ilgilenmemesi, çocuğunun psikolojik gelişiminin dikkate alınmaması veya olumsuz etkilenmesi, çocuğun üstün yararının gerektirmesi, kanunda düzenlendiği gibi; velayet yetkisine malik olan ebeveynlerden birinin tekrar evlenmesi, velayet yetkisi kendisinde olan ebeveynin ayrı bir yere gitmesi,

ölüm veya velayet görevinin yapmasının engellenmesi velayetin değiştirilmesine dahil olan nedenler olarak belirtilir.

Hakim velayetin değiştirilmesine dair karar vermesi bir takım farklı sonuçlar doğurmaktadır. Velayet değiştirildikten sonra velayet yetkisi elinden alınan taraf çocukla olan şahsi ilişkisini düzenlemesi gerekir. Velayet yetkisi elinden alınan ebeveyn velayet hakkı sahibine hakim talebine esasen iştirak nafakası ödemesi gerekir. Hakim bu hususlar doğrultusunda karar vermelidir.

Ortak velayet dedikte boşanma ve ayrılık halinde çocukların bakımı, sağlığı ve eğitimi açısından her iki ebeveynin eşit sorumluluklar üstlendiği bir çocuk düzenlemesi anlaşılır. Ortak velayet çocuğun her iki ebeveyniyle güçlü bağ kurmasını ve ilişkilerini sürdürmek açısından motive eden bir yaklaşım olmuştur. Bu düzenleme çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol oynar. Ortak velayetin esasını çocuğun üstün yararını dikkate alması teşkil eder. Ortak velayet konusu aile mahkemeleri tarafından değerlendirilirken , çocuğun hem anne , hem de babayla sağlıklı ve düzgün bir ilişkinin kurulmasının mümkün olup olmadığı; ebeveynlerin çocuklarını en iyi şekilde nasıl destekleyeceklerini ve onların refahını nasıl sağlayacakları göz önünde bulundurulur. Ortak velayetin alınması için ebeveynler arasında olumlu ve işbirliğine yönelik ilişkinin olması gerekir. Bunlar ortak velayet kararının düzgün işleyişi açısından önemli koşullarındandır. Şiddet veya kötü davranma gibi çocuğun refahını tehdit eden durumlar söz konusu olduğunda ortak velayet verilmesi mümkün değildir. Ortak velayet kavramına olan hukuki yaklaşımın esasında hem anne hem de babanın çocuklarının hayatında aktif ve anlamlı bir rol oynaması dayanır. Ebeveynlerin görev ve yükümlülüklerini paylaşılması halinde çocuğun her ikisiyle de eşit olarak vakit geçirmesi ve bağlarını geliştirmesi hedeflenir.

Türkiye’de son zamanlarda çocuklarını menfaatini gözetmek ve boşanmış ebeveynlerin çocuklar üzerindeki rollerini dengeli şekilde sağlamak açısından, ortak velayet kavramı daha çok önem kazanmaktadır. Türkiye’de velayet konusu, Türk Medeni Kanun tarafından düzenlenmiştir. Kanunda ortak velayete izin veren doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Şimdilerde, mahkemeler çoğu zaman anne veya babadan birine tek velayet hakkı tanımakla birlikte, son zamanlarda çocuğun üstün yararı açısından bazı özel durumlarda ebeveynlere ortak velayet vermeye başlanmıştır.

Anlaşmalı boşanmada, tarafların çocukların durumu hakkında anlaşması gerekir, bu da Türk Medeni Kanunu’nun 166.maddesinde düzenlenmiştir. Taraflar, kendi aralarındaki sözleşmeye esasen velayetin evlilik sonrasında da beraber kullanacağına karar verebilirler. TMK m.166 : Bu durumda hakimın boşanma kararı verebilmesi için, öncelikle hakimın tarafları bizzat dinleyerek iradelerini serbest şekilde belirttiklerine emin olduktan ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu konusunda kabul edilmiş düzenlenmeyi uygun bulması gerekir. Hakim, tarafların ve çocukların üstün yararını dikkate alarak bu anlaşmada gerekli değişiklikleri yapabilir. Bu değişiklikleri taraflar da kabul ettiği zaman boşanmaya karar verilir. Tek başına velayet durumunda ise taraflar arasında yapılan anlaşmanın hakim açısından bağlayıcı olduğu gibi, velayeti birlikte kullanılması hakkındaki anlaşmanın da hakim açısından bağlayıcı olması önemlidir. Bu sebeple, TMK madde 336/3 nitelendirilen “ Velayet, boşanma zamanı ise çocuk kendisine verilen tarafa aittir” hükmü uygulanması gereken bir kural olarak değerlendirilmemelidir, eşlerin anlaşması halinde hakim bu kararı onaylanmalıdır.Çocuğun menfaati göz önünde bulundurularak, velayetin anne ve babaya birlikte vermesi gerektiği durumlar dikkate alınmalıdır.

Çekişmeli boşanma davasında, ortak velayet, boşanan tarafların çocukları üzerinde ebeveyn yapma yükümlülüğünü paylaşması olarak nitelendirilir. Bu konuda, çocukların eğitimi, bakımı ve diğer önemli kararlar , her iki ebeveyen tarafından ortak alınır.

Ortak velayet, her iki taraf arasındaki ilişkiyi devam etmeyi teşvik etmekle birlikte, her iki ebeveynle ilişkilerin güçlenmesini sağlar. Bu düzenleme, çocuğun refahı ve düzeni açısından her iki tarafın katılımı önemlidir.

Boşanma davası zamanı velayet herhangi bir nedenle kendisine verilmeyen ebeveyn tarafından çocukla arasında ilişki kurması hakkında talepte bulunabilir. Bu hususta talep olmasa dahi hakim TMK m. 182/1 .maddesine esasen şahsi ilişki konusunda düzenleme yapması gerekir. Türk Medeni Kanunu'nun 182/2 maddesi: Mahkeme, kararında kişisel ilişki düzenlenemesi hakkında gereken hususlar yerine getirilmemesi durumunda, çocuğun yararına aykırı olmamak şartıyla velayetin değiştirilebileceğine dair ihtar eder. Velayet kendisinde olan ebeveyn, mahkeme tarafından karar verilecek olan çocukla şahsi ilişkiye dair düzenlemeleri yerine getirmek ve diğer eşe karşı zorluk çıkarmamak durumundadır. Aksi takdirde velayetin değiştirilip diğer tarafa verilmesine karar verilebilecektir. Bu duruma örnek olarak, kişisel ilişki hakkı bulunan taraf çocuğunu görmek istemesine rağmen, velayet hakkı kendisinde olan eş tarafından çocuğun gösterilmemesi, görüş günlerinde diğer eşe bırakılmaması sebebinden dolayı diğer tarafın ilgili idari yerlerin yardımı ile çocuğu görmesi durumunda velayetin değiştirilmesine hükmedebilir.

Ebeveynlerin evlilik birliği içerisinde çocukların giderleri için gelirleri dahilinde katılma sorumluluğu boşanma durumunda da devam etmektedir. Bu hususta velayet

kendisine verilmeyen ebeveyn tarafından velayet kendisine bırakılan e e belirli miktar ödeme yapması gerekmektedir. Boşanma davasının devamı süresinde geçici olarak ve “tedbir nafakası olarak tanımlanan bu  demeler, boşanma sonrasında iştirak nafakası olarak devam eder. Tedbir nafakası dedikte boşanma veya ayrılık halinde, evlilik birliğinin ve ortak çocukların giderlerine evlilik bitinceye kadar katılmalarını sağlamak amacıyla karar verilen nafaka türüdür. Türk Medeni Kanunu’nun 169.maddesinde : Boşanma ve ayrılık davası açıldıktan sonra hakim davanın devamı boyunca gerekli olan, bilhassa eşlerin barınmasına, tarafların mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve masraflarına bağlı olarak geçici önlemleri resen alır.” Bu maddede belirtilen geçici önlemlere dahildir: Ortak  ocu un velayetinin geçici süre için taraflardan birine verilmesi, ortak konutun eşlerden biri için tahsis edilmesi ve diğer tarafın ortak konuttan uzaklaştırılması ve gerekli olduğu durumda eşlerden birine tedbir nafakası ba lanması gibi karar verilebilmektedir. İştirak nafakası boşanma ve ayrılık davasının sonunda ortak çocuğun velayet yetkisini alan tarafa, ortak çocuğun giderlerine katılmak amacıyla diğer e  tarafından verilen nafaka türüdür. Türk Medeni Kanunu’nun 318 .maddesinin 3 ve 4 .fıkrasına esasen :Velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin  ocuk ile şahsi ilişkisinin düzenlenmesinde , çocuğun bilhassa sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları önemlidir. Hakim, istek halinde irat şeklinde ödenmesine h km edilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına esasen hangi miktarda  denece ine karar verebilir. İştirak nafakasının esasını, çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte, onun hayat standardını aile b t nl  n  bozulmadan önceki seviyede tutmaya çalışmaktadır. Bu d r mda çocuğun üstün yararı ilkesi de göz önünde bulundurulur. Türk Medeni Kanunu’nun 335 .maddesinde ve devamında bulunan hükümler ile 404 .Maddede yer bulunan “Velayet altında olan her küçük vesayet altına alınır “ hükmüne esasen velayet hakkı sadece anne ve babaya tanınan bir

haktır. Anne veya babadan başka kişiler örneğin: Çocuğun anneannesi, babaannesi, dedesi, amcası ve b kişiler velayet talebinde bulunamazlar; sadece usulüne uygun biçimde tüm şartların mevcut olması durumunda çocuğun vesayet altına alınmasını talep edebilir.

Evlilik devam ettiği ve boşanma ve ayrılık gibi durumlar olmadığı müddetce taraflar velayeti birlikte kullanır ve çocuğun kişisel gelişim, eğitim ve bakımı açısından kararları ortak şekilde alırlar. Ebeveynlerden birinin ölmesi halinde sağ kalan taraf velayet hakkını tekbaşına kullanır, bu durumda velayet yetkisinin sağ kalan eşin aile bireylerine verilmesi hakkında söz edilemez. Boşanma durumunda ise çocuğun kişisel gelişimi, bakımı ve refahı gibi konular göz önünde bulundurularak velayet hangi eşe verildiyse, gerekli işlemleri de o yerine getirir. Çocuğun üçüncü kişilerin gözetiminde temsil edilmesi velayet davasında anne ve baba tarafından gerçekleştirilir. Buna örnek olarak çocuğun okul ve kurs kayıtları, spor ve sanat dallarına bağlı eğitim programlarına kayıt yapılması gibi durumlarda çocuğu temsilen ebeveynleri tarafından işlemler gerçekleşir.

Anne veya baba ile hukuki işlemler yapan iyi niyetli üçüncü kişiler, taraflardan her birinin diğerinin izniyle işlem gerçekleştirttiğini düşünebilirler. Türk Medeni Kanunu'nun 342 .maddesi 3 fıkrasına esasen. Çocuğun temsiline ait vesayet hukukunda kısıtlının temsiline ait hükümlere yer verilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 343/1 .maddesi hükmünde, velayet altındaki çocuğun fiili ehliyetine dair vesayet hükümlerine yer verilmiştir. Çocuk, kendi borçlarından anne ve babanın çocuğun mal varlığı üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi mal varlığı ile yükümlü olur.

Çocuğun irade kapasitesi gelişmesi ve ayırt etme gücünün olması durumunda , anne ve babasının izniyle hukuki işlemleri yapması mümkündür, ancak çocuk tarafından gerçekleştirilen anne ve babayı temsilen yapılan işlemler nedeniyle anne ve baba borç altına girerler. Çocukla anne ve baba ya da anne ve babanın yararına olacak şekilde çocukla üçüncü kişiler arasında yapılacak olan hukuki işlemler dolayısıyla çocuğun borç altına girebilmesi, hakimin onayına ve kayyımın katılımına bağlıdır. Aksi durumda hukuken anne ve babanın borç altına girebileceğinin onayı gerekir. Türk Medeni Kanunu'nun 348.Maddesine esasen: Çocuğun anne veya baba, üçüncü şahıslardan korunmasını gerektiren bir durumun olması ve buna ait yapılan önlemlerden herhangi bir sonuç alınamaması ve yapılan önlemlerin yetersiz olduğunun önceden bilinmesi halinde, aşağıda gösterilen sebepler ve somut olayın gerçekleştiği birçok nedenlere bağlı olarak velayet kaldırılmasına hükmedilebilir:

- Anne veya babanın deneyimsizliği,
- Anne ve babanın hastalığı,
- Anne ve babanın başka bir yerde olması,
- Benzeri nedenlerden biriyle velayet yetkisini gereği gibi yerine getirmemesi,
- Anne veya babanın çocuğa gerekli ilgiyi göstermemesi,
- Anne veya babanın çocuğa karşı sorumluluklarını ağır şekilde umursamaması.

Velayet her iki ebeveyninden kaldırıldığı durumda çocuğa bir vasi atanır. Kararda aksi belirtilmediği sürece velayetin kaldırılması mevcut ve doğacak olan bütün çocukları kapsar.

2.4 Hukuki Düzenlemeler

Hayvanlar, ekosistemin devamlılığı açısından gereken önemli canlılardır. Başlangıçta hayvanlardan korunan insanlar, zaman içerisinde bazı hayvanlar evcilleştirilmiş, aynı zamanda hayvanlardan ulaşım ve beslenmeden yararlanılmaya başlanmıştır (LEWIN, Roger; 1999).

Dünya üzerinde hayvanlarla ilgili fikirlerin temel kaynakları din, felsefe ve bilim olmuştur. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte ,insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişki değişikliğe uğramıştır (Hayvanın Hukuki Konumu, Prof. Dr. Cengiz Koçhisarlıoğlu, Doç. Dr. Özlem Söğütlü Erişgin). Şimdiki zamanda insanlar hayvanlar çeşitli nedenlerle kullanılsa da, aynı zamanda onlara karşı daha duyarlı olunmasının zorunlu olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Bunun üzerine birçok devlet, hayvanlara karşı yapılan kötü muameleyi önlemek amacıyla ulusal ve uluslararası pek çok düzenleme kabul etmiştir. Modern dünyada hayvanların korunması amaçlı hukuksal düzenlemeler, 19. yüzyıla dek dayanmaktadır. Türkiye 'de ise hayvanların korunmasıyla ilgili yasal düzenleme yalnızca 21. Yüzyıl başında gerçekleştirilmiştir (Türk Hukukunda Hayvanların Korunmasına İlişkin Yasal Mevzuat ve Bu Mevzuata Göre Hayvanların Hukuki Durumları, Onur Akbulut, Nesrin Çobanoğlu).

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren hayvanlar hakkında yasal düzenlemeler yapılmaya başlasa da, hayvanlarla ilgili yapılan ilk yasal düzenlemeler hayvancılığın geliştirilmesi ve salgın hastalıklarla mücadele gibi hayvanların haklarının korunmadından daha çok toplumun refahının sağlanması amacı ile yapılmıştır.

1978 yılında Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilanından sonra 1980'li yıllarda Türkiyede ilk kez hayvan haklarının korunmasıyla bağlı kanun yapılması

alışmalarına başlanmıştır. 1980’li yıllarda kanunla ilgili yapılan çalışmalar yalnız 2004 yılında 2003 yılında ise Türkiye “Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”ne taraf olduktan sonra sonuç alabilmiş ve Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Kanun yrrllğe girmiştir.

2004 yılında yrrllğe girmiş olan Hayvanları Koruma Kanunu’nda hayvanlara karşı yapılmış davranışlar suç olarak değil, kabahat gibi belirtilmiş ve idari para cezası uygulanmıştır.İdari para cezası yaptırımını son birkaç yılda ülkede yaşanan olaylardan görüldüğü üzere yeterli kadar caydırıcı nitelikte olmamıştır. Hayvanları Koruma Kanunu’nun birinci maddesinin amacı; hayvanların rahat yaşamını ve hayvanlara iyi ve uygun davranılmasını temin etmek, aynı zamanda hayvanların acı, ıstırap ve eziyet ekmemelerine karşı onları en iyi biçimde korumak, her türlü mağdur olma durumunun karşısını almayı sağlamaktır.”

Türk Ceza Kanunu’nda hayvanlarla ilişkin yapılan dzenlemlerde ise hayvanlar nesnelleştirilerek, hakları sahip bir canlıdan daha çok insanlara mahsus olan bir eşya olarak nitelendirilmiştir. Bu düzenlemelerde hayvan hakları değil, daha çok hayvan sahibi olan kişilerin hakları dikkate alınmıştır. Herhangi biçimde hayvanlara zarar verildiğinde, burada yalnız hayvan sahibinin meydana gelen zarar ve ziyan nedeniyle savcılığa suç duyurusunda bulunması üzerine dava aılabilmektedir. Savcılık kendiliğinden soruştırma açma veya şikayete karşı davaya devam etme yetkisine sahip değildir. Hayvan sahibi şikayetinden vazgeçerse,ceza yargılması olduğu yerde durur.

Türk hukuk sisteminde insandan başka her şey eşya olarak değerlendirilmektedir (Türk Hukuk Sisteminde Hayvanlar, Atilla zgr). Hayvanların eşya olarak değerlendirilmesi sonucu kanunda bazı çelişkiler ortaya çıkmıştır. Sahipli hayvanlara karşı zarar verildiğinde

cezai yaptırımlar uygulanırken, sahipsiz hayvanlara karşı ise sadece idari para cezası ile cezalandırılmaktadır. UNESCO tarafından hayvanlara karşı yapılan kötü muameleler, haklar kuramı da dikkate alınarak Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi hazırlanmış ve 15 Ekim 1978’de Paris’te ilan edilmiştir. Bu bildirgenin genel amacı; bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğarlar ve bu sebeple de yaşam hakkına sahiptirler.

1978 yılında imzalanmış ve Türkiye’nin de imzalamış olduğu Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi hayvanların da tıpkı insanlar gibi birer canlı olduklarını, hissedebilme yetisine sahip olduklarını, kısmi şekilde olsa dahi bir bilince sahip olduklarını ve en esası hayvan haklarını olduğunu kabul eden ilk uluslararası belgedir (Alper Uyumaz). Bu bildirge 1989 yılında yeniden düzenlenerek, 1990 Yılında UNESCO Genel Direktörü’ne sunulmuştur. Yeniden düzenlenen güncelleşmiş metin 14 maddeden ibarettir.

Türkiye’de hayvanları koruma amaçlı milletlerarası düzenleme, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’dir. Türkiye Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’ni 18 Kasım 1999 tarihinde imzalamış, 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylamıştır. Bu Sözleşme’nin başlangıcında, insanların dünyada yaşayan bütün canlılara karşı ahlaki bir sorumluluk taşıdığı, evcil hayvanlara karşı yapılan davranışlarda ortak bir standart yaratarak sorumluluk geliştirmenin temel amaç olduğu belirlenmiştir (Hayvan Hakları, Hayvanların Korunması verefahı, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı)

2.5 Evcil Hayvanlar ve Aile Hukuku

2.5.1 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Motivasyon

Geçmiş zamanlarda günümüze kadar, tabiatta yaşayan bütün canlı varlıkların devamlı olarak bir ilişki içerisinde bulundukları bilinmektedir. Arkeolojik incelemeler sonucunda bu ilişkinin günümüz zamanından bin yıllar öncesine dayanıldığı görülmüştür. Tarih boyunca hayvanların insanlar için farklı anlamlar kazanmıştır. Hayvanların insanlar için kimi zaman dost veya arkadaş gibi rollerindeyken, zaman zaman da inanç sistemi içerisinde yer aldıkları belirlenmiştir (Kircpatrick ve Koc, 2006).

Hayvanların birer sosyalleşme aracına gelmesi 17. yüzyıldan sonraya tekabül etmektedir. Şimdilerde insanların doğaya ve özellikle hayvanlarla olan ilişkisinde onlara karşı sergiledikleri kaba davranışları daha olumlu bir tutuma evrilmiştir (Balcıoğlu ve Koyun, 2016).

Modern çağ olarak bilinen günümüzde insanlar tarafından evcil hayvan sahiplenilmesi oranı gün geçtikçe artmaktadır (Kurdek ;2009). Evcil hayvanlar günümüzde insanların hayatında fiziksel, duygusal, sosyal ve psikoloji açısından farklı rollere sahiptir. Bu özellikler evcil hayvanları evlerin ayrılmaz parçası haline getirmiştir (Manav; 2011).

İnsanların evcil hayvan sahiplenilmesindeki en önemli motivasyonlardan biri de onları benliklerinin birer uzantısı halinde gördüklerini göstermektedir. İnsanların evcil hayvanlarına aldıkları bütün özel ürünler onların benliklerinin birer uzantısı olması nedeniyle kişinin psikolojik açıdan kendi iyi hissetmesini sağlamaktadır(Morgan ve Karakaş, 2009). Evcil hayvanların birçoğu psikiyatri başta olmak üzere tıp biliminin

hemen her alanında kullanılmaktadır. İnsanların kendine muhtaç olan bir canlıya bakması ve onun sorumluluklarının üstlenmesi, sorumluluk bilincinin oluşmasıyla birlikte, aynı zamanda bu kişilerin yalnızlık duygusuna düşmemesini ve depresyona girme olasılığını azalmasına yardımcı olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (Koçak ;2009). Evcil hayvanıyla birlikte yaşayan bireylerde depresyon ve anksiyete gibi klinik rahatsızlıkların yaşanmamasına veya bu durumu daha rahat atlatmasına, bunun yanı sıra stres, yalnızlık ve mutsuzluk gibi olumsuz duygulara çok fazla kapılmamasına, tansiyon, kalp çarpıntısı, kan basıncı gibi fizyolojik sorunları kolayca atlatabildiği, aynı zamanda sosyal yaşamda daha aktif oldukları görülmüştür (Pamuk ;2015).

Evcil hayvan sahiplenilmesinin ardından evcil hayvan ve sahibi arasındaki ilişkinin zamanla daha güçlü bir empatik bağ oluşturtukları belirtilmektedir(Karameşe ; 2014). Çocukluk döneminde evinde evcil hayvanla büyüyen çocuklarda yetişkin oldukları zaman daha sosyal bireyler olabileceği düşünülmektedir(Paul ve Kruger ;2006).

Birçok fiziksel hastalıkların tedavisinde hayvan destekli tedavinin tamamlayıcı olarak kullanılmasının olumlu psikosomatik etkilere neden olması,hayvanların tedavi edici özelliklerinin olduğunu desteklemektedir (Connor ve Miller ;2000). Hayvanlarla kurulan bağ sonucunda insanlarda serotonin, dopamin ve oksitosin hormon miktarının arttığı, kortizol miktarının ise düştüğü görülmüş ve bu durumun da insanlarda pozitif duygu durumunun yaranmasında önemli rol oynadığı belirlenmiştir.

2.5.2 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Aidiyet Görüşü

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki ilişki geçmiş zamanlardan bugüne kadar boyut ve nitelik değiştirerek varlığını sürdürmüştür. İlk dönemlerde yiyeceğini avlamak ve yırtıcı hayvanlardan korunmak amaçlı olan basit bir görüşten, evcilleştirme ile birlikte

yerini ekonomik kazanımlara ve sosyal paylaşımlara bırakmıştır. Hayvanların evcilleştirilmesiyle birlikte, enerji kaynağının kullanımını çeşitlendirmesiyle birlikte, toplumu yerleşikliğe biraz daha yakın kılmıştır (Yazgın ; 2010).

İnsanlar ve hayvanlar arasındaki etkileşimde evcil hayvanlar önemli yere sahiptir. Hayvanlar her ne kadar fiziksel varlığa ve kimliğe malik olsalar da, insanlar onlara kültürel bir kimlik kazandırmıştır. Hayvanların yaşamları, kişilikleri, anlam ve değerleri insanlara bağlı olarak değişir. Doğanın nesnesi olma durumundan kültürel bir konuma dönüştükleri söylenebilir. Sadece hayvan olarak nitelendirilen canlılardan, sevgili aile üyelerine dönüştükleri söylenebilir (Johnson ; 2009). İnsanlar hayvanları sadece beslenme ihtiyaçları için değil, aynı zamanda duygusal ihtiyaçlarını gidermek açısından da kullanmıştır. Hayvanları arkadaş olarak insanlaştırmış, sonuç olarak hayvan gerçek dünyasından ve davranışlarından uzaklaşmıştır. Son zamanlarda hayvanların evcil hayvanlara dönüşümü birçok ilişki formlarına ve değişen rollere yol açmaktadır. Bu ilişkiler içerisinde evcil hayvanların aile üyesi, sorun yaratan canlı, oyuncak, zevk ve benliğin bir parçası gibi tanımlamalar yapılmıştır (Belk ; 1996). Evcil hayvan veya evde beslenecek hayvan dedikte genellikle kediler, köpekler, kuşlar ve akvaryumda yaşayan balıklar anlaşılır. Kedi ve köpekler insanlar ile sosyalleşme karakterine malik varlıklardır. Aynı zamanda kedi ve köpek bedeni ve hareketleriyle sahibiyle iletişim kurabilmektedir. Bu hayvanların aynı zamanda yüz ifadeleri, beden, kulak ve kuyruk hareketleri vasıtasıyla duygularını daha çok açığa vurabildikleri belirtilmektedir. Kedi ve köpekler oyuncu olarak diğer hayvanlardan daha fazla itibara maliktir. Bu evcil hayvanlar evde kolayca eğitilebilme ve diğer hayvanlarla mukayesede daha yüksek zekaya sahip oldukları görülmektedir (Chou ;2016).

Belk insan-hayvan ilişkisini dört temel metafor üzerine kurmuştur:

- 1) Zevk ve problem olarak evcil hayvanlar : Evcil hayvanlar çocuklara benzer şekilde yaşamı ilginç kıldığı görülmektedir. Eğlence ve eğlencenin kaynağı olarak kabul edilmektedir. Genelde , çocukların aksine, hayvanların bazı yaramazlık ve kargaşalarına tahammül edilmektedir. Bunun yanı sıra evcil hayvanlar özen ve dikkat talep etmektedir. Evcil hayvanlarla seyahat etmek zor ve pahalıdır. Sahiplerinin günlük yaşamdaki düzenlerini değiştirmekle birlikte, zarar da verebilirler.
- 2) Benin uzantısı/parçası olarak evcil hayvanlar: Evcil hayvanlar daha çok evlerin ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi ve onlarsız yaşamın hayal edilememesidir. Evcil hayvanlar yalnızca kimliklerimizin ifadesi olarak değil, aynı zamanda insanlara katkı sağlayan birer uzantıdır.
- 3) Aile üyesi olarak görülmesi: evcil hayvanlar aynı çocuklar gibi sahiplerinin davranışlarına uyum sağlamaya çalışır ve aile ortamındaki geleneksel alışkanlık ve adetlere katılarak ailenin bir üyesi olarak görülmektedirler.
- 4) Oyuncak olarak evcil hayvanlar: Doğanın üzerinde hakimiyeti temsil etmede evcil hayvanlar tercih edilir.

Evcil hayvan sahipliğinin maliyetinin yüksek olmasına rağmen, birçok kişi evcil hayvan sahiplenilmesini kusursuz bir his olarak tanımlamaktadır. Çünkü evcil hayvan zaman geçtikçe ailenin gerçek üyeleri gibi görmektedirler. Yapılan araştırmalarda evcil hayvan sahibinin evcil hayvanlarını aile üyeleri olarak gördüğünü göstermekle, onlara isim vermeleri ve hatta hediye almaları, aynı zamanda onlarla sohbet etmeleri ve onlara sırdaş muameleleri yapmaları bu durumu ispat etmektedir. Bunun yanı sıra evcil hayvanların aile sisteminde, aile bireylerinin bu istikamette kurallar oluşturtukları ve

kayıplarını daha çok kederle karşıladıkları görülmektedir. Aile ferdi olma kimliği kazanan evcil hayvanların aslında ailedeki her insan gibi görevleri bulunmaktadır. Bu görevlere sevgi ve şefkat atmosferi yaratma, yalnızlığı giderme, yaşamı daha eğlenceli hale getirmek esas olarak görülse de, bazı araştırmalar alerji, astım ve obezite riskini azaltmak dahil olmak üzere bilhassa çocuk sağlığına yararlı olduğunu belirtmektedir (Wilkin vd, 2016). Evcil hayvanların, daha çok köpeklerin travma sonrası yaşanan stres bozukluğu, depresyon, uyum bozukluğu ve anksiyete gibi giderek artan tıbbi durumlar için terapi arkadaşı gibi kullanılmaları durumu giderek yaygınlaşmaktadır (Kizziar ;2014). Evcil hayvanların aile üyelerinden veya sosyal çevresinden destek almayan bireyler için bilhassa gerekli olan türlü sağlık teşvik rollerini üstlendiğini, bununla birlikte hayvanların sosyal etkileşimi kolaylaştırdığı ve stresi azalttığını söylemiştir (Kaya Ve Bektaş ; 2019).

2.5.3 Evcil Hayvan Sahiplenilmesindeki Eşdeğerlilik Görüşü

Gösteriş; birtakım dünyevi amaçlarla, bireyin kendisinde üstün özellikler olduğuna başkalarını inandıracak şekilde davranmasıdır (Çağrı, “Riya”, DİA, XXXV, 137.). Kişi kendini beğendirmek, ispat etmek, daha zengin veya farklı olduğunu göstermek, bir gruba ait hissetmek ya da bir gruba dahil olmak amacıyla psikolojik eylemlerde bulunur (Terzi, Müslüman Tüketicilerin İsrar Davranışları, s. 61; Topay, Muhafazakâr Kadınların Gösterişçi Tüketim Pratikleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, s. 60.). Ev ve süs hayvanı da bu amaçla kullanılabilir.

Bazı kişiler evcil hayvan beslemenin amacı, sahip olunan sosyal statüyü diğerlerine göstermektir. Bu duruma örnek olarak Rusya’da Rottweiler cinsi köpeklerin elit statü sembolü olarak değerlendirilmesi gösterilebilir. Bu cins köpeklere malik

olmak, pahalı bir köpek için ücret ödeyebilme gücünün ve köpek seçimindeki farklılığın göstergesi olarak addedilmektedir. Pahalı ve güçlü bir bekçi köpeğine sahip olmak sahibine koruma hizmetinin yanı sıra büyük ölçüde prestij sağladığı belirtilmektedir (Çetin, “Tüketim Toplumunda Evcil Hayvanların Sahiplenilmesi”, s. 97, 98). Bu köpeğe sahip olmak, bireyde korunacak gerekli ve pahalı eşyaların olduğu imajını oluşturmaktadır (Karayılan, Evcil Hayvan Sahiplik Rolü, s. 11).

Eğlenme ihtiyacını karşılamak amacıyla, evde hayvan beslemek en yaygın sebeplerindendir. Hayvanların dış görünüşleri ve davranışları, genellikle insanlara keyif vermektedirler. Bu durum, kişilerin özel yaşam alanlarını kendileriyle paylaşacak şekilde onların müptelası haline gelebilecektir. Bu duruma örnek olarak tropikal balıklarla dolu akvaryumlar ve güzel tüylü veya melodik sesli egzotik kuşlar genellikle bu nedenlerle sahiplenilmektedir. Ayrıca aynı amaçla yazılı ve basılı medyada kedi ve köpekler evin iç dizaynına uyum sağlamak açısından süs eşyası olarak sunulabilmektedir (Karayılan, Evcil Hayvan Sahiplik Rolü, s. 11.).

2.5.4 Sahiplenilen Evcil Hayvan Türleri

Evcil hayvan; insanlara ve ev ortamına alışkın olan, kendisinden faydalanmak maksadıyla kullanılan, canlı ve yabani olmayan olarak tanımlanmaktadır (Balcıoğlu ve Koyun ;2016).

Bilhassa 15 yüzyıldan itibaren hayvanların insanların yaşamındaki rolü gittikçe artmış ve günümüzde de bu artış halen devam etmektedir. Günümüzde evcil hayvan beslemek neredeyse insanların yaşam tarzı haline gelmiştir. Modern yaşamda hayvanlar avlanma partneri yerine, insanlar için birer dost ve arkadaş, bir aile üyesi haline

gelmişlerdir (Belk;1996). Bir araştırmada Rusya'daki Rotweiler türü köpeklerin insanların arasında bir statü olarak görülmüştür(Koenig; 1996).

Evcil hayvan sahiplenme nedenleri bireyler açısından farklılıklar göstermektedir. Bu sebeplerden başlıcası olarak sosyalleşme isteği, bireylerin yalnızlık duygusunu paylaşmak veya toplumda statü sahibi olmak isteği vardır (Beverland ve Farrelly; 2008). Evcil hayvan sahiplenilmesinin diğer temel nedenlerinden biri de modern hayatın gelmesiyle birlikte kopmuş olduğu doğal yaşama isteğidir (Franklin ;1999).

En çok sahiplenilen evcil hayvanlar olarak kediler ve köpekler tercih edilir. Bu evcil hayvanların hemen hepsi aileler için mükemmel arkadaş olurlar. İnsanların kişisel tercihleri, yaşam terzi ve yaşam alanları gibi faktörler ön görülmelidir.

2.5.4.1 Köpekler

Yeterli egzersiz ve yeterli mama, zihinsel uyarım gibi ihtiyaçları karşılandığı zaman bir çok köpek türü ev yaşamına uyum sağlayabilmektedir. Apart yaşamına en çok uyum sağlayan köpek türleri bunlardır;

- French Bulldog: Orta büyüklüğe ve sessiz bir yapıya sahip olan bu köpek türü apartman ortamına uygundur. Bu köpekler çok egzersiz gerektirmemekle birlikte, ev ortamına rahatlıkla uyum sağlayabilmektedir.
- Cavalier King Charles Spaniel: Zarif ve sevgi dolu karakteri olan Cavalier King Charles Spaniel ev ortamına uygun köpek türüdür. Bu köpekler iyi huyları ve sevgi dolu olmalarıyla bilinirler.
- Bichon Frise: Küçük boyutlu olup, aynı zamanda sevecen karakteriyle bilinen Bichon Frise ev yaşamı için en ideal köpeklerden biridir. Enerjik yapıya sahip

olmalarına rağmen, ev içinde yapılan oyunlar ve küçük egzersizler onları mutlu eder.

- Pug: Sevecen ve arkadaş canlısı karakterleri olan Puglar, apartman yaşamına uygun olan köpek türlerine dahildir. Puglar kısa tüyleri ve düşük egzersiz ihtiyaçlarıyla bilinirler.

2.5.4.2 Kediler

En çok sahiplenilen evcil hayvanlardan biri olan kediler rahat bir yatak,oyuncaklar ve lezzetli yiyeceklerle mutlu olan apartman ortamı için en uygun hayvanlardandır. Apartman ortamına en çok uyum sağlayan kedi ırkları bunlardır:

- British Shorthair : Sessiz ve sakin yapıya sahip olan British Shorthair kediler apartman yaşamına uyum sağlayabilmektedirler. Bu ırka sahip kediler kendilerine özgü olan tüy yapısına esasen az tüy dökerler ve genellikle sakin yaşam tarzını tercih ederler.
- Ragdoll : Nazik ve sevecen huyları olan Ragdoll kediler apartman ortamına uygun bir seçenektir. Bu kedilerin yumuşak tüyleri ve sakin tavırları vardır.
- Scottish Fold : Büyük ve yuvarlak gözleriyle dikkat çeken Scottish Fold kedileri apartman yaşamına uyum sağlarlar. Sessiz yapıları ve sevecen karakteriyle bilinirler.
- Maine Coon : Büyük boyutları olmasıyla birlikte, Maine Coon kedileri uysal ve dostça karakteriyle apartman yaşamına uyum sağlayabilmektedir.

2.5.4.3 Hamsterlar

Hamsterler, küçük boyutları ve düşük bakım maliyetleri olması sebebiyle apartman yaşamına uygun evcil hayvanlardır. Tek başına yaşamayı tercih etmesinin yanı sıra, genellikle sessizlerdir.

2.5.4.4 Tavşanlar

Yumuşak tüyleri ve sevecen tavırlarıyla bilinen tavşanlar bilhassa küçük yaştaki hayvanseverlerin en çok sevdiği evcil hayvanlardan biridir. Tavşanlar aynı zamanda gerekli koşullar sağlandığında evde beslenebilecek hayvanlardan biridir. Tavşanlar gün içerisinde sürekli olarak kendilerini temizlemekle en temiz evcil hayvanlar arasında yer alır. Evde tavşan beslenecek ise onu temizlemek için suya bırakılırsa, bu durum onun paniğe kapılmasına ve son derece kötü sonuçlar doğmasına neden olabilir. Tavşanın temizliği için suya bırakılmak yerine, ıslak bezlerden tercih edilebilir.

2.5.4.5 Balıklar

Türüne ve büyüklüğüne esasen büyük veya küçük akvaryum ve fanuslarda bakılan balıklar evde beslenen evcil hayvanlardan biridir. Balıkların temizliği ve bakımı açısından yapılması gereken akvaryumdaki suyu doğru şekilde değiştirmektir. Akvaryumdaki balıkların strese girmesini ve zarar görmemesi için balıkların akvaryumdan çıkarılmadan ara ara suyun değiştirilmesi gerekiyor.

2.5.4.6 Muhabbet Kuşları

En temiz evcil hayvanlardan sayılan muhabbet kuşları, bunun yanı sıra yıkanmayı da çok sevmesiyle bilinirler. Muhabbet kuşlarının temizliği için onun içeri girebileceği bir ölçüdeki kabın içine su dökmek ve dikkatini bu yana doğru çekmek

gereklidir. Muhabbet kuşlarının eğitilmesi de kolay evcil hayvanlardandır. Evde beslenecek olan hayvanların birçok özelliği vardır:

- ✓ Yaşamak için insanlara bağlı olurlar: Evcil hayvanlar özellikle yemek, su ve barınma gibi temel ihtiyaçları için sahibine bağlı olurlar. Bir evcil hayvan sahiplenildikten sonra, sahibine her daim bağımlı şekilde yaşar.
- ✓ Ev ortamında yaşayabilirler: Hayvanlar evcilleştirme sürecinde yaşam alanı ev ortamı olacağından, zaman içerisinde evden başka bir yerde yaşayamaz hale gelir. Yaşadıkları eve alımları, kendine ait tuvalet ve uyku yerlerinin olması evcil hayvanlar için önemli özelliklerdendir.
- ✓ Veteriner bakımına ihtiyaç duyarlar: Evcil hayvanların en önemli özelliklerden biri de onların sağlıklı yaşam sürdürmeleri açısından veteriner bakımına ihtiyaç duymalarıdır. Evcil hayvanlar belirli zamanlarda veterinerine götürülüp muayene edilmeli, gereken aşamalar yapılmalıdır.
- ✓ Eğitilebilirler: Evcil hayvanların diğer önemli özelliklerden biri de onların doğada yaşayan diğer canlılardan farklı olarak eğitilebilir olmalıdır. Sahipleri tarafından evcil hayvanlara eğitim verilerek sözel ve fiziksel olarak emirlere uymaktadır. Evcil hayvanlara tuvalet eğitimi kolay şekilde verilebilir. Ev hayvanlarının ev yaşamına uyum sağlaması daha kolay gerçekleşir.

2.5.5 Evcil Hayvan Sahiplenilmesinin Ülkelere Göre Sıklığı

Dünya genelinde en çok sahiplenilen evcil hayvanlar kediler ve köpeklerdir, bu sebeple ülkelerdeki evcil hayvan sayısı bu şekilde ölçülür.

Amerika Birleşik Devletleri en çok köpek ve kedi sahiplenilen birinci ülkeler sırasındadır (Amerika Birleşik Devletlerinde en çok sahiplenilen kedi ve köpekler olsa

da, diğ er evcil hayvanlara karş ı da fazlaca sevgi vardır.) Amerika Birleşik Devletlerinde en çok sahiplen en evcil hayvanlar aşağıdakilerdir:

- I. Köpekler (65,1 milyon hane);
- II. Kediler (46,1 milyon hane);
- III. Tatlı su balıkları (11,1 milyon hane);
- IV. Hamster, gerbil, tavşan, kobay,  in illa, fare ve gelincik gibi küçük evcil hayvanlar (6,7 milyon hane);
- V. Kuşlar (6,1 milyon hane).

Dünya üzerinde en çok k peğıe sahip olan ikinci  lke Brezilyadır. Yaklaşık olarak 35 Milyon evcil k peğıe Güney Amerika  lkesi, kendi sınırları içerisinde Amerika Birleşik Devletleri'hem - hem  yarısı kadar k peğıe sahiptir. Brezilya'da yaşayan orta sınıf mensuplarının son birkaç on yılda gözle görülür şekilde büyümesi, evcil hayvan sahipliğinin de önemli şekilde artmasının başlıca nedenlerindendir. Brezilya'da nüfus yokluğu çok yüksek olduğundan, diğ er ülkelerle kıyaslandığında kişi başına düşen köpek sayısı düşük olsa da, ancak o kadar çok insan yaşamaktadır ki, sınırları içerisinde en çok köpek olan ülkedir.

En çok egzotik hayvan olan ülke ise yine de Brezilya burada ilk sıralarda yer alıyor. Brezilya dünyada evcil hayvan olarak kabul edilen hayvan türüne sahip ülkedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri Amazon 'un çok özel ekosisteme malik olan Amazon havzasında yer almasıdır. Çok çeşitli böcekler, memeliler, kuşlar ve balıklar bulunmaktadır. Brezilya dünya ülkeleri içerisinde en geniş hayvan türü çeşitliliğine sahiptir.

Dünyada en çok kedi sahiplenilen ülke olarak Çin ikinci sırada yer alıyor.Çin'deki evcil hayvan endüstrisi son on yılda patlama yaşamıştır. Çin 2019 yılında evcil hayvan sahipliğinde geçti, o zamandan itibaren ABD Çini çok geride bıraktı. Çin'in sınırları içinde 53 milyon evcil kedi bulunmaktadır. Çin'deki evcil hayvan sayısı ABD'nin gerisinde kalsa da, diğer ülkelerden çok ölçüde ileridedir.

Evcil hayvan sahiplenilmesinin ülkelere göre sıklığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Country	Dog Population	Cat Population	Bird Population	Aquaria Population	Small Mammal Population	Terraria Population
<u>United States</u>	65,100,000	74,059,000	6,100,000			
<u>China</u>	27,400,000	53,100,000				
<u>United Kingdom</u>	13,000,000	12,000,000	1,600,000	8,000,000		2,200,000
<u>Japan</u>	12,000,000	7,300,000				
<u>Philippines</u>	11,600,000					
<u>Germany</u>	10,600,000	15,200,000	4,900,000	2,300,000	4,900,000	1,300,000
<u>India</u>	10,200,000					
<u>Spain</u>	9,313,000	5,859,000	6,991,000	691,000	1,523,000	1,464,000
<u>Argentina</u>	9,200,000	3,000,000				
<u>Italy</u>	8,755,000	10,228,000	12,882,000	1,500,000	1,816,000	1,366,000
<u>Poland</u>	8,019,000	7,125,000	1,144,000	380,000	1,217,000	215,000
<u>France</u>	7,600,000	14,900,000	5,800,000	1,252,000	2,800,000	2,100,000

Country	Dog Population	Cat Population	Bird Population	Aquaria Population	Small Mammal Population	Terraria Population
<u>South Africa</u>	7,400,000	2,000,000				
<u>Ethiopia</u>	5,000,000					
<u>Ukraine</u>	4,984,000	7,630,000	784,000	450,000	899,000	903,000
<u>Australia</u>	3,700,000	2,200,000	7,800,000			
<u>Portugal</u>	2,605,000	1,795,000	641,000	83,000	218,000	39,000
<u>Czech Republic</u>	2,211,000	1,364,000	69,000	80,000		5,000
<u>Hungary</u>	2,172,000	2,388,000	412,000	90,000	398,000	60,000
<u>Belgium</u>	2,029,000	2,536,000	331,000	320,000	1,026,000	160,000
<u>Netherlands</u>	1,500,000	1,900,000	230,000	339,000	346,000	59,000
<u>Turkey</u>	1,386,000	4,660,000	11,291,000	850,000	808,000	157,000
<u>Sweden</u>	1,044,000	1,703,000	309,000	260,000	494,000	60,000
<u>Finland</u>	781,000	982,000	56,000	40,000	157,000	29,000
<u>Austria</u>	766,000	0	195,000	310,000	Nan	129,000
<u>Bulgaria</u>	750,000	815,000	45,000	70,000	60,000	14,000
<u>Greece</u>	657,000	608,000	974,000	90,000	417,000	6,000
<u>Denmark</u>	617,000	669,000	202,000	280,000	373,000	110,000
<u>Switzerland</u>	554,000	1,793,000	304,000	380,000	655,000	27,000
<u>Lithuania</u>	550,000	605,000				
<u>Norway</u>	494,000	783,000	195,000	125,000	169,000	94,000
<u>Slovenia</u>	295,000	455,000	40,000	35,000	85,000	3,500

Country	Dog Population	Cat Population	Bird Population	Aquaria Population	Small Mammal Population	Terraria Population
<u>Latvia</u>	270,000	410,000				
<u>Estonia</u>	235,000	290,000				
<u>Brazil</u>			191,001,000			
<u>Russia</u>		23,150,000	3,280,000	3,750,000	6,601,000	1,076,000
<u>Romania</u>		4,371,000	292,000	150,000	93,000	32,000
<u>Slovakia</u>		540,000	32,000	51,000	46,000	4,000
<u>Ireland</u>		355,000	92,000	27,000	162,000	20,000

2.5.6 Boşanmada Evcil Hayvanların Durumu

Boşanma, birçok yönden karmaşık süreçler içerir. Taraflar arasındaki varlıkların ve yükümlülüklerin paylaşımı, maddi ve duygusal açıdan zorlayıcı bir süreçtir. Son zamanlarda dünyada olduğu gibi Türkiye 'de de birçok kişi evcil hayvan sahipleniyor. Boşanma halinde evcil hayvanların hukuki statüsünün nasıl düzenleneceği her daim merak edilen konu olmuştur.

Boşanma sürecinin bir parçası haline gelen evcil hayvanların paylaşımı boşanacak taraflar için önem arz etmektedir. Evcil hayvan sahipleri minik dostlarını aile üyeleri gibi görmektedirler, bu sebeple boşanma durumunda evcil hayvanların kiminle kalacağı veya nasıl paylaşılacağı sorusu, eşler arasında tartışmalara hatta davalara sebep ola bilmektedir.

Evcil hayvan sahipleri minik dostlarını yalnızca hayvan olarak değil, aynı zamanda aile üyeleri olarak görmektedirler. Bundan dolayı, evcil hayvanların paylaşımı hassas ve duygusal konu haline gelir. Hukuki olarak, evcil hayvanlar daha çok mülk olarak değerlendirilirler ve

diğer mallar gibi paylaşılması gerekir. Bu sebeple, evcil hayvanların boşanma zamanı paylaşımı hem duygusal hem de hukuki yönden dikkatle araştırılmalıdır.

Boşanma durumunda evcil hayvanların paylaşımı tarafların anlaşma ve iş birliği yapma yeteneğine bağlı olarak değişebilir. Bu hususta anlaşmazlık yaşanması halinde, mahkeme kararı gerekebilir. Evcil hayvanların paylaşımıyla alakalı mahkeme kararları genellikle evcil hayvanın kimin tarafından alındığı, kimin tarafından bakıldığı, hangi tarafın daha fazla vakit geçirdiği ve hangi tarafın daha fazla mali sorumluluk taşıdığı gibi faktörlere dayanır.

Anlaşmalı boşanma zamanı, taraflar evcil hayvanların paylaşımı hususunda ortak bir anlaşmaya varabilirler. Bu konuda, evcil hayvanın hangi tarafın yanında kalacağına veya nasıl paylaşılacağına dair ayrıntılar boşanma anlaşmasına dahil edilir. Anlaşmalı boşanma davasında evcil hayvan kendisinde kalmayan taraftan, evcil hayvanın bakım ve masraflarını karşılamak amacıyla nafaka talep edilebilir.

Çekişmeli boşanma davası zamanı evcil hayvanların paylaşımı daha karmaşık bir süreç haline gelir. Evcil hayvan paylaşımında öncelikle 2022 yılında yürürlüğe giren mikroçip taktırma zorunluluğunu dikkate almak gerekmektedir. Çünkü mikroçip kullanılan hayvanların bir kimlik belgesi mevcut olmaktadır ve bu belgede hayvanı sahiplenme bilgileri bulunmaktadır. Bu durumda hayvanın mikroçipi sahibini göstermektedir. Evcil hayvan boşanan taraflardan hangi eş üzerine kayıtlı ise öncelikli olarak o taraf üzerinde kalmaya devam edecektir.

Evcil hayvanların paylaşımında zilyetlik konusu da tartışılacaktır. Zilyetlik medeni hukukun önemli kavramları arasında yer alır ve mülkiyet hakkının kullanımı olarak nitelendirilir. Zilyetlik, bir insanın bir mal veya taşınmaz üzerinde fiilen sahip olma, onu

kullanma ve idare etme hakkına malik olması olarak tanımlanır. Medeni Kanun'a esasen, zilyetlik malın mülkiyetine bağlı olmaksızın o mal üzerinde belli eylemlerde bulunma hakkına sahip olma olarak tanımlanır. Bir malı zilyet olarak kullanmak için o mal üzerinde belirli eylemlerde bulunma hakkına malik olmak anlamına gelir. Bu durumda evcil hayvan üzerinde fiili hakimiyeti elinde bulunduran taraf zilyetliğe esasen sahibi olacaktır.

Zilyetlik kavramının esası esasında evcil hayvanın kimin satın aldığıyla doğru orantıdadır. Evcil hayvan sokaktan sahiplenildiyse, bu zaman iradesiyle bu duruma sebebiyet veren taraf evcil hayvanın sahibi sayılacaktır. Tüm bu hususların ispat edilemediği durumlarda evcil hayvana ağırlıklı şekilde bakan, veterinerlere götüreren, mamasını alan, temizliğini yapan taraf evcil hayvanın sahibi olacaktır.

Evcil hayvanlara cip uygulaması, hayvanların kimliklerini belirlemek ve kaybolması halinde sahiplerine rahatlıkla ulaşabilmek açısından yapılan uygulamadır. Bu uygulama genellikle veteriner tarafından yapılmaktadır ve hayvanın cildine küçük bir mikroçip yerleştirilmesini içerir. Mikroçipler radyo frekansı aracılığıyla okunabilen kimlik numarası içermektedir. Veteriner ve hayvan barınakları gibi yetkili kuruluşlar, bu mikroçipleri tarayarak hayvanın kimlik numarasını okuyabilirler. Evcil hayvanlara mikroçip takmanın esasını kaybolmaları durumunda sahiplerine ulaşılmasını sağlamaktır. Evcil hayvan sahipleri, hayvanların kaybolması halinde veterinerlere ve hayvan barınaklarına başvuru yaparak mikroçip numarası aracılığıyla hayvanlarını tanımlatabilirler. Bu durumda kaybolmuş hayvanların sahiplerine geri dönmesi ve kaybolma durumlarının azalması mümkün olur.

Boşanma zamanı hayvanların paylaşılmasında önemli faktörlerden biri de evcil hayvanın refahının korunması kavramıdır. Evcil hayvanın duygusal ve fiziksel açıdan ihtiyaçları dikkate alınarak, en iyi çözümün bulunmasıdır. Evcil hayvan bakıma, sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyduğu

için bu sebeple paylaşım planı bu gerekleri karşılamalıdır. Mikroçip sahibi eşin evcil hayvanın refahını sağlamayacağı durumlarda evcil hayvanın diğer tarafta kalmasına dair karar verebilir.

Çekişmeli boşanma davasında evcil hayvanın paylaşılmasında 3 temel faktör bulunmaktadır:

- i. Evcil hayvanın sahibinin tespiti gereklidir: Evcil hayvanı kimin satın aldığına, çipte kimin adının geçtiğine ve hangi tarafın ana bakıcı olduğuna bakılacaktır.
- ii. Hayvanın zilyetliği hangi tarafta olduğu belirlenir: Evcil hayvanlar genellikle mülk olarak nitelendirilirler. Evcil hayvana ağırlıklı biçimde kalan ve bakımını yerine getiren eş hayvanın sahibi olarak sayılacaktır.
- iii. Evcil hayvanlar için rutini devam ettirmek: Boşanma gibi karmaşık süreçlerde evcil hayvanlar açısından rutini devam ettirmek önemlidir. Buna düzenli yemek saatleri, yürüyüşler ve oyun zamanları dahildir. Hayvanın bakımını, gözetimini ve korunmasını hangi tarafın yapmasının uygun olmasına bakılacaktır.

Bu şartları ağırlıklı olarak bulunduran taraf, boşanma durumunda evcil hayvanın sahibi olacak ve evcil hayvan kendisiyle yaşayacaktır.

2.5.7 Boşanmada Evcil Hayvan Velayeti Kapsamında Uluslararası Mevzuat

2.5.7.1 Amerika Birleşik Devletleri

Bir boşanma ve ayrılık durumu sürecinde eşlerin birlikte evcil hayvanı olduğunda evcil hayvanın velayetinin kimin alacağı merak edilen konulardandır ve bu eşlerin yaşadığı eyaletteki yasalara bağlıdır. Bu yasaların ve hükümlerin sadece boşanma davalarında geçerli olduğu, bu sebeple birlikte yaşayan evli olmayan çift arasındaki evcil hayvan velayet savaşında geçerli olmayacaktır.

Evcil hayvan velayet yasaları boşanma üzere olan çiftler için eyaletlere göre değişkenlik gösterir. Birlikte yaşayan evli olmayan çiftler için eski partnere karşı bir hukuk mahkemesinde dava açıp harekete geçmek gerekebilir, çünkü bu konuda evcil hayvan velayeti sorunlarına doğrudan uygulanan yasalar yoktur.

Yalnızca birkaç eyalette, bir evcil hayvanın refahını tıpkı çocuğa benzer biçimde değerlendiren yasalar mevcuttur. Evcil hayvanlar da ailenin bir üyesi olsa da birçok eyalet evcil hayvanları hala mülk olarak görmektedir.

Bir evcil hayvan mülk olarak görüldüğünde, bu hayvanı satın alan kişinin genellikle mülkiyete sahip olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca bazı eyaletler evcil hayvanın birincil bakıcısının kim olduğuna ve evcil hayvana en çok kimin bakabileceğine göz önünde bulundurur. Bazı eyaletler, örneğin Teksas gibi bir çocuk söz konusu olduğunda evcil hayvan velayetine farklı bakılır.

Aşağıda gösterilen eyaletler velayet davalarında evcil hayvanın refahını ve en iyi çıkarını göz önünde bulundurur:

- Alaska: Tek veya ortak sahiplik, hayvanın refahını, en iyi alacağı ortamı ve bakımı dikkate alır.
- Kaliforniya:Evcil hayvanın bakımına ilişkin tekbaşına veya ortak mülkiyet
- Illionis: Hayvanın refahı tek veya ortak velayet ;
- Maine: Diğer faktörler de dahil olmakla hayvanın refahını göz önünde bulundurur
- New Hampshire: Hayvanın refahını göz önünde bulundurur
- New York: Evcil hayvanın yüksek yararı
- Rhode Island: Evcil hayvanın yüksek yararı ve tek başına veya ortak velayet

- Washington D.C.: Evcil hayvanın yüksek yararı ve tek başına veya ortak velayet.

Bazı eyaletlerde, evcil hayvan velayeti için özel koşullar dikkate alınır:

- Teksas: Genellikle , Teksas mahkemeleri evcil hayvanların velayeti hususunda karar vermez ve bunun yerine onlara ortak mülkiyet gibi davranır. Ancak boşanma sürecinde eşlerin çocukları varsa ve zaten çocuk velayeti için başvuruda bulunuyorsa, bu durum evcil hayvanların da davada nasıl algılandığını değiştirecektir.
- Vermont: Mahkeme evcil hayvan velayeti konusunda karar verirken günlük rutinler, nasıl bakıldığı, evcil hayvan sahipleriyle duygusal bağı ve hayvanın en iyi yararı dahil olmakla hayvanın refahı gibi birçok husus göz önünde bulundurulur. Evcil hayvanı tek başına velayet için mülk olarak kabul eder.

Yukarıda gösterilen eyaletler dışında ABD’deki çoğu eyalet evcil hayvanları tek başına velayet için kişisel mülk olarak kabul eder. Genellikle bu, evcil hayvanı satın alan veya birincil bakıcısı olan kişiye (eyaletle bağlı olarak) velayetin verildiği anlamına gelir.

Evli olmayan çiftler açısından evcil hayvan velayeti: Birlikte yaşasalar dahi evli olmayan çiftler için özel evcil hayvan velayeti yasaları yoktur. Eğer eşten ayrılıyorsa bu zaman velayeti almak için dava açmak gerekebilir. Bu diğer tarafa dava açmayı içermeyen boşanma işlemlerinden farklıdır. Eski partnere karşı evcil hayvan velayeti davası açabilmek için davayı savunmak açısından evcil hayvanın birincil bakıcısı veya sahibi olduğunu kanıtlayan belgelere sahip olmak gerekir.

Evcil hayvanın sahibi olduğunu kanıtlamak evcil hayvan velayeti davasını sonuçlandırabilir veya bozabilir. Evcil hayvan daha evvel değil de evlilik sırasında edinilmişse, yani ilişkiye evcil hayvanı satın almış veya miras almış olarak girilmediyse, bu onu ayrı bir mülk haline getirebilir- bu onu evlilik mülkü haline getirebilir.Evcil hayvanı evli olmayan

partnerle birlikte alındıysa, evcil hayvanın ve faturalarının kimin ödediği ve bakıcısının kim olduğunu belgelenmesi gerekir.

Eğer birincil bakıcı olduğu kanıtlanırsa, çoğu eyaletteki mahkemeler velayeti o e e verme eğiliminde olacaktır. Bu durum bilhassa evcil hayvanın yüksek yararı açısından yasaların bulunmadığı eyaletlerde geçerlidir. Bunun yerine, evcil hayvanla en çok ilgilenen ve evcil hayvan için en çok para harcadığını ispatlayan kişiye velayet verebilir.

Birincil evcil hayvan sahibi olduğunu kanıtlamak açısından bazı belgelere ihtiyaç vardır. Bu belgelere örnek olarak gösterilebilir:

-   Evlat edinme veya satın alma kayıtları: Bu kayıtlar evcil hayvanın kimin sahiplendi ini veya satın aldığını gösterir ve genellikle birincil sahibin adını verir.
-   üzerinde ad yazılı olduğu evcil hayvan kaydı: Benzer şekilde taraf evcil hayvanı kendi adına kaydettirdiyse kanıtlar da o tarafın birincil sahip olduğunu kanıtlayabilir.
-   Mikroçip kayıtları: Kayıtlara benzer biçimde , mikroçip kayıtları genellikle bir evcil hayvanı belirli bir sahibine kaydeder. Eğer kayıtlarda o tarafın adı varsa, bu, onun birincil sahibi olduğu fikrini kanıtlar.
-   Evcil hayvan maması, oyuncakları ve diğer çeşitli eşya alımları : Evcil hayvanın bakımını  stlendi ine dair herhangi bir kanıt, onun bakıcısı olduğuna göstermeye yardımcı olur.

Evcil Hayvan Velayet Sözleşmesi

E ler birlikte evcil hayvan almadan önce, boşanma durumunda bir evcil hayvan velayet sözleşmesi oluşturmak mantıklı olabilir. Bununla birlikte, yakın zamanda bo anmı  ve ayrılmış çiftler de, evcil hayvanın velayetini ve bakımını etkileyen tüm ayrıntıların yanı sıra bir ziyaret

programı hazırlanmasına yardımcı olan bir evcil hayvan sözleşmesinden yararlanılabilir.

Yapılan anlaşmanın aşağıdaki noktalara değinmesinden emin olmak gerekir:

- 1) Anlaşma kimler arasında yapılıyor? Bu bir evcil hayvan velayeti sözleşmesi oluşturmanın en kolay yoludur – yalnızca evcil hayvan edinildiğinde ilişkiye dahi olan taraflar adlandırılır .
- 2) Evcil hayvan sözleşmesine kaç tane ve hangi evcil hayvanlar dahil edilecek? Evcil hayvan sayısı, isimleri ve cinsleri de dahil olmak üzere anlaşmanın hangi evcil hayvan veya evcil hayvanlarla ilgili olduğunu belirtilmelidir.
- 3) Velayet kimin olacak? Duruma ve en iyi neyin işe yaradığına bağlı olarak, tek veya ortak mülkiyeti kabul edilebilir. Ancak eski eşin başka bir yerde veya uzakta yaşasaydı ne yapılacağı dikkate alınmalıdır, çünkü bu durum mahkemeyi etkileyebilir. Örneğin farklı bir eyalette yaşıyorlarsa, ortak velayet ve ziyaret mümkün olmayabilir.
- 4) Taraflardan birine ziyaret hakkı tanınacak mı? Ortak velayet tercih ediliyorsa, bir ziyaret anlaşması yapılabilir.

Dostane bir anlaşmaya varılmazsa, konuyu eyalet yasalarına uyacak olan mahkemeye götürmek gerekir.

2.5.7.2 Kanada

B.C Aile Hukuku Yasasında yapılan değişiklikler, boşanan çiftlerin evcil hayvan velayeti anlaşmazlıklarının ele alma fikrini değiştirmiştir. Daha önce, evcil hayvanlar yasal mülk olarak kabul ediliyordu ve evcil hayvanların velayeti mülk paylaşımının bir parçası olarak çözülüyordu. Yapılan değişikliklerde evcil hayvanların ailenin önemli bir parçası olduğunu kabul etmekte ve bir çocuğun evcil hayvanıyla olan ilişkisinin göz önünde bulundurulmasına ve saygı duyulmasına olanak tanıyacaktır.

B.C. Baş Savcısı Niki Sharma, evcil hayvanların ailede oynadığı önemli rolün boşanma sürecinde dikkate alınmasını sağlayarak ayrılık sürecinden geçen çiftlerin hayatını kolaylaştırmaya yardımcı olacağını da belirtmiştir. Yapılan değişiklikler, evcil hayvanların mülkiyeti ve bulundurulmasının nasıl ele alınacağını belirlerken aynı zamanda taraflar ve hakimler için daha fazla rehberlik sağlamayı amaçlamaktadır.

Güncellenen yasa aşağıda gösterilen faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir:

- ✓ Her bir bireyin hayvana bakım yeteneği ve istekliliği;
- ✓ Her bir eşin refakatçi hayvanla ne ölçüde ilgilendiği;
- ✓ Bir çocuğun hayvanla olan ilişkisi;
- ✓ Aile şiddet geçmişi ve riskleri ;
- ✓ Hayvana zulüm tehditleri.

Evcil hayvanlar ailelerin eşsiz üyeleridir, mobilya gibi cansız varlık değildirler ve aile yasaları bunu yansıtmaktadır. B.C. aynı zamanda bir çift ayrıldığı zaman evcil hayvanı kimin alacağına karar verme konusunda Kanada da öncü olmuştur. Türünün ilk örneği sayılan bu mevzuat, refakatçi hayvanlar ve aileleri arasındaki bağın ilişkisel yönleri de dahil olmak zere tüm aile bireylerinin çıkarlarını dikkate almaktadır.

Çiftler, evcil hayvanların velayeti ve mülkiyeti hususunda kendi anlaşmalarını yapmalarını teşvik ediyor, ortak sahiplenme, mülkiyeti paylaşma veya bir eşe evcil hayvanın münhasır mülkiyetini verme gibi seçenekler bulunuyor. Eğer eşler bir anlaşmaya varamazlarsa, Yüksek Mahkeme ya da il mahkemesi bir kişinin evcil hayvana sahip olması ve onu sahiplenmesi yönünde bir karar verebilir. Sonuç olarak, evcil hayvanın paylaşılmasına bağlı herhangi bir anlaşmanın mahkeme dışında yapılmaktadır.

2.5.7.3 İngiltere

Evli olan kişilerin evcil hayvanı varsa Birleşik Krallık yasalarına esasen bu ortak bir evlilik varlığıdır ve boşanma durumunda mali anlaşmalardan bahsedilirken evcil hayvanın kimde kalacağı belirlenebilir. Evcil hayvan için velayet düzenlemeleri, sigorta ve veteriner masrafları mali düzenin bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Mahkeme evcil hayvanı besleyen tarafın gelir ihtiyaçlarını hesaplarken hayvanın bakım masrafları için karşılık ayırabilir. Bu ,köpekler için kulübe alanı ve bahçeler, veteriner faturaları ve atlar için arazi gibi şeyler dahildir. Bu husus, mali çözüm davalarında mali ödülün bir parçası olarak değerlendirilir.

Genellikle mahkeme evcil hayvanları menkul mal ve TV gibi eşya olarak ele alır ve bu sebeple hukuk davaları Aile Mahkemesinden ziyade bir Bölge Yargıcı Yardımcısı veya Bölge Yargıcı önünde bir İlçe Mahkemesinde görülür. Mahkeme aynı zamanda birlikte yaşama anlaşmazlığının bir parçası olarak bir evcil hayvanın ele alınmasını isteyen kişi tarafından ayrı bir başvuru yapmasını isteyebilir.

Bir evcil hayvan sahipliği anlaşmazlığı yaşandığında, mahkeme kayıtsız bir şekilde sahibin kim olduğunu belirleyecek ve yalnızca emir verme (bir taraftan diğerine iadesi şeklinde) değil, aynı zamanda evcil hayvanın alıkonulması için tazminat uygulama yetkisine de malik olacaktır.

Birleşik Krallık yasaları, mahkemenin evcil hayvanın kimde kalacağına nasıl karar vereceğini tanımlamamaktadır. Ancak genellikle, kararı etkileyen husus hayvanın bakımına tarihsel olarak kimin daha fazla zaman ayırdığı sorusu olacaktır.

Bazı hakimler evcil hayvanlarla bağlı bir karar verme hususunda isteksizdirler ve mahkemede kanıtları dinlemek için çok fazla zaman ayırmazlar. Yargı sistemi mali düzenlemeleri ve çocuk düzenlemelerini çok daha önemli konular olarak görmektedirler. Eğer

tarafklar evli değilse, ancak birlikte yaşıyorlarsa o zaman durum bellidir- yasal sahip, evcil hayvan için ödeme yapan kişidir.

Bir kişi diğer kişiye talep mektubu ile evcil hayvanı iade etmesi açısından son bir tarih verilecek ve bu mahkeme işlemlerinin başlatılmasından önce bir uyarı olarak değerlendirilecektir. Karşı taraftan uygun bir yanıt alınmadığı zaman bir sonraki adım yerel Bölge Mahkemesinde bir talep formu düzenlemek olacaktır.

İşlerin zorlaşabileceğı nokta, evcil hayvanın ortaklaşa satın alınmış olmasıdır. Bu durumda evcil hayvanın mülkiyetini paylaşmaya devam etmeyi veya taraflardan birinin diğerini satın almasını önerilebilir. Bu durumda genellikle arabulucuk önerilir ve ilgili herkes için zaman ve maliyet sebebiyle mahkeme her zaman son çare olarak görülür. Mahkemenin, evcil hayvanın satılması ve gelirin paylaşılması kararı gibi her iki tarafın da kabul etmeyeceğı bir sonuçla karşılaşılması mümkündür.

Evcil hayvan eşlerden biri tarafından diğerine hediye edilmişse ne olur? Evlilik içindeyse, bu durum boşanma sırasındaki mali işlemlerle ele alınacaktır. Ancak taraflar birlikte yaşıyorsa ve eşlerden biri diğerine bir evcil hayvan hediye ederse, bu yasal mülkiyetin devri anlamına gelir. Bununla birlikte , bunu kanıtlarla desteklemek gerekir. Bu örneğin kısa bir mesaj, sosyal medya paylaşımı veya taraflardan birinin diğerine hediye ettiğini açıkça belirten başka bir şey olabilir. Aksi takdirde , mülkiyet satın alma işlemini yapan tarafta kalacaktır, çünkü bu kişi kesin olarak satın alma işlemini yaptığını kanıtlayan kanıtlara (banka ekstresi veya yetiştiricileri ile iletişim gibi) sahip olacaktır.

Ya çifte bir başkası evcil hayvan aldıysa? Bu tür durumlar zor olabilir. Örneğin, eşlerden birinin ebeveynleri yeni bir eve taşındıktan sonra çifte hediye olarak bir köpek almış olabilir.Bu

durumda, ebeveynler köpeği çiftten ziyade çocukları için aldıklarını söyleyeceklerdir, bu nedenle iş destekleyici kanıtlara kalmaktadır. Burada da yine bir kısa mesaj veya sosyal medyaya paylaşımı olabilir. Bu taz davaların öyle ya da böyle kanıtlanması çok karmaşık olabilir.

2.5.7.4 *Almanya*

Birçok insan evcil hayvanlarını aile üyeleri gibi görmesine ve çocuğu olmayan sahiplerinin onlara sanki çocuğuymuş gibi davranmasına rağmen, Alman mahkemeleri şimdiye kadar kararlarında bunu dikkate almamıştır. “Evcil hayvanlar bazı ev eşyalarında olduğu gibi genellikle mülk olarak alınır veya satılır. Boşanma davalarında avukatlar onlara, çıkarları her şeyden önemli olan çocuklar gibi davranamazlar” diyor Könlü avukat Agnes Lysik (Agnes Lysik) DW'ye verdiği röportajda. Bu husus en azından şimdiki zamanlara kadar dava dostane biçimde çözülemediğinde ve boşanma davalarında evcil hayvan anlaşmazlıklarına sebep olduğunda geçerliydi. Ancak Nürnberg Yüksek Eyalet Mahkemesi, mahkeme kararında ilk kez sahiplerden biri yerine köpeklerin lehine karar verdi. Bazı tanınmış köpek ve hayvan koruma derneklerinin temsilcileri, uzman görüşü alınmadan verilen bu kararı eleştirseler de dava bu şekilde sonuçlanmıştır.

Kadın evlerinde yaşayan altı köpeği de yanına alarak kocasını terk etmiştir. Ortak çocukları olmadığından dolayı anlaşmazlık evcil hayvan nedeniyle ortaya çıkmıştır. Eski eş iki köpeğin kendisine iade edilmesi talebiyle mahkemeye başvurmuştur. Duruşma sürecinde köpeklerden ikisi ölmüş, ancak dört köpek metresin yeni evinde yaşamaya devam etmiştir. Mahkeme kararı davacının lehine olmadığından dolayı, davacı Nürnberg'deki Yüksek Eyalet Mahkemesi'ne temyiz başvurusunda bulunmuştur. Ancak bu defa da yargıçlar hayvanların birbirinden koparılmasının kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Gerekçeleri; ortam

değişikliği , ikinci sahibinden ayrılma ve daha sonra iki köpeğin ölümünün hayvanları zaten ciddi bir baskı altında bırakması olmuştur.

Meşhur Alman köpek eğitmeni ve TV sunucusu olan Martin Rütter, Alman TV kanalı RTL'ye verdiği ropörtajda Bavyera mahkemelerinin kararını olumlu karşılamıştır, ancak boşanma anlaşmazlıklarının köpek uzmanlarının görüşlerine başvurulmaması durumunda gelecek zamanda evcil hayvanlar lehine daha fazla karar çıkacağından şüphe duyuyor.Bu nedenle sadece onların yardımıyla hangi evcil hayvan sahibinin kendini iyi hissettiği ve hangisinin evcil hayvanın bakımı ve eğitimi için sorumluluk alabileceği tespit edilebilir.

Kölnlü avukat Agnes Lysik yasal çerçevede bu hususta net düzenlemeler bulunmadığı için hakimlerin evcil hayvanların menfaatlerini dikkate alınma hususunda şimdilik sık sık karar vermediğini vurgulamıştır. Bu sebepten, Alman Medeni Kanunu'nun 90 a paragrafına esasen hayvanlar eşya değildir. Ancak uygulamada başka bir hüküm yoksa, mülkiyetle ilgili kurallara tabidirler. Agnes Lysik, açık bir düzenleme olmadığı için yargıçların kararlarında Hayvan Refahı Yasası'na (Tierschutzgesetz) atıfta bulunmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Avukat taraflar arasında köpeklerden dolayı çıkan anlaşmazlıklarda, avukatların hayvanın sahibinin ve gerçek sahibinin kim olduğunu, hayvanın kime daha fazla sevgi duyduğunu belirler. Örneğin, hangi sahibin ona daha çok zaman ve ilgi gösterebileceği sorusunun cevabını bulmak hayvanın yararınadır. Kölnlü uzman, Diyelim ki taraflardan biri tam zamanlı çalışıyorsa ve köpeğin sekiz saat boyunca evde yalnız kalması gerekiyorsa, evde ya da yarı zamanlı çalışan , hatta evcil hayvanını işe götürebilen sahip tercih ediliyor diyor.

Tarafların maddi refah düzeyi de mahkeme kararlarında önemli rol oynuyor, çünkü Almanya'da vergiler ve tıbbi hizmetler dahil olmak üzere köpek beslemenin maliyeti oldukça

yüksektir. Örneğin, avukat kendi uygulamasında hakimin köpeğin ve ortak çocuğun yarı zamanlı çalışan ve ona daha çok ilgi gösterebilecek ve daha iyi bakabilecek olan anneyle birlikte karar vermiştir. Aynı zamanda mahkeme, çocuğun evcil hayvana bağlı olduğunu göz önünde bulundurmuştur. Eski koca, çocuğun yetiştirilmesinde eşit haklara sahip olmuştur ve ödenen nafakanın zaten dağılmış olan ailenin evcil hayvanın bakımına ait masraflar eklenmiştir.

2.5.7.5 *Avustralya*

Evcil hayvan velayeti, sahipleri ayrılık ve boşanma durumunda evcil hayvanın mülkiyetini ve sorumluluğunun kimin alacağını belirler. Birçok yasada, evcil hayvanlar genellikle diğer varlıklara benzer biçimde kişisel mülk olarak kabul edilirler. Ancak bazı durumlarda çocuklarda olduğu gibi insanlar ve evcil hayvanlar arasındaki duygusal bağ sebebiyle velayet anlaşmazlıkları ortaya çıkmaktadır.

Avustralya’da mahkemeler boşanma durumunda evcil hayvanların kimin alacağı belirlenir. Evcil hayvanlar genellikle yasalar kapsamına göre kişisel mülk olarak değerlendirirler. Ayrılık ve boşanma zamanı mal paylaşımı sırasında evcil hayvanlar diğer varlıklara benzer şekilde muamele görürler. Avusturulya mahkemelerinde bu durum hakkında yaklaşımları aşağıda açıklanmıştır:

- Mülkiyet değerlendirilmesi: Evcil hayvanlar yasal mülk olarak değerlendirirler. Bu sebeple evcil hayvan ilişki sırasında sahiplenilmişse, genel olarak ortak mal varlığı olarak değerlendirilir. İlişkiden önce edinildiği zaman ise asıl sahibine ait bir mülk olarak kabul edilir.

- Katkılar: Mahkeme, her iki tarafın mali ve mali olmayan katkılarını inceleyebilir. Bu, evcil hayvan için hangi tarafın ödeme yaptığını, bakımını (örneğin veteriner faturaları gibi) ve beslenme, yürüyüş ve eğitim gibi günlük sorumlulukları içerir.
- Evcil hayvanın refahı: Evcil hayvanlar velayet davalarında çocuklarla benzer muameleyi görmeseler de, bazı hakimler hayvanın en iyi çıkarlarını gözetirler. Bu durumda öncelikle bakıcının kim olduğuna ve evcil hayvanın nerede daha rahat veya güvenli olabileceğine dikkat edilmelidir.
- Resmi anlaşmalar: Evcil hayvanın velayetini belirleyen önceden var olan bir anlaşma (evlilik öncesi anlaşma) varsa, mahkeme bunu göz önünde bulundurmalıdır. Bu anlaşmanın diğer yönleri gibi, aynı zamanda uygulanabilirliği değişebilir.
- Ortak velayet veya düzenlemeler: Çocuk velayetindeki düzenlemeler kadar olmasalar dahi, bazı ayrılan taraflar evcil hayvanları için ortak velayet ya da paylaşılan düzenlemeler talep edebilir. Bu durumda evcil hayvan her iki tarafla da belirli zaman geçirir.
- Arabulucuk ve mahkeme dışında çözüm: Birçok çift, evcil hayvan velayeti anlaşmazlıklarının doğası gereği karşılıklı şekilde kabul edilebilir bir çözüm bulmak açısından mahkeme dışında arabuluculuk yapmaktadır.

Avustralya’da evcil hayvanların ortak velayeti mümkündür, ancak çocukların velayeti ile benzer şekilde resmileşmemiştir. Avusturalya yasalarında evcil hayvanlar yasal mülk olarak değerlendirilimleri için, ortak velayet düzenlemeleri için yasal bir çerçeve yoktur. Mahkeme, herhangi bir velayet düzenlenmesini resmileştiren karar vermiyecektir. Bu durumda ayrılan çiftler, ortak evcil hayvan bakımı için kendi gayri resmi anlaşmalarını veya düzenlemelerini oluşturmayı seçebilirler. Burada dikkate alınması gerekenler şunlardır:

- ✓ Gayri resmi anlaşmalar : Birçok çift, evcil hayvanları için ortak bakım düzenlemesine karar verdikleri zaman gayri resmi resmi anlaşmayı seçebilirler. Bu, evcil hayvanın her iki tarafla dönüşümlü olacak şekilde haftaları geçirmesi, hafta sonlarını biriyle veya hafta içi diğeriyle geçirmesi, ya da her iki tarafa uyan ve evcil hayvanın refahını sağlayan başka düzenlemeleri içermektedir.
- ✓ Yazılı anlaşmalar: Netlik sağlamak ve olası anlaşmazlıkları önlemek açısından bazı çiftler ortak velayet düzenlemesinin özelliklerini özetleyen yazılı bir anlaşma taslağı hazırlayabilirler. Resmi mahkeme kararı olmasa dahi, yazılı anlaşmanın olması her iki taraf açısından netlik sağlayabilir.
- ✓ Arabuluculuk: Evcil hayvanın ortak velayeti hususunda anlaşmazlıklar ortaya çıkarsa, çiftler arabulucuk hizmetlerini tercih edebilirler . Arabulucuk, eşlerin dava yoluna başvurmadan karşılıklı bir anlaşmaya varmalarına yardımcı olmaktadır.
- ✓ Evcil hayvanın refahı: Ortak velayet düzenlemesi ilk olarak evcil hayvan refahına öncelik vermelidir. Taraflar arasında taşınmak hayvanlar açısından stresli olabilir, bu sebeple düzenleme evcil hayvanın çıkarları gözetilerek yapılmalıdır.
- ✓ Yasal tavsiye: Ortak evcil hayvan velayeti daha çok gayri resmi olsa da, yasal sonuçları anlamak veya daha resmi şekilde anlaşma taslağı hazırlamak için bir avukata danışmak faydalı olacaktır.

Evcil hayvanlar yasalar gereğı mülk olarak kabul edilse de, finansal harcamaları karşılamak doğrudan sahiplik talep etmek için yeterli değildir. Evcil hayvanın satın alınması, veteriner faturaları, yiyecek ve diğer bakım masraflarının karşılanması gibi mali katkılar, sahiplik hususundaki bir anlaşmazlıkta yardımcı olacaktır. Bu durum mahkemelerin değerlendireceğı birçok faktörden sadece biridir. Bu harcamalara yönelik makbuz gibi delillere malik olmak çok önemlidir. Aynı zamanda evcil hayvanın birincil bakıcısı, önceden yapılan anlaşmalar ve evcil hayvanın refahı açısından diğer hususlar da sahipliğın belirlenmesinde yardımcı olacaktır.

2.5.7.6 Rusya

Evcil hayvanlar insanlar için yalnızca sadık arkadaşlar değil, aynı zamanda aile üyeleri, hatta çocukları haline gelmiştir. Birçok eş için hayvanlar aynı zamanda tarımda ve yetiştirilicikte bir gelir aracı, bir hobi, yarışmalarda ve sergilerde kendini gerçekleştirmenin bir yoludur. Bu durumda, evliliğin bitmesinden sonra hayvanın hangi tarafta kalacağı konusu hem yaşamda hem de adli uygulamalarda önemli hale gelmektedir. Rus mahkemelerinde hayvanların taraflar arasında bölünmesi hangi şartların uygun olduğu, aynı zamanda hayvanların güvenliği açısından hangi geçici önlemlerin alınacağı dikkate alınacaktır.

1.Eşlerin ortak malı olarak hayvanların hukuki rejimi

Öncelikle, Rusya Federasyonu yasalarına esasen hayvanlar taşınır mal olarak değerlendirilirler (Rusya Federasyonu Medeni Kanunu Madde137).Sonuç olarak, hayvanlar örneğin arabalar gibi diğer taşınır mallarla aynı biçimde taraflar arasında paylaşımına tabidir (Rusya Federasyonu Aile Kanunu Madde 34; 38).

Hayvanın türü gereklidir: eşler yalnızca evcil hayvanların (kediler, köpekler değil) , aynı zamanda gelir elde etmek aracı olabilecek çiftlik hayvanlarının (at sürüsü, sığır, sürü gibi) bölünmesi hususunda tartışabilirler, örneğin üreme ve yavru elde etmek amacıyla. Bununla birlikte, ayrı bir hayvan bölünemez bir şeydir (Rusya Federasyonu Medeni Kanunu'nun 133. Maddesinin 1. Fıkrası). Hayvan tıpkı bir daire gibi ½ bölünemeyeceği, yalnızca parasal tazminat karşılığında taraflardan birine bütünüyle devredebilecektir (Rusya Federasyonu Aile Kanunu'nun 38. Maddesinin 3. Fıkrasının ikinci paragrafı).

Hayvanın değeri, bölünmeye tabi diğer mülkler gibi davanın değerlendirilmesi sürecinde belirlenir (Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulunun üçüncü

paragrafı. 15 Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulunun 05.11.1998 tarih ve N 15 sayılı Kararı (ed. 06.02.2007) “Evliliğin feshine ilişkin davalar değerlendirilirken mahkemeler tarafından mevzuatın uygulanması hakkında”).

Mahkemede hayvanın değerinin belirlenmesi birçok faktöre bağlıdır. Uygulamada, ucuz evcil hayvanları paylaştıkları zaman mahkemeler her daim herhangi bir senet ile teyit edilmeyen satın alma maliyetini esas alır, ancak diğer tarafın da itiraz olmazsa bu miktar yeterli sayılabilir. Pahalı hayvanları bölerken, değer tespiti yaparken son derece dikkat edilmesi gerekir. Bu sebeple örneğin, atlarla ilgili olan davaların birinde, davalı mahkemeye, atın cinsi, yaşı, yarışmalara katılma yeteneği vb. dikkate alınmadan sadece belirlenen “et” değeri olarak adlandırılan kullanım değeri temsil ettiği için değerinin piyasa değerinden 4,5 kat daha düşük olduğu bir değerlendirme raporu sunmuştur. Bu durumun farkına varan mahkeme maddi tazminatın hesaplanması için esas alınan piyasa değeri için adli ekspertiz belirlemiştir. Parasal tazminat sorunu, bilhassa evcil hayvanların paylaşımı hususunda akut bir hal almaktadır. Hakikaten pahalı soyağacı evcil hayvanlar mevcuttur; ancak hayvanı aynı olarak tutmakla ilgilenen taraf için, sadece değerinin 15, 50, hatta 100 bin ruble tutarındaki parasal tazminatı, manevi kayıplarına karşılık olamaz; çünkü onun hayvana karşı bağlılığını ve ondan ayrılmanın olumsuz duygularını telafi edemez.

Bir diğer önemli faktör: Bölünmeye tabi mallar , eşlerin dava sürecinde sahip oldukları veya üçüncü kişilerin mülkiyetinde bulunan ortak mallarını da kapsamaktadır (Paragraf üç. 15 Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Genel Kurulunun 05.11.1998 tarih ve N 15 sayılı Kararı (ed. 06.02.2007) “Evliliğin feshine ilişkin davalar değerlendirilirken mahkemeler tarafından mevzuatın uygulanması hakkında”). Bu sebeple , bir hayvanı bölüşmek için öncelikle onu tanımlamak, yani taraflar bölüşmek istedikleri kedi veya köpeğin davanın

mahkemede görüldüğü süreçte onlardan birinin sahip olduğu kedi veya köpek olduğunu ispatlaması gerekir.

Hayvanları tanımlamak zordur. Tüm hayvanların kesin olarak tanımlanabilecekleri bir çipi, kayıt numarası ve damgası yoktur ve fotoğraflar mahkemeler için her zaman yeterli sayılmıyor. Karşı taraf dava sırasında böyle bir hayvana malik olduğunu inkar ettiğinde ve aksi yönde bir delil sunmazsa, mahkeme davanın bölünmesi talebini reddedebilir. Bu sebeple, eşlerin davadan önce hayvanın hangisinde kalacağını gönüllü şekilde önceden belirlemeleri ve bunu evlilik sözleşmesine veya eşlerin ortak şekilde edindikleri malların paylaşımıyla ilgili anlaşmaya dahil etmesi daha avantajlıdır. Bir evlilik sözleşmesi veya anlaşması hazırlanırken hayvanlar göz ardı edilmemelidir: bugün eşler arasında hayvanlar hususunda bir anlaşmazlığın olmaması, bu gelecekte böyle bir anlaşmazlığın ortaya çıkmayacağı anlamına gelmez. Hayvanların mahkeme yoluyla bölünmesi önceden kaçınılması gereken çok karmaşık bir süreçtir.

Hayvanlarıyla bölünmesiyle ilişkin eşlerin genellikle merak ettiği hususlardan biri de en sevdiği kediye veya köpeği diğer eşe bırakırsa, eş hayvanla görüş günlerini mahkeme aracılığıyla belirleyebilir mi? Maalasef Rusya’da bunu mahkeme aracılığıyla belirlemek mümkün değil, yalnızca evlilik sözleşmesine veya eşlerin mal paylaşımına bağlı olarak hayvanın iletişim düzeniyle bağlı olarak hükümler eklemek mümkündür. Bu, hayvanların mahkemeden önce bölünmesinin başka bir avantajıdır.

Mahkeme uygulamasının analizinden, evliliğin feshi zamanı hayvanların bölünmesi ile ilişkin davanın gerçek şartlarının 3 faktöre ayrılabiliriz:

- 1) Hayvanın mülkiyeti: tarafların kişisel veya ortak mülkiyeti;
 - ✓ Hayvanın eşler tarafından evlilikten önce, evlilik sırasında veya evliliğin bitmesinden sonra sahiplenilmiş olması;
 - ✓ Hayvanın tarafların kişisel veya ortak malı olup olmadığı;
 - ✓ Hayvanla bağlı belgeler (sertifikalar, tıbbi belgeler vb.) eşlerden hangisinde bulunuyor?
- 2) Hayvanın mülkiyeti ve bakımı ;
 - ✓ Hangi tarafın hayvana baktığı, veteriner, bakıcıya, gösterilere, performanslara götürdüğü.
 - ✓ Hayvana karşı tutum (istismar ve sevgi);
 - ✓ Hayvan (bilhassa çiftlik hayvanları) beslemek için tesislerin mevcudiyeti.
- 3) Belirli hayvan yeri : mahkemede bölünme sürecinde hayvanın hangi tarafta olduğu.

Bu sebeple, hayvan paylaşımı davalarında, yukarıda belirtilen tüm şartlar için kanıt temeli davanın sonucu açısından çok önemlidir. Müşterek mülkiyet için, hayvanın diğer eşten daha gerekli olduğunu kanıtlamak son derece gereklidir.

2.5.7.7 Çin

Çin’de çiftin evcil corgi cinsil hayvanlarının velayeti husunda anlaşamaması üzerine bozulan boşanma anlaşması Ankaradaki sosyal medyada viral olmuştur. Çin’in doğusundaki Zhejiang eyaletinin Quzhou şehrinden Xu ve Li soyadlı çift, 2022 yılının Nisan ayında boşanmayı kabul etmiştir. Yerel mahkemenin yardımı aracılığıyla, yeddi yıllık evliliklerinden kalan ortak mal varlıklarının paylaşılması konusunda anlaşmaya varmışlar, ancak bir istisna

vardı: birlikte yetiştirdikleri evcil bir corgi köpeğinin velayeti. Çiftin ortak çocukları olmasa da ikisi de hevesli birer hayvanseverdir.

Mahkeme, tarafların herhangi bir itirazının olmadığından dolayı çiftin mülk ve araçlar da dahil olmakla ortak mal varlıklarını hızlı şekilde paylaşılmasına yardımcı olmuştur. Ancak evcil köpekleri söz konusu olduğunda, her iki tarafın da hayvanın tam velayetini talep etmesi mahkemeyi şaşırtmıştır.

Xu adlı kadın, mahkemeye Corgi'nin sahipliğini hak ettiğini belirtmiştir. Köpeği yalnızca satın almakla kalmadığını, aynı zamanda kendibaşına büyüttüğün söylemiştir. Corgi'nin ailesinin bir parçası haline geldiğini ve o süreçten beri yanında olduğunu iddia etmiştir. Eski kocası Li'nin Corgi'ye bakma yükümlülüğünü üstlenmediğini de iddialarına eklemiştir. Eski kocası Li'yi boş vakitlerinde video oyunlar oynayan bir işkolik olarak tanımlamıştır. Li, evcil hayvanı eski karısı kadar sık beslemediğini veya arkasını temizlemediğini kabul etse de, köpeği sık sık gezdirdiğini ve onu çocuğunu gibi gördüğünü söyledi. Mahkeme Corgi'nin evlilikte ortak bir varlık olduğunu, ancak kolayca paylaşılmayacağını kabul etti. Bunun sonucunda, çift, Corgi'nin kadınla birlikte yaşaması ve Li'nin her ay köpeğin bakımı için nafaka ödemesi hususunda anlaşmaya varmıştır. Eğer hayvan hastalanırsa, köpeğin tıbbi masraflarını karşılaması gerekiyordu. Li'ye Corgi için yasal ziyaret hakkı verilmiştir.

Yargıca esasen, mevcut yasalarda evcil hayvanların “bakım hakkı” ile alakadar bir hüküm bulunmamaktadır. Boşanma sürecinde çiftler evcil hayvanlarını paylaşma hususunda bir anlaşmaya varmazlarsa, mahkeme evcil hayvanı sadece mülkleri olarak dağıtabilir. Bu sebeple arabulucuk veya yargılama aşamasında, mahkeme genellikle hayvanın alıcısını, bakıcısını, tarafların yaşam ortamını ve koşullarını göz önünde bulundurur ve daha sonra hangi tarafın

evcil hayvanı yetiştirmek için daha uygun olduğunu belirler. Evcil hayvanın velayet hakkına malik olmayan taraf, diğer taraftan uygun tazminat verilmesini isteyebilir.

2.5.8 Evcil Hayvan Velayetinde Dava Örnekleri

Hollywood'un en çok konuşulan boşanmalarında velayet savaşları bazen çirkin bir hal alabiliyor, ancak velayet mücadelesi her daim ayrı yaşayan çiftlerin çocukları etrafında şekillenmiyor. Bazı durumlarda evcil hayvanların mülkiyeti hususunda karar vermek zor olabilir.

Country müzik severlerin en sevdiği eski çiftlerden biri olan Miranda Lambert ve Blake Shelton, 2015 yılında boşanma niyetlerini açıkladıklarında kalpleri kırdılar. Her iki taraf McLoughlin ve Gwen Stefani ile yeniden aşkı bulmuş olsalar da, anlaşmalarının ayrıntılarını birkaçını paylaştıkları evcil hayvanlarını da içeriyordu.

Dancing With the Stars profesyoneli ve Lawrence üç yıllık evliliklerinin ardından Eylül 2022'de boşandılar. Boşanma anlaşması yapmalarına rağmen, ikili Fransız buldogları Ysabella'nın velayeti konusunda savaşmaya devam etti.

“Artık resmi olarak boşandım. Tüm bunlar Dancing With the Stars'ın gala gecesinde oldu,” dedi Dance Moms mezunu Ekim ayında ‘Burke in the Game’ podcast'inin bir bölümünde. Dava hala bitmedi, mahkemeye gitmemiz gerekiyor. -eğer aniden iptal edilmezse- ancak bu Ocak ayında olacak. Sözlerine bunu da ekledi : “ Bu durum beni canımı çok acıtıyor çünkü o benim köpeğim. Ysabella benim kızım; ben bir köpeğin annesiyim. Onsuz bir hayatı düşünemiyorum. şu anda ağlayabilirim”.

TMZ'nin haberine esasen Britney Spears ve ayrı yaşadığı eşi Sam Ashgari çekişmeli boşanma davalarının ortasında beş köpeklerini nasıl paylaşacakları hususunda anlaşmaya vardılar. 29 Yaşındaki eski kişisel antrenörün , Ekim 2021 'de "Toxic " şarkısı için koruma olarak satın aldığı çiftin Doberman'ı Porsha'nın artık tek sahibi olduğu bildiriliyor. Spears ise dört köpeğin tam zamanlı velayetini alacak: Sawyer adında bir Avustralya Çoban Köpeği, Hannah adında bir Yorkie ve diğer iki küçük köpek. Yayın kuruluşu, her iki tarafın da köpeklerin nasıl paylaşıldığına dair anlaşmadan "mutlu" olduğunu bildirdi.

Daily Mail'e verdiği ropörtajda 41 Yaşındaki Spears 'ın köpeklerinin velayetini ayrı yaşadığı kocasına vermeyi reddettiğini söylemişti. New York 'lu medya yöneticisi Noah Szubski ile " Vahşi Vahşi Batı " yıldızı Robert Conrad'ın kızı arasındaki ayrılık, Szubski ve Chelsea Conrad'ın mahkeme salonunda nakit para için savaşıyla kızışıyor. Szubski ve Conrad evli olmadıkları için boşanmaları tam bir boşanma değil. Çiftin arasındaki mesele , çok sevdikleri Doberman Pinscher cinsi köpekleri Cash'in velayetidir.

Szubski ve Conrad geçtiğimiz Ekim ayında romantik ilişkilerini sonlandırmış ve Conrad, Szubski'nin şehir evinden çok uzak olmayan ayrı bir daireye taşınmıştır. Bunu yaptığında, 85 kiloluk köpeği Szubski'ye bıraktı, ancak Conrad'ın köpeği ziyaret etmesine, yürüyüşe çıkarmasına ve şehir dışında olduğunda ona bakmasına izin verdi. Fakat her şey değişti veya Manhattan Yüksek Mahkemesi Yargıcı Geoffrey Wright'ın belirttiği gibi , Ayrılığın Samimiyeti 2015 Sevgililer Günü'nde bozuldu". Conrad , Cash'i yürüyüşe çıkarmak için Szubski'nin evine geldiğinde Szubski'yi üç kadınla birlikte buldu.

Conrad Cash'i yürüyüşe çıkarmış ama köpeği bir daha geri getirmemiş. Görünüşe göre, Görünüşe göre Conrad'ın o sırada Kaliforniya'dan ziyarete gelen annesi Lavela, Conrad'ı köpeği almaya ikna etmiştir. Szubski köpeğin iadesi için acil bir dava açtı. Yapılan duruşmada

Conrad Cash'in her zaman birlikte yaşaması istediğini, ancak Szubski'nin öfkesinden korktuğu için köpeğin kendisiyle kalması isteğini kabul ettiğini ifade etti. New York Daily News'e esasen, Yargıç Wright , Conrad'a inanmadığını söyledi. Cash'in hayatının büyük yarısını Szubski ile birlikte geçirdiğini, köpeğin tüm masraflarını Szubski'nin karşıladığını ve hatta Szubski'nin Cash'e arkadaşlık etmesi için Bernie adında bir Fransız Bulldog satın aldığını belirtti.

Szubski'nin acil yardım talebi kabul edildi ve Conrad'ın Szubski ile Batı 22. Cadde'de - hem Szubski'nin hem de Conrad'ın yaşadığı yerin yakınında - buluşarak köpeği iade etmesi emredildi. Szubski ile Cash yeniden biraraya geldiler. Yalnız mesele burada bitmedi ; kalıcı velayet konusunda tam bir duruşma 3 Nisanda yapılmış. Conrad'ın avukatı Mia Poppe, Szubski'nin Cash'in velayeti için açtığı davanın zayıf olduğunu çünkü Conrad'ın köpeği ona hiç vermediğini söyledi.

İzmirde daha bir evcil hayvan, boşanan çiftler arasında dava konusu olmuştur. Daha evvel Çeşme'de boşandığı eşinde kalan köpeklerini görebilmek adına tedbir kararı isteyen kocaya 5 yıllık evli çiftin birlikte sahiplendikleri "Papyon" adlı köpeği kadına verdi; erkeğin de ayda iki hafta sonunu "Papyon" ile geçirmesine karar verdi.Bu karar köpeğin "eşya" değil de "can " olarak değerlendirildiği ilk davadır.

Bornova'da yaşayan P.D.Y 5 yıldır evli olduğu kocası İ. Y'den aralarında şiddetli geçimsizlik olduğu gerekçesiyle İzmir 16. Aile Mahkemesi'ne başvurmuştur. Çiftin çocukları olmadığından dolayı birlikte sahiplendikleri ve evlerinde besledikleri Maltise Terrier cinsi "Papyon" ismi verdikleri köpeğin kimde kalacağı konusunda anlaşmalarını belirtti. Boşanmak isteyen çift, köpeklerinin P.D.y'de kalmasını, erkek İ.Y.'nin ayda iki hafta sonu yanına alması ve erkeğin kadına, köpeğin bakımı için aylık 200 lirayı vereceği konusunda anlaşmalarını belirtmiştir.

Mahkeme TMK'daki velayet ve iştirak nafakası örnek götürülerek bu hususta düzenlenmiş hüküm olmadığını, TMK1/2 Maddesi'nde “ Kanunda uygulanabilir bir hüküm bulunmuyorsa, hakim örf ve adet hukukuna esasen , o da yoksa birey kendisi kanun koyucu olsaydı ona esasen karar verir.” Hükmü gereğince davalı ve davacının taleplerini uygun bularak köpeğin kadına verilmesine, erkeğin ise ayda iki hafta sonu köpeği görmesine karar vererek çifti boşamıştır. Çıkan bu karara esasen köpeğin eşya olarak değil, “can” olarak görülmesinde ilk karar olarak örnek teşkil etmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, evcil hayvanların çiftler tarafından evlat edinilmesi ve daha sonrasında boşanma durumu ile karşılaştığı zaman evcil hayvanın velayetinin kimde kalacağı sorununun incelenebilmesi ve evcil hayvanlar üzerindeki sahiplik ve mülkiyet haklarının velayete etkilerinin belirlenebilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan sistematik derlemeden yararlanılmıştır. Türkiye ve dünya genelinde, tarih sınırlaması olmaksızın evcil hayvan velayeti üzerine yapılmış çalışmalar, haberler, bu hususta verilmiş yargı kararları da dahil olmak üzere incelenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, tarama sonucunda bulunan makalelerin kaynakçaları da incelenmiş ve taramalarda çıkmayan araştırmalara ulaşmak amaçlanmıştır.

Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi (YÖK) veri tabanlarından ilgili anahtar sözcükler doğrultusunda yapılan tarama sonucunda ulaşılan araştırmalar bilgisayara indirilmiş ve kaydedilmiştir. Dahil etme ve dışlama kriterleri doğrultusunda çalışmalar değerlendirildikten sonra türlerine göre (makale, tez ya da proje) klasörlenmiş ve bu klasörler tek bir ana klasör altında toplanmıştır. Dahil edilen çalışmaların kaynakçaları da taranmış ve tüm çalışmalara ulaşıldığı varsayılmıştır.

4. BULGULAR

4.1 Evcil Hayvanların Velayetinin Hukuk Sistemindeki Statüsü Üzerine Bulgular

Hayvan hakları, toplumda giderek daha belirgin ve önemli bir konu haline gelmiştir. İnsanların, diğer canlıların haklarına saygı göstermesi, hayvan haklarının önemini artırmaktadır. Bu haklar, hayvanların yaşam hakkı, refahı ve özgürlüğü gibi temel kavramları içerir ve insanların hayvanlarla ilişkisini düzenler. Hayvan haklarına saygı göstermek, insanlık belirtisi olarak kabul edilir (Cumalıoğlu, 2022).

Hayvanların hukuk sistemindeki yerini belirtmek açısından hayvanların hukuki statüsüne ilişkin görüşler ele alınması önemlidir. Bu konuyla ilgili 3 görüş bulunmaktadır ;

1. **Hayvanları Eşya Sayan Görüş:** Roma hukukundan günümüze kadar geçerli olan bu görüşe göre, hayvanlar eşya türündedir. İnsanlar, akıl ve ayırt etme gücüne sahip olduğundan hayvanlardan farklı bir statüye sahiptir. Hayvanlar eşya olarak kabul edilse de, onlara işkence edilmemeli ve uygun şekilde bakım yapılmalıdır. Bu görüş, hayvanların yaşam hakkına sahip olduğunu ancak hukuki anlamda eşya olarak değerlendirildiğini belirtir (Cumalıoğlu, 2022).
2. **Hayvanları Kişi Sayan Görüş:** Bu görüşe göre, hayvanlar insanlardan farklı bir hukuk öznesi olarak kabul edilmelidir. Şirketler ve kurumlar tüzel kişilik olarak hukuki düzenlemede yer alırken, hayvanların da benzer şekilde hukuk sisteminde yer alması gerektiği savunulmaktadır (Cumalıoğlu, 2022).
3. **Hayvanları Kişilik Sayan Görüş:** Bu görüş, hayvanların da acı ve duyguları hissedebilen canlılar olarak hukuki kişiliğe sahip olması gerektiğini savunur.

Hayvanların ayırt etme gücü olmasa da, insanların sahip olduğu haklardan bir kısmına sahip olmaları gerektiği belirtilir (Cumalıoğlu, 2022).

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) yapılan düzenlemelerde, hayvanlar bir eşya gibi nesneleştirilmiştir. Korunan hukuki yarar, hayvanın sahibi, zilyedi veya üçüncü kişilere yöneliktir. Roma Hukuku'nda hayvanların neden olduğu zararlardan sahiplerinin sorumlu tutulması uygulaması, TCK m. 177'de tersine çevrilmiştir (Türkoğlu, Özdemir & Gökçe, 2006). TCK m. 177'ye göre, "Gözetimi altındaki hayvanı, başkalarının hayatı veya sağlığı için tehlike oluşturacak şekilde serbest bırakan ya da kontrol altına almakta ihmalkar davranan kişi, altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır." Bu hükümle, suçun faili hayvanın gözetimini yapan kişi olarak belirlenmiştir (Taşkın & Ozan, 2016).

7332 Sayılı "Hayvanları Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 14 Temmuz 2021'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemeyle "süs hayvanı" kavramı kaldırılmış ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 151. maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Önceden, haklı bir neden olmaksızın sahipli bir hayvanı öldüren veya değerini azaltan kişilere, mağdurun şikayeti üzerine dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası verilmekteydi. Yeni düzenlemeye göre, sahipli hayvanlara zarar verme cezaları TCK'da, sahipsiz hayvanlara karşı zararlar ise Hayvanları Koruma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu ayrım, hayvanların eşya statüsünde görülmesini güçlendirse de, onları canlı bir varlık olarak tanımlayan somut bir adım niteliğindedir (Çilenti & Konuralp, 2021).

Türk Medeni Kanunu'na (TMK) göre, hayvanlar kişi olarak değerlendirilmez; kişi, haklara ve borçlara sahip varlıklardır (TMK m. 683). Türk hukukunda hayvanların korunmasına

yönelik düzenlemeler bulunsa da, bu düzenlemeler hayvanları hak sahibi yapmamaktadır. Hayvanların hukuki niteliği hakkında özel bir düzenleme olmaması nedeniyle, bazı yazarlar hayvanları taşınır eşya olarak görmektedir (Ertaş, s. 33).

Türk Medeni Kanunu'na (TMK) göre, bir eşyaya sahip olan kişi, hukuk düzeninin sınırları içinde o eşyayı kullanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir (TMK m. 683). Ancak, hayvanlar üzerinde gerçekleştirilen tasarruflar sınırlandırılmıştır ve mülkiyet hakları, insan haklarına orantısız şekilde zarar verecek biçimde kullanılamaz (Acabey, 2001). Tedavi amaçlı olmayan genetik değişiklikler gibi işlemler patent koruması dışındadır (6769 SMK m. 82/III/c-d), ve hayvanlar mülkiyet sözleşmelerine konu edilememektedir (TMK m. 764/2). Ayrıca, hayvanlar sicile kayıtlı olarak rehne konu edilebilmektedir; bu düzenleme, hayvanların canlı olması nedeniyle telafisi güç veya imkansız durumları önlemeyi amaçlamaktadır (Cumalıoğlu, s. 578).

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda “ev hayvanı” kavramı, tüzel kişilerin sahip olduğu hayvanları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Kanun, hayvanlara işkence ve zalimce muamelede bulunanlara hapis cezası öngörmektedir. Ayrıca, hayvana zarar veren kişilerin, hayvanın sağlığına kavuşması için tazminat talep edilebileceği belirtilmiştir. Ancak, tazminat talep eden kişinin durumu hakkında mevzuatta net bir hüküm bulunmamakta olup, bu konunun düzenlenmesi gerekmektedir (Yılmaz, s. 228).

Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 67'ye göre, hayvanın bakımını ve yönetimini üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı önlemekle yükümlüdür. Hayvanı etkili şekilde kontrol eden kişi, gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu tutulmaz. Hayvan başkasını ürkütürse, hayvan sahibi rücu hakkına sahiptir. Hayvan idaresindeki sorumluluk; zarar, illiyet bağı ve hukuka aykırılık gibi genel şartları içerir. Özel şartlar ise; zarar verenin hayvan olması, zararın

hayvanın hareketinden kaynaklanması ve hayvanın birinin idaresinde olmasıdır (Berksoy, 2007; Köroğlu, 2018).

TBK m. 68'e göre, bir kişinin hayvanı diğerinin taşınmazında zarar verirse, taşınmazın sahibi hayvanı yakalayabilir ve zararı  nleyene kadar alıkoyabilir. Ayrıca, şartlar uygunsa, hayvanı etkisiz hale getirebilir. Taşınmaz sahibi, hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bulmak için gerekli girişimleri yapmakla yükümlüdür. Hayvan bulunduranın sorumluluğu, kusursuz ve  zen sorumluluğunu içerir; hayvanın hareketi, doğan zarar, illiyet ba ı ve bakım sorumluluğu gerekmektedir.

4.1.1 Evcil Hayvanların “Eşya” Olarak Değerlendirilmesi

Hayvanlar, ekosistemin devamlılığı açısından önemli canlılardır. İlk başta, hayvanlar insanlar tarafından korunurken, zamanla bazıları evcilleştirilmiş ve insanlara ulaşım ve beslenme konularında fayda sağlamıştır (Lewin, 1999). Dünya genelinde hayvanlarla ilgili fikirler din, felsefe ve bilim tarafından şekillendirilmiştir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte, insan-hayvan ilişkisi değişmiştir (Ko hisarlıo lu ve S   tl  Erişgin).

Klasik hukuk doktrinine göre, hayvanlar eşya olarak kabul edilir (Ertaş, 2012). Roma hukukunda da hayvanların hukuki olarak eşya olduğu görüşü mevcuttur. Aristoteles, hayvanların akıl sahibi olmadığını belirterek, insanların hayvanlardan üstün olduğunu savunmuştur (Aristoteles, 1993). Batılı felsefeciler genellikle Aristoteles'in görüşünü desteklemiş, hayvanların yalnızca insanların amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik kaynaklar olduğunu ifade etmişlerdir (DeGrazia, 2006). Tek tanrılı dinler, hayvanları insanların kullanımı için yaratıldığını belirtse de, eziyet edilmemesi gerektiğini vurgular. Aquinalı Thomas, insan ile hayvan arasındaki farkın akıl olduğunu, Descartes ise hayvanları makineye benzetmiştir (Hursthouse, 2000). Kant,

hayvanların akıl sahibi olmadığını ancak iyi davranılması gerektiğini belirtmiştir (Kılıç, 2015).

Hayvanların eşya olarak kabul edilmesinin temelinde, insanların hayvanlar üzerindeki egemenliği ve hayvanların irade ve bilince sahip olmadığı düşüncesi yatmaktadır (Çelebi, 2018). İnsanlar, doğa üzerinde değerli gördüğü şeyleri sahiplenerek faydacı bir tutum sergilemektedir (Kılıç, s. 93). Antroposantrik yaklaşım, düzenlemeleri insan çıkarlarına göre şekillendirir (Erçekiça, 2020). Bu nedenle, hayvanlarla ilgili düzenlemeler genellikle koruma amaçlıdır, hak tanımak amacı gütmemektedir (Erçekiça, 4987).

4.1.2 Evcil Hayvanların “Can” Olarak Değerlendirilmesi

Hayvanlara kişilik tanınması gerektiğini savunan görüş, hayvanların kendilerine has çıkarları ve korunma hakları olan hukuk özneleri olarak değerlendirilmesi gerektiğini öne sürer. Bu görüş, hayvanların insanlarla karşılaştırılmak yerine kendi kişilikleriyle ele alınması gerektiğini belirtir (Koçhisarlıoğlu ve Söğütlü Erişgin, s.1695).

Bentham, hayvanların acı çekip çekmediğinin önemini vurgularken, Singer, hayvanların hak sahibi olduğunu ve işkenceye maruz kalan hayvanların çıkarlarının korunması gerektiğini savunur (Singer, 2018, s.7, s.42). Regan, hayvanların eşya olarak değerlendirilmemesi ve insanların diğer canlılardan üstün olmadığı görüşünü destekler (Regan, 1983). Francione ise, tüm canlıların hukuki statüsünün eşit olması gerektiğini öne sürer ve hissedebilir olmayan canlıların hukuki statüsü bulunmamalıdır (Francione, 1996; 2000).

Türk hukukunda, hayvanlara kişilik tanıyan görüşü savunan Prof. Dr. İsmet Sungurbey, hayvanlara bağımsız bir hukuki statü oluşturulması gerektiğini ve bu

statünün yaşam hakkı ile sınırlı olabileceğini öne sürer (Sungurbey, 2008). Bu görüş, cenin kavramından hareketle hayvanlara hukuki statü kazandırılması gerektiğini savunur.

4.1.3 Türler Arası Farklılık Gösteren Evcil Hayvanların “Daha Ayrıcalıklı” Olarak Değerlendirilmesi

Türler arası farklılık gösteren evcil hayvanlar, çeşitli ülkelerin hukuk sisteminde farklı biçimlerde konu alınmıştır. Bazı ülkeler, belirli hayvan türlerini daha ayrıcalıklı görerek özel düzenlemeler yapmış ve bu türlerin refahını sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin ABD'de hayvan refahını düzenleyen üç ana federal yasa bulunmaktadır ve bu yasalar çiftlikte yiyecek için yetiştirilen hayvanların muamelesini veya refakatçi hayvanların muamelesini kapsamamaktadır. Oysa ABD Hayvan Refahı Yasası, esas olarak insan olmayan primatlar, köpekler, kediler, tavşanlar, kobaylar ve sıçanlar gibi sıcak kanlı hayvanlarla sınırlandırılmış ve bu canlılar ayrıcalıklı tutulmuştur. Ayrıca yine köpekler ve kediler, birçok hukuk sisteminde evcil hayvan olarak özel bir yere sahiptir. Bu türler, genellikle diğer hayvanlardan daha fazla koruma ve refah hakkına sahip olabilmektedir. Egzotik hayvanlar gibi daha az yaygın evcil hayvan türleri, bazı ülkelerde özel ve düzenlemelere tabi olabilmekte ve bu hayvanların refahı özel olarak korunmaktadır (Toland vd., 2020). Küçük hayvanlar, kuşlar, kemirgenler gibi evcil hayvan türleri, bazı hukuk sistemlerinde bu türlerin refahına dair düzenlemeler genellikle daha az kapsamlı olabilmektedir.

4.2 Evcil Hayvanların Velayetinin Hukuk Sistemindeki Statüsü Üzerine Bulgular

Araştırmalardan elde edilen bulgulara baktığımızda boşanma durumunda evcil hayvanın velayeti hakkında uygulanacak prosedürün henüz dünya genelinde dahi belirli ve tek bir hükme bağlı olmadığını görmekteyiz. Söz konusu problem hakkında uygulanacak olan hukukun

belirlenebilmesi için Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Almanya, Avustralya, Rusya ve Çin için yapılan araştırmalar incelenmiş ve her ülke için belirli sonuçlara varılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde her eyaletin bu konuda farklı hukuki prosürleri olduğu gibi bu prosedürlerden birkaçı evcil hayvanı müşterek çocuk gibi değerlendirmekte iken çoğunluğu ise evcil hayvanların eşya statüsünde olduğu prosedürler uygulamaktadır. Mevcut çalışmalar incelendiğinde, ayrıca evcil hayvanın velayeti belirlenirken sahiplerinin evli olup olmaları durumunu da değerlendiren yasal prosedürlerin uygulandığı belirlenmiştir.

Kanada'da ise, evli bireylerin boşanması esnasında müşterek evcil hayvan için ayrıca bir prosedür belirlenmesi desteklenmektedir. Evcil hayvanlar her ne kadar eskiden eşya olarak değerlendirildi ise de artık eşya konumundan çıkmış ve üstün yararı gözetilmeye başlanmıştır.

İngiltere'de tam aksine evcil hayvanın bir mülk olarak görülmesi durumu hakimdir. Evcil hayvanın kimde kalacağı hususunun çekişmeli olduğu durumlarda aile mahkemeleri değil, ilçe mahkemeleri görevlendirilmektedir.

Almanya'da yapılan çalışmaları değerlendirdiğimizde, her ne kadar insanlar evcil hayvanlarını çocuğu olarak gördüğünü beyan etse de bu durumun Alman mahkemeleri önünde bir değeri olmadığını görmekteyiz.

Evcil hayvanları kişisel mülk olarak değerlendiren bir diğer ülke hukuku Avustralya'dır. Avustralya'da ayrılık ve boşanma zamanı mal paylaşımı sırasında evcil hayvanlar diğer varlıklara benzer şekilde muamele görmektedirler. Her ne kadar ortak velayet sayılabilecek kadar ortak mülkiyet olarak değerlendirilse de bu durum müşterek bir çocuğun velayeti için uygulanan hukuk gibi resmi bir hale getirilmemiştir.

Rusya'da ise boşanan taraflardan bir tanesi evcil hayvanın velayetine sahip olmak istiyorsa yargılama sürecinde bu hayvanın kendisine ait olduğunu ispatlaması gerekmektedir. Zira

Rusya’da da hayvanlar diğ er eşyalar gibi boşanma sürecinde yapılan paylaş tırma iş lemlerine tabidirler.

Son olarak Çin’in mevcut yasalarında da evcil hayvan velayeti ve bakımları hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Boşanma yargılaması esnasında taraflar evcil hayvanın kimin bakımı altında yaşayacağına dair bir sonuca varamadıkları takdirde Çin mahkemeleri de söz konusu evcil hayvanı paylaş ma tabi bir m l k olarak değ erlendirmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanların hayvanlarla olan ilişkisi geçmiş dönemlere kadar dayanmaktadır. İlk zamanlarda hayvanların avcılık için, korumak için ve dini semboller için kullanımları olsa da, hayvanların evcilleştirilmesiyle birlikte bu algı tamamen değişmiştir. Önceleri hayvanlar tabiatın nesnel objesi halinde iken, günümüzde kültürel bir konuma malik olmuşlardır. Artık evcil hayvanlar, duygusal destek, arkadaşlık ve koruma sağlayan aile üyeleri olarak görülmektedir. Dolayısıyla ilk zamanlarda sadece doğada yaşayan canlılar olarak konumlanan hayvanlar, daha sonrasında değer verilen sevilen aile bireyleri haline gelmişlerdir. Dahil olma, kontrol, şefkat ve saygı gibi kişilerarası ihtiyaçları karşılamak bir yana, genellikle aile üyesi olarak değerlendirilmektedirler. Boşanmış çiftler de evcil hayvanları hakkında ortak velayet hakları konusunda tartışmaya başlamıştır.

Evcil hayvanların sahiplenilmesi insanların hayatında sosyal, fiziksel ve duygusal açıdan farklı rollere sahiptir. Evcil hayvanlar stresin ve depresyonun azalmasına, empati yeteneğinin gelişimine, sosyalliğin artmasına, aynı zamanda çocuk gelişimine de olumlu yönde etki etmektedir. Evcil hayvan sahiplenme karmaşık ve bir o kadar da kapsamlı bir mevzudur. İnsan ve evcil hayvan arasında kurulan bu yakın bağ her daim yararlı etkilere sebep olmadığı gibi, problemlere de sebep olabilmektedir.

Evcil hayvanın çiftler tarafından evlat edinilmesi ve daha sonrasında boşanma durumu ile karşılaşıldığı zaman evcil hayvanın velayetinin kimde kalacağı dünya genelinde oldukça sık tartışılan bir sorundur. Son zamanlarda evcil hayvanlar hayatımızın daha büyük bir parçası haline gelmiş ve velayet davalarında çocuklar gibi muamele görmeye başlamıştır. Boşanan çiftler arasında yaşanan sorunlar ve huzurlu ortamın bozulması çocukları etkilediği gibi, evcil hayvanları da etkilemektedir. Boşanma sürecinde evcil hayvanların bakımının kimin üstleneceği anlaşmazlıklara neden olduğundan boşanma davası uzayabilmektedir.

Yurt dışında görülen davalarda evcil hayvan velayeti nafakası ciddi ciddi tartışıldığı halde, hatta mahkemece hayvan psikoloğundan görüş alınmaktaysa da bu uygulama Türkiye’de bulunmamaktadır. Türk hukukunda evcil hayvanlar eşya olarak görülmektedir. Türkiye Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesine taraf olmuş ve 2003 yılında sözleşmenin uygun bulunması maksadıyla Türkiyede Kanun hükmüne geçirmiştir. 2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve 2166 sayılı Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır. Türkiye’de hayvanlar için 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu düzenlenmiş olsa da, hayvanlar hala eşya(taşınır mal) konumundadırlar. Boşanma esnasında taşınır eşya eşler arasında kişisel/edinilmiş mal kapsamında değerlendirilmektedir. Mahkeme boşanma davalarında eğer evcil hayvanın mal yahut eşya olarak değerlendirmeyip can olduğuna karar verdiği takdirde bütün davanın seyri değişmekle kalmamakta, bununla beraber velayet hükümleri uygulanabilmektedir. Birçok ülkenin medeni kanununda evcil hayvanlar can olarak değerlendirilmekte, onların üstün yararı gözetilmektedir. Ancak Türk Medeni Kanunu’nda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu’na da hayvanların artık mülk olarak değil , can olarak değerlendiren bir düzenleme dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyim. Diğer bir görüş ise Türk Ceza Kanunun’da sahipli hayvanlara zarar verildiği zaman o kişilere hapis cezası verilirken, sahipsiz hayvanlara ise sadece düşük idari para cezaları tayin edilmesi hususundadır. Önerime esasen, sahipsiz hayvanlara da zarar verildiği zaman sahipli hayvanlarda olduğu gibi bunu yapan kişiler hapis cezası ile cezalandırılması kanaatindeyim. Son olarak, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiyede’de görülen evcil hayvan velayeti davalarında evcil hayvanların refahı göz önünde bulunduran yeni değişiklikler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

ACABEY, M. Beşir: Hayvanların Çevreye Verdikleri Zararlardan Doğan Sorumluluk, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, Ankara 2001, s.102-103.

Akıntürk/Ateş, 6. Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s.272; Öztan, (Aile), s.700

Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s.272; Gençcan, (Tazminat), s. 744

Aktaş-Akoğlu, Ö. A. ve Küçükkaragöz, H. (2018). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bir araştırma: İzmir ili örneği, Toplum ve Sosyal Hizmet 29(1), 153-172.

ARİSTOTELES:” Politika”, çev. Mete Tuncay, İstanbul 1993, s.85

Aron, R. (1978). Sanayi Toplumu. İstanbul: Dergah Yayınları.

Ayan, S., Evlilik Birliğinin Korunması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004

Aydın, M. (2011). Kurumlar Sosyolojisi. Ankara: Kadim Yayınları

Aydın, O. (2012). Ebeveynleri boşanma sürecinde olan 9-12 yaş grubundaki çocukların boşanmaya uyum düzeylerinin incelenmesi. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1 (1):35-51.

Aydın, O. ve Baran, G. (2010). Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. Toplum ve Sosyal Hizmet, 21(2), 117-126 .

BALCIOĞLU, İ., & KOYUN, B. D. (2016). Evcil Hayvanlara Bağlanma ile Ağaç ve Çevre Tutumu Arasındaki İlişki,76-100.

BELK R. W. (1996). Metaphoric Relationships with Pets. The White Horse Press, Cambridge, UK, 4(2):123-140.

Belk, R. W. (1996). Metaphoric Relationships with Pets [Electronic version]. Society & Animals, 4(2). Retrieved March 20, 2017, content/uploads/2015/10/belk.pdf.

BERKSOY, İrem: ‘‘Hayvan İdare Edenin Sorumluluğu’’, Legal Hukuk Dergisi, Temmuz 2007, S.55, 1.B,s.2185-2200

Berksum; 2008

BEVERLAND M. B, FARRELY. F, & Lim E. A. (2008). Exploring The Dark Side of Pet Ownership Status-and Control-Based Pet Consumption. Journal of Business Research 61: 490-496.

Biber, N. (2016). Geleneksel Miyiz, Modern Mi?. Erişim adresi <http://blog.milliyet.com.tr/geleneksel-miyiz---modern-miyiz-/Blog/?BlogNo=547534>

Bilge Öztan, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6.Bası, Ankara 2015, 3; Tan Tahsin Zapata, Medeni Hukuk

Bozkurt, V.(2006). Değişen Dünyada Sosyoloji. Ankara: Ekin Kitapevi.

Can, İ. (2014). Moderniteden Postmoderniteye Ailenin Ontolojisi ya da Modern Çekirdek Aile Çerezleşiyor mu?, Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (51-81). İstanbul: Açılım Kitap.

Can, İ. (2016). Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını, Sistematik Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (57-79). Konya: Çizgi Kitapevi

Carnelley, K. B., Otway, L. J. ve Rowe, A. C. (2016). The effects of attachment priming on depressed and anxious mood. Clinical Psychological Science, 4(3), 433-450.

Chou, Y. (2016). The Changing of Social Meanings of Pets and Their Alternative Futures. (Master’s Thesis). Tamkang University Graduate <http://www.metafuture.org/pdf/chouthesis.pdf>

Clarke-Stewart, A., ve Brentano, C. (2006). Divorce: Causes and consequences. Yale University Press.

CONNOR K, & MİLLER J. (2000). Animal-Assisted Therapy: The Human-Animal Bond. AACN Clinical Issues 11(1):139-160

CUMALIOĞLU, Emre: “ Aslen Kazanım Hükümlerinin Hayvanların Yeni Hukuki Statüsü Bakımından Yorumu”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, S.2, 1.B, s.443-466

Çağrııcı, Mustafa, “Riya”, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: 2008, XXXV, 137-138.

ÇELEBİ, Özgün: "Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü", İstanbul Hukuk Mecmuası, C.76, S.2, s.559-622, Nisan 2018.

Çetin, Ebru, “Tüketim Toplumunda Evcil Hayvanların Sahiplenilmesi: Sosyolojik Bir Analiz”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, c. 20, sy. 2 (2017), 89-107.

ÇİLENTİ KONURALP, Ayşen/ KONURALP, Onur Emre: "Türk Hukukunda Hayvanların Korunma(ma)sı ", Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.1, s.77-92, Nisan 2021.

DEGRAZIA, David : “ Hayvan Hakları ”, çev. Hakan GÜR, Ankara 2006.

Demir, Z. (2020). “İş”te Kadın. Çalışma Hayatından Kadın ve Dindarlık. Bursa: Sentez Yayınları. Demir, Z. (2018). Boşanma ve Nedenleri ile İlgili Din İşleri Yüksek Kuruluna Yöneltilen Sorular, Toplum Bilimleri, (12) 24, 55-75

Demir, Z. (2014). Modern ve Postmodern Feminizm. Bursa: Sentez Yayınları.

Dikeçligil, F. B. (2012). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu, Muhafazakar Düşünce Dergisi, 8(31), 21-52

Doğan İ. Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları ,6. Baskı. Ankara, Pegem Yayıncılık, 2007.

Dural, Öğüz ve Gümüş, a.g.e., s. 110

Dural, Öğüz ve Gümüş, a.g.e., s. 109-110; Ersöz, (Sebepler), s.234; Gençcan, (Tazminat), s.167; Kılıçoğlu, (Aile), s.95

ERCAN TAŞKIN, Ozan: ‘‘ Genel Tehlike Yaratan Suçlara İki Örnek İnşaat veya Yıkımla İlgili Emniyet Kurallarına Uymama ve Hayvanın Tehlike Yaratabilecek Şekilde Serbest Bırakılması Suçları’’, Ceza Hukuku Dergisi, Aralık 2016, S.32, 1.B. , s. 63-86.

ERÇEKİÇİ, Mustafa: ‘‘ Uluslararası Hukukta İnsan Dışı Hayvanlar ve İnsan Dışı Hayvanların Birey Olarak Uluslararası Hukuk Sijeliği , Legal Hukuk Dergisi, Kasım 2020, S.215, s.4981-5006.

Erdem, (Aile), s.111

Erdem, Mehmet: Aile Hukuku, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2019 (Aile).s.108

Erkal, M.E., ‘‘Türk Aile Yapısı ve Bazı Meseleler’’, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/101089>. Erişim Tarihi: 28.11.2017

Ersöz, (Sebepler), s.235; Gençcan, (Tazminat), s.181

ERTAŞ, Şeref: ‘‘ Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku’’, İzmir 2012

FRANCIONE, L. Gary: ‘‘Animal Rights:An Incremental Approach’’, Animal Rights The Change Debate,New York University Press, s.42-61, 1996.

FRANCIONE, L. Gary: ‘‘Introduction To Animal Rights’’,2000.

FRANKLIN A. (1999). Animals and Modern Cultures: A Sociology of HumanAnimal Relations in Modernity. Sage Publications, London, UK, .30-55.

Gee, N.C., Mueller, M.K. ve Curl, A.L. (2017). Human-animal interaction and older adults: An overview. Frontiers in Psychology, 8, 1456.

Gençcan (Boşanma) s.170

Gençcan (Boşanma) s. 282-283

Gençcan (Boşanma) s.371 vd.

Gençcan (Boşanma) s.453 vd.

Gençcan (boşanma) s.s.439 vd.

Gençcan (Boşanma) s. 1075,1076

Gökçe, B., “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1-2), 1976, 46-67.

Gökçen, A. (2016). Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları. Sistemantik Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (81-104). Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları

Gökce, H. (2017). Dünyü, bugünü, yarını ile aile. Sosyoloji Notları, 1(1): 50-63.

Hantrias, L., Letabiler M.T., Families and family policies in Europe. Routledge, 2014.

Hatemi, H., Kalkan Oğuztürk, B., Aile Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Hatemi, H., Serozan, R., Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993

Hayvan Hakları, Hayvanların Korunması ve Refahı, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı

Hayvanın Hukuki Konumu, Prof. Dr. Cengiz Koçhisarlıoğlu, Doç. Dr. Özlem Söğütlü Erişgin

HURSTHOUSE, Rosalind: ‘Ethics, Humans and Other Animals’,2000.

İlgar, Ş. (2011). Yavuzer, H. (Ed). Evlilik birlikteliğinin bozulması –boşanma, evlilik okulu. 7.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Johnson, J. (2009). Dogs, Cats, and Their People: The Place of the Family Pet and Attitudes about Pet Keeping. (A thesis presented to the University of Waterloo in fulfilment of the thesis requirement for the degree of Master of Arts in Public Issues Anthropology). Waterloo,

https://uwspace.uwaterloo.ca/bitstream/handle/10012/4379/Johnson_Jill.pdf;sequence=1

KARAMEŞE, H. (2014). Lexington Evcil Hayvanlara Bağlanma Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Türkçe Formun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 67-161.

Karayılan, Evcil Hayvan Sahiplik Rolü , s.11

Karney, B.R. ve Bradbury, T.N. (1995) The longitudinal course of marital quality and stability. Psychological Bulletin, 3(4), 118-125.

Kılıçoğlu, (Aile), ss. 94-95; Öztan, s.651(Aile).

KILIÇ, Selim: “ Modern Toplumda Hayvan Hakları Üzerine Felsefi Bir Yaklaşım”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2015, S.22, s. 91-122.

Kır, İ., “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 381-404

KIRKPATRICK, L. A. & KOÇ, Ç. M. (2006). Din Psikolojisinde Bağlanma Teorisi. Çev. Mustafa Koç). Bilimname Dergisi, Kayseri-2006, S, 10(1), 133-172.

KOÇAK, İ. (2009). Huzurevlerindeki Yaşlıların ve Sağlık Personelinin Evcil Hayvanlar ile Terapiye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 75-76.

KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz/SÖĞÜTLÜ ERİŞGİN, Özlem:” Hayvanın Hukuki Konumu”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi: Prof. Dr. Aydın Zevkliler e Armağan, C. 8 , s. 1691-1725, İzmir 2013.

KOENİNG S. (1996). Moscow's Rich Flaunt Rottweilers. New York Times, 8 Aug. p:4, 45-49.

Kongar, E.(1970). Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlenme İlişkisi. Amme İdaresi Dergisi, 3(2), 58-83

KURDEK, L. A. (2009). Pet Dogs as Attachment Figures For Adult Owners. Journal of Family Psychology, 23(4), 439.

LEWİN, Roger: ‘‘Modern İnsanın Kökeni’’, çev. Nazım Özüaydın, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, İstanbul, 1999.

MANAV, F. (2011). Kaygı Kavramı. Toplum Bilimleri Dergisi, 5(9), 201-2012. Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları. Ankara: Detay.

MORGAN, C. T., & KARAKAŞ, S. (2009). Psikolojiye Giriş. Eğitim Kitabevi yayınları,100-140.

Nevid, S. J. (2009). Psychology: Concepts and Applications. Boston: Houghton Mifflin Company.

Özta, Aile Hukuku, 3.

Özta, Aile Hukuku, 4; Akıntürk/Ateş, 6

Özta, (Aile), s.662; Tutumlu, (Sonuçlar), s.185.

Özta, (Aile), s.694; Toksöz Uçar, Derya: ‘‘Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Halinin Bir Görünüm Biçimi Olan Aanlaşmalı Boşanma İmkanının Türk Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi’’, İzmir Democracy University Social Sciences Journal Idusos(IDUSOS), Cilt 1, Sayı 2, 2018, ss. 56; Tutumlu, Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 2. Bası, Ankara, 2006(Sonuçlar). s.278

PAMUK, D. (2015). Yaşlı Bireylerin Yaşamında Evcil Hayvanların Rolü. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi. V (2), 297-298.

Radloff, L. S. (1977). The CES-D scale a self-report depression scale for research in the general population. *Applied Psychological Measurement*, 1(3), 385-401.

Rothrauff, T.C. (2005). Beliefs about intergenerational assistance following matters (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Missouri.

Sayın, Ö. (2020). Aile Sosyolojisi. Ankara: Doğu Batı Yayınları

SİNGER, Peter: “Hayvanın Özgürleşmesi”, çev. Hayrullah Doğan, 2018.

Stenseng, F. (2013). Attaching person-pet attachment to positive psychology: In response to Andreassen, Stenvold & Rudmin. *Psychology and Society*, 5(2), 24-27.

Sunar, L. (2019). “Değişen Toplumsal Koşullarda Farklılaşan Aile Yapısı”. Erişim adresi [http://www.lacivertdergi.com/dosya/2019/10/23/degisen-toplumsal-kosullardafarklilasan-](http://www.lacivertdergi.com/dosya/2019/10/23/degisen-toplumsal-kosullardafarklilasan-aile-yapisi)

aile-yapisi Tekin Epik, M., Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2016). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller,

SUNGURBEY, İsmet: “Cenin Ve Hayvanların Kişiliği Sorunu”, İstanbul Barosu Hayvan Haklarına Hukuki Yaklaşım, Özel Sayı, Mayıs 2008, s.140-149.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999a). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.

Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22.

Sümer, N., ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Culturally relevant parenting predictors of attachment security: Perspectives from Turkey. P. Erdman, N. Kok-Mun (Ed.) Attachment: Expanding the cultural connections içinde (ss. 157-179). New York, Routledge Press.

Taylan, H. (2009). Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22, 117-138.

Toland, E., Bando, M., Hamers, M., Cadenas, V., Laidlaw, R., Martínez-Silvestre, A., & van der Wielen, P. (2020). Turning Negatives into Positives for Pet Trading and Keeping: A Review of Positive Lists. *Animals : an open access journal from MDPI*, 10(12), 2371. <https://doi.org/10.3390/ani10122371>

Turan, F.(2011). Aile ve Değişme. Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (236-255). Eskişehir: AÖF yayınları.

Turğut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), 93-117.

Tutumlu, (Sonuçlar), s.251

Türk Dil Kurumu. (2021, 15 Ekim). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

TÜRKÖĞLU ÖZDEMİR, Gökçe: “Roma Hukukunda Hayvanların Yol Açtıkları Zararlardan Doğan Sorumluluk”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2006, S.2, 1.B,s. 69-99.

Türk Hukukunda Hayvanların Korunmasına İlişkin Yasal Mevzuat ve Bu Mevzuata Göre Hayvanların Hukuki Durumları, Onur Akbulut, Nesrin Çobanoğlu.

Yarg. 2.HD 2010/10334 E. 2010/13767 K. 8.7.2010 T.

Yarg. HGK 2017/2-2420 E. 2019/750 K. 20.02.2019 T. Yargıtay, eşlerin evlenirken karşılıklı olarak açıkladıkları iradelerine önem veren kanun koyucunun, evliliği sonlandırırken de eşlerin

iradelerine önem verdiğinin göstergesi olarak taraflarının ikrarının hakimi bağlamayacağı kuralının anlaşmalı boşanma davasında uygulanmamasını düzenlediğini; ama, ne var ki, anlaşmalı boşanmaya karar verebilmek için TMK'nın m 166/3'te sayılan diğer koşulların hepsinin gerçekleşmesi şartını da aradığını belirtmiş ve bu nedenle anlaşmalı boşanma davasını kısmen irade ilkesinin uygulandığı davalar olarak tanımlamıştır. (Yarg. HGK t. 18.04.2019 E. 2017/2-1941 K. 2019/475.)

Yıldırım, E. (2019a). Aile ve Evlilik Türleri. Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (65-81). İstanbul: Açılım Kitap

Yıldırım, E. (2019b). Toplumsal Değişme Sürecinde Aile, Aile Sosyolojisi (Ed.) içinde (121-138). İstanbul: Açılım Kitap.

Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de boşanma ve sebepleri, Bilig, (28), 59-81.

Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, Değişen Toplunda Değişen Aile (Ed.) içinde (39-62). Ankara: Siyasal Kitapevi.

Zeybekoğlu, Ö. (2013) Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile, Mediterranean Journal of Humanities, 3(2), 297-328.